

MARCOSVA'EA OMOMBE'U JESUS CRISTO'GA O Evangelho de Marcos

¹ Nahanyppy koi Jesus Cristo'ga mombe'upyryva Tupana'ga ra'yra'ga mombe'upyryva. Gaha ko Tupana'ga ombuhuruka yvya koty nhande pyri ikwehe. Igwete Tupana'ga ga mongoi nhanderekote'varuhua momboharamo ikwehe.

João Batista'ea uhu Jesus'ga renonde

(Mateus 3.1-12; Lucas 3.1-18; João 1.19-28)

² Jesus'ga rura renonde João Batista'ea rekoi ikwehe. A'ea mombe'unhoğwenondeavo Isaíasva'ea ikwatijari inoğa ymyahũ hako. Ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iğa hako. Nahã Tupana'ga ei gwa'yra'ga pe:

“Nde renonde ti ji ojipe'ga mondoi imombe'uuka ga pe nhinhi'iğa nehẽ
tomboavujikwe pa ti ga nde ve nehẽ,” ei Tupana'ga gwa'yra'ga pe hako.

A'ea Isaíasva'ea okwatija imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iğa hako. ³ Igwete Isaíasva'ea ikwatijara'javi inoğa hako. Ahe omombe'ua'ja Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea.

“Hahyahi po ti ganhi'iğa
ga erame ğa mbo'eavo ongae'yi me nehẽ,” ei Isaíasva'ea ikwatija.

“E'i po ti ga:

'Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe
tuhu ti ga nhande pyri javo.

Pembohupi katu ti pehea ga pe,' e po ti ga nehẽ,” ei ahe hako.

Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea e'i nhandepojykharete'ga ruraḡwama pe tonhimboavujikwe ti ḡa garura renonde javo. A'ea pe ahe ei togwerojijyi ti ḡa gweaporoḡita a'ea renonde javo.

⁴⁻⁶ Na tuhẽ reki. Jesus'ga rura renonde João Batista'ea rekoi ikwehe. Igwete ahe ei javo ḡa pe ongae'yi me. Yuranuhũa'javuhuva'ea rava camelo rava ahe oapo opiramo. Ipira ahe oapo oku'ayviramo. O'u ahe tukura hehira reheve. Igwete ahe ei ḡa pe:

—Perojijyjiji ti pejeaporoḡita pejipohia pejikote'varuhua hugwi Tupana'ga remiarõe'yma hugwi, ei ahe. Peko ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ero po ti ji pe mobatizai nehẽ, ei ahe. Igwete po ti Tupana'ga imombohetei pendekote'varuhua pe hugwi nehẽ, ei João Batistava'ea.

Igwete ḡa hopavi ojigwyrã hugwi Judéia hugwi ahenhi'iḡa renduva. Cidade de Jerusalém hugwi ḡa hopavi ahe pyri. Igwete ḡa imohemi okote'varuhua Tupana'ga pe ojipe'ḡa ndovaki toropohi ti jugwi javo. A'ero João Batistava'ea ḡa mobatizai rio Jordão pype. ⁷ Igwete ahe ei ḡa pe jipi:

—Jihoheheteve'ga po ti uhu huvihavuhuhetero. Ji ki a'e te ako tehe reki, ei ahe. ⁸ Ji opomobatiza yhya pyvõ kiro. Ga ki a'e te pe pojykauka Tupana'ga ra'uva pe, ei João Batistava'ea ḡa pe.

Ahe omobatiza Jesus'ga

(Mateus 3.13-17; Lucas 3.21-22)

⁹ A'ea rupi Jesus'ga ruri Galiléiãpeve'ḡa gwyrã hugwi cidade de Nazaré hugwi. Igwete João Batistava'ea ga mobatizai rio Jordão pype. ¹⁰ Ohemame yhya hugwi Jesus'ga hepiagi yvaga jipe'a. Igwete ga hepiagi Tupana'ga ra'uva

ijyva yvaga hugwi. A'ereki inambua ja ogy Jesus'ga rehe o'a. ¹¹ Igwete Tupana'ga onhi'iğa mbuhuri yvaga hugwi.

—Nde ko jira'yra nhiremia'nguhetea, ei Tupana'ga ga pe. Anhimohẽ hete ji nde rehe, ei ga Jesus'ga pe.

*Satanás'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga
(Mateus 4.1-11; Lucas 4.1-13)*

¹² Igwete Tupana'ga ra'uva Jesus'ga rerohoi ongae'yi me. ¹³ Quarenta ga kiri pevo. A'ea rupi Satanás'ga – ga ko anhağa ruvihavuhu'ga Tupana'ga arõe'yve'ga – a'ea rupi ga rekoi Jesus'ga pavẽi ga mongote'varuhupota novia. Mbatara onharõva'ea pevo u. Igwete yvagipeve'ğa Tupana'gapyrive'ğa Jesus'ga pokopokogi imondovo mbatera ga pe.

*Jesus'ga ombuhuruka pira mboaharava'ea ojiheva'ero
(Mateus 4.12-22; Lucas 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁴ Ğa João Batistava'ea mongirẽ cadeia pype Jesus'ga hoi Galiléiapeve'ğa gwyri pe. Igwete ga imombe'ui ğa pe pyryva'ea Tupana'ga remimombe'ua. ¹⁵ Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Kiroğwe Tupana'ga ei pe me toko ti ğa jireheva'ero javo, ei Jesus'ga. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi imombiga, ei ga ğa pe. Perovia ti pyryva'ea Tupana'ga mombe'ua pejikovo garemimbotarimova'ea rehe. A'ero po ti ga rekoi penduvihavuhuhetero pe mongovo onhi'iğa rupi nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

¹⁶ Aerẽ Jesus'ga hoi ypihua rembeyvyri Galiléiapeve'ğa gwyri pe. Igwete ga Simão'ga repiagi gareki'yra'ga no André'ga. Pira mboahava ğa omombo ypihua pype. A'ereki ğa pira mboaharamo. ¹⁷ Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Pejijo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga ğa pe. A'ero po ti pe ji mombe'ui ojipe'ğa pe nehẽ no, ei Jesus'ga. Pira

pe peru kiroḡwe jipi. Ji pe mbo'erame po ti pe ojipe'ḡa nderuri ji pyri nehē toko ti ḡa Jesus'ga nhi'iḡa rupi javo nehē, ei Jesus'ga ḡa pe.

¹⁸ Nambegwei Simão'ḡa hejari pira mboahava a'ero Jesus'ga rupi ogwovo garemimbo'eharamo okovo.

¹⁹ Hehemo Jesus'ga hoi ḡa ndepiaga Zebedeu'ga ra'yra'ḡa Tiagova'ea João'ga no. Ombojoapyapy ko ḡa pira mboahava oyhara pype. ²⁰ Ḣa ndepiagame Jesus'ga onhi'iḡa mondoi ḡa pe.

—Pejijo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga ḡa pe.

Igwete ḡa uva'ga rejari yhara pype oporavykyhara'ḡa ndeheve Jesus'ga rupi ogwovo gareheva'ero.

Jesus'ga ombojipe'a anhaḡa ahe hugwi

(Lucas 4.31-37)

²¹ Igwete Jesus'ḡa hoi cidade de Cafarnaum me. Judeus'ḡa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ga hoi judeus'ḡa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iḡa rehe ḡajatykahava pype. ²² Igwete ḡa nhimomby'ai ombo'ea repiaga upa. A'ereki judeus'ḡa mbo'ehara'ḡa atyvi ga ḡa mbo'ei. Ga hete okwaha Tupana'ga nhi'iḡa oakaḡi pe.

²³ Nanime ga ruri ḡajatykahava pype – kiroki ga anhaḡa opojyka ga. A'ea rembipojykaru ḡwaramo ga onhi'iḡa mondo Jesus'ga pe.

²⁴ —Jesus, maranuhūrame nde ore avykyuhui? ei ga. Ore mombapava nde ruri naerū? ei ga. Orokwaha hete ndehe. Nde ko pyryheteva'ero ereko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga Jesus'ga pe Nazarépeve'ga pe.

²⁵ A'ero Jesus'ga nhi'iḡahyi jupe terenhi'iḡi javo.

—Ejipe'a ga hugwi, ei Jesus'ga jupe.

²⁶ A'ero anhaḡa ga moḡwyḡwymahyi ohapukaita ojipe'avo ga hugwi. Anhaḡa jipe'arame ga hugwi ga

pyryhetero a'ero. ²⁷ Igwete pevove'ġa nhimomby'apavi Jesus'ga rehe upa. Igwete ġa ei ojohupe:

—Maraġatu? ei ġa. Hajilheva'ea rehe ga nhande mbo'ei, ei ġa. Okwaha hete ga okovo. Ga erame anhaġa vehevi ġwendu katu ga, ei ġa ojohupe.

²⁸ Kotihĩ ġa Jesus'ga mombe'umbe'ui ġa pe nhaporemo ojigwryi pe Galilėia pe.

Jesus'ga omombi ahetetirũa

(Mateus 8.14-17; Lucas 4.38-41)

²⁹ Igwete Jesus'ġa hoi ġajatykahava hugwi. Tiagova'ea oho ġa ndupi no João'ga pavėi. Igwete ġa jogwerohoi ojogwerovahema Simão'ga rongga pe. Pevo Simão'ga ruvi André'ga pavėi. ³⁰ Kotihĩ ġa hėa mombe'ui Jesus'ga pe Simão'ga rembirekohėa yhėa. Onhino hėa upa. A'ereki o'a hete hėa rehe. Igwete ġa hėa mombe'ui Jesus'ga pe. ³¹ Igwete ga hoi hėa popyhyga hėa mbovyga hėa mopo'ama. Omombi pa ga karugwara hėa hugwi. A'ero hėa hoi herua mbatera ġa pe to'u ġa javo.

³²⁻³³ Kwara hoa rupi cidadepeve'ġa jogwerupavi onga pe Jesus'ga pyri. Gwerugweru ġa ga pyri anhaġa rembipojykahara'ġa Diabo'gapyriva'ea rembipojykahara'ġa. Itetirũave'ġa ġa gwerugweru pa ġa noġa Jesus'ga pyri no. ³⁴ Igwete Jesus'ga imombigi ġatetirũa joparaparava ġa hugwi. He'yjuhuva'ea anhaġa ga imbojipe'ai ġa hugwi. Igwete ga nomonhi'iġukari anhaġa onhi-mombe'uukare'yma jupe. A'ereki a'ea okwaha ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo ga pe.

Jesus'ga omombe'u pyryva'ea ojipeva'ea pe

(Lucas 4.42-44)

³⁵ Ko'eġatue'yma rupi Jesus'ga vyri ogwovo. Ga tehe oho cidade hugwi. Pevo ga nhi'inhi'iġi Tupana'ga pe.

³⁶ Aerẽ Simão'ga hoi Jesus'ga reka onhipavẽive'ũa pavẽi.

³⁷ Ga repiagame ũa ei ga pe:

—Cidadepeve'ũa nhaporemo nde reka okovo novĩa, ei ũa.

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ũa pe:

—Akwaha hete ji novĩa, ei ga. Emo ojipe'ipe'i pe ira'agweva'e pe po ti nhande xaho hamo. Tamombe'u ti Tupana'ga nhi'iũa pevove'ũa pe no, ei ga. A'ereki a'ea rehe ji ajo yvya koty, ei ga ũa pe.

³⁹ A'ero ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe Galilėja-peve'ũa gwyrã rupi imombe'gwovo ũajatykahava pype. Igwete ga anhaũa mbojipe'ape'ai ũa hugwi imondovouka.

Jesus'ga omoka'ẽ ahejagwa

(Mateus 8.1-4; Lucas 5.12-16)

⁴⁰ Aerẽ ga ruri Jesus'ga pyri ijaijauhuve'ga. Igwete ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri jihoheva'ero ji poko javo ga pe.

—Jesus, ei ga. Nde eremoka'ẽ kwaha jijagwa ji hugwi. Po nde imoka'ẽpotari, a'ero po ti nde imoka'ẽi nehẽ, ei ga Jesus'ga pe.

⁴¹ Iporia'i hete ga Jesus'ga pe. Nurã Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe.

—Apota ji, ei ga ga pe. Eka'ẽ ga hugwi! ei ga a'ero jupe.

⁴² Kotihĩ gajagwa ika'embavi ga hugwi. ⁴³⁻⁴⁴ Igwete Jesus'ga eahyi ga pe:

—Ehendu tuhẽ ti nhinhi'iũa, ei ga. Teremombe'uuhui ti ũa pe ndejagwa moka'ẽagwera. Heregwovo kiro ejipiuka mbatera kwava'ẽhara'ga pe, ei Jesus'ga ga pe. Moisésva'ea e'i po rimba'e: “Ika'ẽrame pe hugwi ti pemondo mbat-epyryva ikwava'ẽhara'ga pe tokwava'ẽ ti ga Tupana'ga pe a'ero nehẽ,” ei ahe, ei Jesus'ga ga pe. Enhi'ĩpo'ru ti ahe a'ero. Emondo ti mbatera ikwava'ẽhara'ga pe tokwaha

pa ti ġa ndejagwa moka'ēagwera, ei ga. Heregwovo kiro a'ero, ei Jesus'ga ga pe.

⁴⁵ Ohorame ga imombe'umbe'ui reki ojipe'ġa pe Jesus'ga omoka'ē jġagwa ji hugwi jawo. Nurā Jesus'ga ndohoa'javi cidades pe ġandovaki. Ongae'yi me ga hoi okovo a'ero tonhimononono'oġyme ġa ji rehe jawo. Emo ġa ohooho reki pevo ga pyri ocidades hugwi nhaporemo.

2

*Jesus'ga omopo'ā nomyiva'ea
(Mateus 9.1-8; Lucas 5.17-26)*

¹ Aerē Jesus'ga jivyra'javi cidade de Cafarnaum me.

—Jesus'ga ko pevo u onga pe, ei ġa ga mombe'gwovo.

² Igwete ġa jatykai onhimongyavo ga pyri. Tegwete reki ġandupava onga pype. Tegwete ġanduva jurukwara pyri no. A'ereki ġa he'yjuhu hete ua ga pyri. Igwete Jesus'ga imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iġa ġa pe.

³ Igwete ġa nomyive'ga reruri ga pyri novia. Quattro ko ġa ojopokopokoga ga rehe ga rerua. ⁴ Tegwete reki garerohohava Jesus'ga ypyvo he'yjuhuve'ġa mbytera rupi. Nurā ġa ga reruri ga rerojiupia onga arimo iperehuva'ea arimo ipe'ape'avo tujuga apopyra Jesus'ga rehei katu. Ikwara rupi ġa ga mbojyvi ga mbuhua Jesus'ga pyri a'ero gakupeupava reheve. ⁵ Hepiagame ġajikoga ojihe Jesus'ga ei nomyive'ga pe:

—Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi.

⁶ Ġwino ġa neni upa judeus'ġa mbo'ehara'ġa – kiroki ġa ombo'embo'e ġa Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe. Jesus'ga nhi'iġa renduvame ġa ei oyvyteri pe: ⁷ “Maranuhūrame ga euhui poa?” ei ġa. “Onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero. A'ereki Tupana'ga jate omombo aherekote'varuhua,” ei ġa oyvyteri pe.

⁸ Kotihĩ Jesus'ga ikwahavi oyvyteri pe ġandeaporoġita. Igwete ga ei ġa pe:

—Maranuhũrame pe ndeaporoġitate'varuhuro peji-jupa? ei ga ġa pe. ⁹ A'e ko ji ga pe ko: “Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi.” Emo pe ndapehepi-agi aherekote'varuhua mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei ga ġa pe. Po ji ei ga pe: “Epo'ã, epyhy ejikupeupava herogwovo”, a'ero po ti pe ga repiagi herohorame nehẽ. A'ero po ti pe jipopoakara heroviari nehẽ, ei ga ġa pe. ¹⁰ Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty, ei Jesus'ga. Gaha omomboruka ji ve aherekote'varuhua ahe hugwi, ei ga ġa pe. Amopo'ã ti ji nomyive'ga kiro a'ero nehẽ tapekwaha ti jipopoakara nehẽ. A'ero po ti pe ei nehẽ: “Tupana'ga ombuhuruka tuhẽ Jesus'ga avo yvya koty,” ei ga. Nurã ji ei kiro ga pe, ei ga.

¹¹—Nde ve ji ei, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Epo'ã. Epyhy ekupeupava herogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga pe.

¹² Ġandovaki ga po'aġatui a'ero ipyhyga okupeupava herokwava. Ga repiagame ġa nhimomby'apavi. Igwete ġa ei:

—Pyry hete ko Tupana'ga. Pyry hete ko ga. Ymyagwera jate ko nhande ndihepiagangavi nanongara, ei ġa ojohupe.

Jesus'ga omongo Leviva'ea ojiheva'ero

(Mateus 9.9-13; Lucas 5.27-32)

¹³ Aerẽ Jesus'ga hoa'javi ypiahua rembeyvyri. A'ero he'yjuhuve'ġa jatykai ogwovo ga pyri. Igwete ga ġa mbo'ei Tupana'ga nhi'iġa rehe. ¹⁴ Hehemo ga hoi. Igwete ga Levi'ga repiagi. Ga ko Alfeu'ga ra'yra'ga. Itambere'ia ryrua pype Levi'ga reni. A'ereki ga omono'õ itambere'ia ipyhyga pevove'ġa hugwi tamondo ti governo pe javo. Igwete Jesus'ga ga repiagi javo ga pe.

—Herejo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga Levi'ga pe.

Igwete ga po'ami ogwovo Jesus'ga rupi garemimbo'eharamo.

¹⁵ Aerē Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa nderohoi Levi'ga ronga pe. Igwete ġa i'ui he'yjuhuve'ġa pavēi. A'ereki he'yjuhu ġa okovo Jesus'ga pyri jipi itambere'ia mono'ōhara'ġa. Ġahā oko ga pyri no – kiroki ġa pe ojipe'ġa e'i ite'varuhu ġa javo. A'ereki ġa nohendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera jipi. ¹⁶ Igwete Jesus'ġa i'ui ġa pavēi. A'ero judeus'ġa mbo'ehara'ġa nduri no. Ġa ko fariseus'ġa. Ġa e'i tihendu katu pa Moisésva'ea remimbo'eagwera javo novīa. A'ero ġa nduri Jesus'ġa ndepiaga ġa i'urame jara'ġa pavēi. Nurā ġa ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe:

—Maranuhūrame Jesus'ga jihe'aruhui itambere'ia mono'ōhara'ġa ndehe okote'varuhuve'ġa ndehe no i'gwovo ġa pavēi, ei ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe.

¹⁷ Henduvame ġanhi'iġa ojije Jesus'ga ei javo ġa pe:

—Tamombe'u katu ti pe me a'ero jijihe'ara nanon-gara'ġa ndehe, ei ga. Ji ko ahepohanohara'ga ja, ei ga. Kiroki ġa e'i ojive: “Nanhitetirūi ji” – ġahā ahepohanohara'ga ndopokogi ġa pohanoġe'yma. Kiroki ġa e'i ojive: “Nhitetirūa ji” – ġahā ahepohanohara'ga ġa pokogi ġa pohanoġa. Na jitehe ji okote'varuhuve'ġa pokogi jijihe'a ġa ndehe topohi ti ġa okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki a'ea rehe ji ajo yvya koty tapoko ti ġa javo – kiroki ġa e'i ojive: “Ako te'varuhu ji. Marā po ti ji ve a'ero nehē?” ei ga. Ojipe'ġa pyri rūi ji ajo javo – kiroki ġa e'i ojive: “Jipyry hete ji,” ei Jesus'ga.

*Ndo'ui ahe mbatera xanhi'ī Tupana'ga pe javo
(Mateus 9.14-17; Lucas 5.33-39)*

¹⁸ Aerē ojipe'ġa nduri Jesus'ga pyri xa'e ti ga pe javo. A'ereki João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa, amoamome

ḡa ei ojohupe: “Ti'uyme ti mbatera xanhi'inhi'ĩ Tupana'ga pe javo,” ei ḡa. Fariseus'ḡa na jitehe amoamome ḡa ei xanhi'ĩ Tupana'ga pe i'ue'yima javo. Igwete ojipe'ḡa nduri Jesus'ga pyri javo ga pe.

—Ndo'ui ko João Batista'ga remimbo'ehara'ḡa xanhi'ĩ Tupana'ga pe javo, ei ḡa. Fariseus'ḡa nemimbo'ehara'ḡa na jitehe ndo'ui mbatera onhi'iḡa ga pe. Neremimbo'ehara'ḡa ki a'e te o'uo'u mbatera jipi, ei ḡa. Maraname nanuhũ ḡa ndekoi a'ero naerũ jara'ḡa atyvi? ei ḡa Jesus'ga pe.

¹⁹ Igwete Jesus'ga ei ḡa pe:

—Nhiremimbo'ehara'ḡa ko ḡa javijitehe – kiroki ḡa oko hēarembirekoruama'ga pavēi, ei ga. Gapavēive'ḡa ko o'u tuhē mbatera gworygworyvamo ga pavēi okovo ḡwaramo, ei ga ḡa pe. Nhiremimbo'ehara'ḡa na jitehe a'ero. ²⁰ ḡa ko o'u ji pavēi okovo ḡwaramo, ei Jesus'ga ḡa pe. Aerē po ti okote'varuhuve'ḡa ji rerohoi ḡa hugwi nehē. A'ea rupi po ti ḡa ndo'ui mbatera nehē no ovy'are'yima ḡwaramo, ei ga ḡa pe.

²¹ Igwete Jesus'ga ei no:

—Tamombe'u ti pe me ojipea ojo'java'ea no. Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapiryrymyana, nomondo po ahe tapy'ynhapirapyahua ndotyryrygiva'ea itarara-gagwera rehe imboja, ei ga. Kia pyvō imbojarame po jiki ymyahūva'ea hugwi ityryrygame. A'ero po ijovaja'rokatui, ei Jesus'ga ḡa pe.

²² —Irūa tamombe'u pe me no, ei Jesus'ga. Vinho aporame ahe nonhaḡi hyruymyana pype mbiara piryrymyana pype tireko katu javo. A'ereki vinhopyahua ombotyju-tyjui ovuvua, ei ga. Inhaḡame mbiara piryrymyana pype vinhopyahua vuvuvuvuri a'ero imombuga ipira otururupava jugwi. Onhimomby hete a'ero. Ombote'varuhu

mbiara pira no, ei ga ġa pe. Ipiyahua pype reki ahe onha vinhopyahua a'ero, ei ga ġa pe.

Ġwemimbo'ea pe Jesus'ga ei a'ea. A'ereki garemimombe'ua ndojihe'ari ġanamonha'ea remimombe'uagwera rehe.

Nahanahã ti ġa toko sábadu rupi, ei Jesus'ga

(Mateus 12.1-8; Lucas 6.1-5)

²³ Aerẽ judeus'ġa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ġa hoi pea rupi ogwovo. Igwete ġa hoi kopytera rupi ogwovo. Ohorame garemimbo'ehara'ġa ika'mbika'mbigi trigo i'gwovo. ²⁴ A'ero fariseus'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ehepia ġa, ei ġa. Moisésva'ea e'i ikwatija nhande ve hako: “Sábadu rupi nhande ndiaporavykyi hamo,” ei ahe, ei ġa. Maranuhũrame ġa trigo ika'mbika'mbigi sábadu rupi naerũ Moisésva'ea remimbo'eagwera rendukatue'yma naerũ? ei ġa Jesus'ga pe.

²⁵⁻²⁶ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tupana'ga rembikwatijarukara onhi'ĩ pe me novĩa Daviva'ea mombe'gwovo, ei ga. Ymyahũ ko Daviva'ea hoi Tupana'ga ronga pype tenda pype hako. A'ea pype ikwava'ẽhara'ġa ono pão imondovo Tupana'ga pe jipi, ei ga. Ikwava'ẽhara'ġa jate po o'u a'ea hamo. “Ojipe'ġa po to'uyme hamo,” e'i ikwatijara novĩa Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo, ei Jesus'ga. Igwete Daviva'ea hoi Tupana'ga ronga pype. Ahe ndogwerekoi mbatera ojive. Ahepavẽiva'ea ndogwerekoi no. Nurã ty'ara ahe jukai, ei ga ġa pe. A'ero Abiatarva'ea ikwava'ẽhara'ġa nduvihavuhuaġwamava'ea ahe imondoi akoja Daviva'ea pe to'u ti ga javo. Igwete Daviva'ea i'ui hako imondovo onhipavẽiva'ea pe hako, ei Jesus'ga ġa pe. Tupana'ga nde'i reki Daviva'ea pe hako: “Pe napehendukatui nhinhi'iġa i'gwovo.” Ga nde'iahyi ahe ve, ei Jesus'ga. Oro pe, ei ga,

maranuhūrame pe euhui nhiremimbo'ehara'ḡa pe naerū?
ei ga fariseus'ḡa pe.

²⁷ Igwete Jesus'ga ei ḡa pe no:

—Tupana'ga nde'i hako: “Kiro po ti ji vvyakotyve'ḡa apoi tokwaku ti ḡa sábadu javo.” A'ea ga nde'i, ei Jesus'ga. Nahā ga ei reki hako: “Kiro po ti ji sábadu apoi ḡa pe tipokapa pi ti ḡa javo,” ei ga ḡa pe. ²⁸ Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty, ei ga. Nurā jihi a'e nahanahā ti ḡa toko javo. Sábado pe vehevi ji ei no nahā ti ḡa toko a'ea rupi javo, ei Jesus'ga ḡa pe.

3

Iponhimamava'ea

(Mateus 12.9-14; Lucas 6.6-11)

¹ Aerē Jesus'ga hoajavi ḡajatykahava pype. Pevo ga rekoi iponhimamave'ga. ² Igwete fariseus'ḡa Jesus'ga repiahetei timbotegwete ga javo.

—Kiro sábadu, ei ḡa ojohupe. Mara'ngu po ti ga gapoa mbokatua'java nehē kiro nhandeporavykye'yuma rupi? ei ḡa. Gapoa mbokatua'javame po ti nhande ei ga pe: “Nerehendukatui nde Moisésva'ea remimbo'eagwera,” xa'e ti ga pe, ei ḡa ojohupe.

³ Igwete Jesus'ga ei iponhimamave'ga pe:

—Epo'ā ejoa ḡapytera rupi.

⁴ Jara'ḡa pe Jesus'ga ei:

—Pe'ji ti ji ve. Marā po nhande rekoi nhandeporavykye'yuma rupi hamo? Gara Moisésva'ea ei nhandeporavykye'yuma mombe'gwovo sábadu mombe'gwovo po rimba'e naerū? ei ga. E'i po ahe naerū: “Timbote'varuhu ti ojipe'ḡa pe sábadu rupi hamo”? A'ea po ahe ei naerū? Pe'ji katu ti ji ve a'ero, ei Jesus'ga ḡa pe. “Timombyry ti ḡa pe a'ea rupi hamo.” A'ea ahe ei po rimba'e? ei ga. Gara Moisésva'ea ei sábadu mombe'gwovo naerū? “Tijuka ti

ḡa a'ea rupi hamo.” A'ea po ahe ei naerũ? Pe'ji katu ti ji ve a'ero, ei ga ḡa pe. “Timomanoukaryme ti ḡa a'ea rupi hamo,” e po ahe? ei Jesus'ga ḡa pe.

Igwete ḡa nonhi'iḡa'javi ga pe. ⁵ A'ero Jesus'ga ḡa ndepiapavi onhimonha'ngavo. Okoveveuhu ga ḡa ndehe. A'ereki ḡa noangarihu ojipe'ḡa porogwetyge'yima. Igwete ga ei iponhimamave'ga pe:

—Epyho epoa.

A'ero ga jipoapyhokatui. A'ereki gapoa ikatua'ja ga Jesus'ga nhi'ĩpo'rurame. ⁶ Igwete ḡa ãi fariseus'ḡa. Kotihĩ ḡa Herodes'gareheve'ḡa monhi'inhi'iḡi a'ero. Igwete ḡa ei:

—Maranuhũ po ti nhande Jesus'ga jukaukaruhui nehẽ? ei ḡa ojohupe.

Oho pa ahe Jesus'ga pyri

⁷ Igwete Jesus'ga ḡwemimbo'ehara'ḡa nderohoi ypi-ahua rembe'yi pe. He'yjuhu hete ḡa ua ga pyri ojigwyrwa hugwi. Galilėia hugwi ḡa ndupavi Judėia hugwi no Idumėia hugwi no. ⁸ Cidade de Jerusalėm hugwi ḡa nduri no. Rio Jordão kikoty aherovaja hugwi ḡa nduri Jesus'ga pyri no. Cidadepyrive'ḡa uhu pa no Tiropyrive'ḡa Sidompyrive'ḡa. A'ereki ḡa ḡwendu ḡa imombe'urame Jesus'ga rembiapoa ahemonhimomby'ava'ea. A'ero ḡa ndupavi ga pyri onhimongyavo. ⁹⁻¹⁰ Igwete ga imombimombigi karugwara he'yjuhuve'ḡa hugwi. Nurã itetirũave'ḡa Jesus'ga mbotymbotyvahivi tomombi ti ga ji hugwi javo. Nurã Jesus'ga ei ḡwemimbo'ehara'ḡa pe:

—Peru ti yhara ji ve. Ta'a ti ipype ḡa hugwi tanhimbotymbotyvahyyme ti ḡa onhimongyavo, ei ga ḡa pe.

¹¹ Igwete ḡa nduri jipi – kiroki ḡa anhaḡa opojyka ḡa. Jesus'ga repiagame ḡa nenypy'andurugi ga pyri o'eahyavo nde ko Tupana'ga ra'yramo javo. ¹² A'ero ga nhi'iḡahyi ḡa pe tanhimombe'uyme ti ḡa javo.

*Jesus'ga omo'emo'ẽ dozeva'ea onhimoirũharamo
(Mateus 10.1-4; Lucas 6.12-16)*

¹³ Aerẽ Jesus'ga jiuipiri vyvityruhua rupi ogwovo. Igwete ga ãga mbuhurukari ojipyri ãgwemimbotarimo. ¹⁴ Doze ko ãga, ga ãga mo'emo'ẽi ojiheva'ero. (Nhimoirũhara ei ga ãga pe.) A'ero ga ei ãga pe:

—Topomondo ti imombe'gwouvouka nhinhi'iãga ojipe'ãga pe nehẽ. ¹⁵ Tambojipe'auka ti ji pe me anhaãga Diabo'gapyriva'ea ãga hugwi nehẽ, ei ga ãga pe.

¹⁶⁻¹⁹ Dozeve'ãga ko: Simão'ga, Tiagova'ea, aheirũ'ga João'ga, André'ga, Filipe'ga, Bartolomeu'ga, Mateus'ga, Tomé'ga, Tiago'ga – kiroki ga Alfeu'ga ra'yra'ga – Tadeu'ga, Simão Zelote'ga, Judas Iscariotes'ga – ga ko aerẽ omondouka Jesus'ga ga'arõe'yve'ãga po pe ga pyhygauka. ãghã Jesus'ga omo'emo'ẽ ãgwemimbo'eharamo dozeve'ãga. Ojipea Jesus'ga ono Simão'ga rehe. Pedro Jesus'ga ono ga rehe. Tiagova'ea ko Zebedeu'ga ra'yrava'ea João'ga pavẽi. Ojipea Jesus'ga ono ãga ndehe ãganderaramo Boanerges. Boanerges pe nhande ei: ãga ko tupanaraãga ja.

*Belzebu'ga opojyka Jesus'ga, e'i tehe ahe
(Mateus 12.22-32; Lucas 11.14-23; 12.10)*

²⁰ Igwete Jesus'ga ãgwemimbo'ehara'ãga nderohoi onga pe. Kiro he'yjuhuve'ãga jatykai ãga pyri a'ero. Ndo'uukari ãga mbatera Jesus'ãga pe u'ua ãga pyri. ²¹ Ikwahavame Jesus'ga re'yja'ãga hoi ga pyri. Igwete ãga ei:

—Tipyhy ti Jesus'ga rerogwovo ãga hugwi. A'ereki ga'akaãga mbipehu kiro ovuhu, e'i tehe ãga Jesus'ga pe.

²² Igwete judeus'ãga mbo'ehara'ãga ei – kiroki ãga u Jerusalém hugwi – igwete ãga ei ojohupe:

—Belzebu'ga opojyka Jesus'ga ojive, e'i tehe ãga. Nurã Jesus'ga ombojipe'auka anhaãga ãga hugwi, ei ãga. A'ereki

Belzebu'ga anhağa ruvihavuhuro. A'ero ga anhağa mbojipe'aukari Jesus'ga pe, e'i tehe ğa ojohupe.

Satanás'ga pe ğa ei Belzebu'ga. Diabo'ga ei ğa ga pe no.

²³ A'ero Jesus'ga ğa mbuhurukari ojipyri judeus'ğa mbo'ehara'ğa. Igwete ga imombe'umbe'ui ojo'java'ea ğa pe.

—Mbipehu reki pendeaporoğita, ei ga ğa pe. Satanás'ga ndajipojykai tuhē jihi. Satanás'ga ğa pojykarame ojive nombojipe'aukari ğa pe ojipyri'ea. A'ereki ga nombojogwayvayvari reki ojiheve'ğa, ei Jesus'ga ğa pe.

²⁴ Tamombe'u ti ojo'java'ea pe me a'ero, ei ga. Po ğagwyripeve'ğa ojogwayvayva hete, a'ero po ğa nhombojipe'apavi ojohugwi. ²⁵ Po ongapypeve'ğa ojogwayvayva, a'ero po ğa nhombojipe'apavi ojohugwi no. ²⁶ Po Satanás'ga ojipyri'ea mbojogwayvayva hamo, a'ero po gapyri'ea nhombojipe'apavi ojohugwi, ei ga. A'ero po Satanás'ga ndogwerekoa'javi ojiheve'ğa. Ndokoa'javi po ga huvihavamo a'ero, ei Jesus'ga ğa pe. Na rüi reki Satanás'ga rekoi, a'e ji, ei ga. Ga nombojogwayvayvari ojipyri'ea. Ga rüi reki ombojipe'auka ji ve anhağa ojipe'ğa hugwi a'ero, ei ga ğa pe.

²⁷ Igwete Jesus'ga ei no:

—Ojipe'ğa ndoki ipopoakave'ga ronga pype gambatera rerogwovo ga hugwi. Gahoheve'ga jate oki ipype opopoakahetero ğwaramo. Igwete ga ga kwana'ei gambatera ipe'avo herogwovo ga hugwi, ei ga ğa pe.

Nahã Jesus'ga ei ğa pe jihi ko Satanás'ga hohe gapyri'ea mbojipe'avo javo.

²⁸⁻³⁰ Igwete ga ei ğa pe:

—“Anhağa opojyka ga ojive,” pe'euhu tehe pe ji ve, ei ga javo ğa pe. Nurã ti ji ei pe me imombe'ukatuavo: Tupana'ga po ti omombo pa ahe hugwi aherekote'varuhuparavuhua. Ombotegwetea

vehevi po ti Tupana'ga omombo pa ahe hugwi, ei ga. Emo gwa'uva mbotegwetea po ti Tupana'ga nomombori tuhē ahe hugwi. A'ea ndojihyva'javi ahe hugwi avuirama, ei ga ġa pe.

Jesus'ga re'yjava'ea

(Mateus 12.46-50; Lucas 8.19-21)

³¹⁻³² Kiro ġa vahemi a'ero Jesus'ga yhēa gareki'yra'ġa pavēi. Okari pe ġa pytai o'ama. A'ereki he'yjuhuve'ġa u ga pyri oapyapyga. Igwete Jesus'ga re'yja'ġa imondoi onhi'iġa ga pe tuhu ti ga ore pyri javo. A'ero ġa imombe'ui ga pe:

—Jesus, okari pe ġa ndekoi neyhēa neirū'ġa pavēi. “Tuhu ga ore pyri,” ei ġa nde ve, ei ġa ga pe.

³³ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Marāve'ġa pe ji ei naerū nhyi'ġa nhyirū'ġa?

³⁴ Gweroapyve'ġa ndepiagame ga ei ġa pe a'ero:

—Agwa reki ġa nhyi'ġa nhyirū'ġa, ei ga. ³⁵ Kiroki ġa oko Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe – ġa pe ji ei nhyirū'ġa nhyrendyra'ġa. Nhyi'ġa a'e ji ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

4

Ha'ynha mohāihara'ga

(Mateus 13.1-9; Lucas 8.4-8)

¹ Aerē Jesus'ga ġa mbo'ea'javi ypiahua rembe'yi pe. He'yjuhu ġa ojatykavo ga pyri yembe'yi pe onhimongyavo. Nurā ga avi yhara pype oina imoanha'ndiavouka tohendu pa ti ġa nhinhi'iġa javo.

² Igwete ga ġa mbo'ea'javi imombe'gwombe'gwovo ojo'java'ea ġa pe.

³ —Pehendu ti, ei ga. Imohāihara'ga gweroho ha'ynha ko pe imohaina ityma, ei ga. ⁴ Imohāirame mokonhete

indurugi pea rembeyvura rupi. Igwete gwyrā'ia ruri imokokona jupava, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

⁵—Jara onduru yja rehe, ei ga. Xunhi reki yja ita arimo. Kotihī henhunhamo a'ero novīa. A'ereki nianami yja.

⁶Emo kwarahyahivame ombokai imonhymbava hohova. Garemiti'mbia ipavi a'ero onhimomiranama'jave'yma. A'ereki hapoa ndokihetei yvya pype, ei ga imombe'gwovo.

⁷—Jara onduru nhungwava ra'ynha pyteri pe hatīava'ea ra'ynha pyteri pe. Igwete ga'apoa ha'ynha henhunhamo nhungwava ra'ynha pavēi. Igwete nhungwava nhambyguhui garemitiyma herekovo imonhimomboakare'yma. Igwete ndi'ai upa, ei ga ġa pe.

⁸—Jara reki onduru vykatua rehe. A'ea henhunhamo onhimomboaka gworyvamo. O'arame he'ye'yi ha'ynha trinta ahara pype. Jara pype koji'i tehe ha'ynha sessenta. Jara pype ha'ynha he'yjuhuro cem ipype, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁹Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'u moroġita

(Mateus 13.10-23; Lucas 8.9-15)

¹⁰Garenduhara'ġa horame ga hugwi gapavēive'ġa nhi'iġi ga pe dozeve'ġa pavēi. Igwete ġa ei ga pe:

—Gara pe nde ei poro moroġita mombe'gwovo ore ve? ei ġa. A'ereki ore ndorokwahavi a'ea, ei ġa ga pe.

¹¹Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Amombe'u katu ji kiro pe me. A'ereki Tupana'ga opota penembikwahava, ei Jesus'ga ġa pe. Okwahavuka ga pe me onhimiva'ea nahā po ti ji rekoi ojiheve'ġa nduvi-havamo nehē javo, ei ga ġa pe. Pe me jate ga okwahavuka nanongara. Ġa ki a'e te – kiroki ġa ndokoi gareheva'ero – ġa pe ji amombe'u ojo'java'ea ikwahavukare'yma ġa pe, ei ga ġa pe. ¹²Ojo'java'ea ji amombe'u ġa pe a'ero

“tonhimombaragwahavyme ti ġa hepiepiagame.

Tokwahavyme ti ġa henduenduvame.

A'ereki ġa ndogwerojijyipotari gweaporoġita.

Nomomborukapotari ġa Tupana'ga pe okote'varuhua”, ei ga ġa pe.

¹³ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Ndapekwahavi pe ji imombe'urame pe me garemity-magwera? Marā po ti pe ikwahapavi ojo'java'ea naerū? ei ga. ¹⁴ Tamombe'u katu ti kiro itymagwera pe me a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

—Kiroki ga omombe'u Tupana'ga – ga ko ha'ynha mohāihara'ga ja, ei ga. ¹⁵ Mokonhete'i ha'ynha onduru pehea rembeyvyri. Igwete gwyrā'ia imokokombavi ha'ynha imohāirame, ei ga. Na jitehe ojipe'ġa henduvame Tupana'ga mombe'ua Satanās'ga imoka'nhymbavi a'ea ġa hugwi, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁶ —Jara ha'ynha onduru yja rehe ita arimo. Nurā ġwenhunhame kotihī nonhimomiranami, ei ga. Na jitehe ojipe'ġa henduvi Tupana'ga mombe'ua kotihī gworygworyvamo hehe novīa. ¹⁷ Ġwendu katu na'ē ġa gamombe'ua novīa. Aerē ojipe'ġa imbohahyukari ġa pe ġa ndekoro ġwaramo Tupana'ga mombe'ua rupi, ei ga. Hahyrame ġa pe ġa nonhimomiranama'javi a'ero kotihī opohia Tupana'ga mombe'ua hugwi. A'ereki gamombe'ua ndokikatui ġayvyteri pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁸ —Jara onduru nhungwava ra'ynha pyteri pe hatīava'ea ra'ynha pyteri pe – a'ea oambyguhu garemityma imonhimomboakare'yama, ei ga. Na jitehe ojipe'ġa henduna'ēi Tupana'ga mombe'ua novīa. ¹⁹ Aerē ġapy'a rekotehei. A'ereki ġa nhaġataruhu ojihe marā po ti ji ve nehē javo, ei ga. Igwete ġa nhimoandyandi itambere'ia potaruhavavo a'ea po ti ji mbohoryhetei nehē javo tehe. Igwete ġa ipotaparavuhui mbatera, ei ga.

Hatĩava'ea oamby imohãihara'ga remityma. A'ero ndi'ai, ei ga. Na jitehe ġanemimbotaruhua nohenduva'javukari ġa pe Tupana'ga mombe'ua. A'ero ġa ndokoi gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'ġa pe japoe'yma pyryva'ea, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

²⁰—Jara onduru vykatua rehe ġwenhukaturu gworyg-woryvamo, ei ga. Na jitehe jara'ġa henduvi Tupana'ga mombe'ua herovia tuhẽ okokatuavo, ei ga. Jara'ġa oapo hete pyryva'ea a'ero. Jara'ġa koji'i ġa oapo pyryva'ea. Jara'ġa koji'iete'i ġa oapoapo pyryheteva'ea jipi okokatuavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

A lamparina

(Lucas 8.16-18)

²¹Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Herurame lamparina oki pe po ahe ndohovapygi hyrua pyvõ. Ahe nomondoi onhinongava gwyri pe cama gwyri pe. Ahe gweru imondovo pyte'mbia rehe imohina tamomytu'emba nhande ve javo, ei ga. ²²Na jitehe Tupana'ga ġwenotĩ na'ẽ ġwemimbo'eagwera tamomytu'emba ti ġa'akaġi pe aerẽ nehẽ javo, ei ga. ²³Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei ga ġa pe.

²⁴Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Henduvame nhinhi'iġa pehendu katu ti a'ero, ei ga. Po ti xunhi pe henduvi nhinhi'iġa, a'ero po ti xunhi pe ikwahavi nehẽ. Po ti pe hendukatui nehẽ, a'ero po ti pe ikwahahetei nehẽ. Koji'i po ti Tupana'ga pe mbo'ea'javi a'ero nehẽ no, ei ga. ²⁵Po ti pe ikwahavi nhinhi'iġa rendukatuavo nehẽ, a'ero po ti pe ikwahahetei nehẽ, ei ga. Po ti xunhi pe ikwahavi nhinhi'iġa hendupotare'yma, a'ea vehevi po ti Tupana'ga imoka'nhyimbavukari pe me nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Ha'ynha henhui onhimomboaka

²⁶ Igwete Jesus'ga ei no:

—Ojipea tamombe'u pe me ojo'java'ea tapekwaha hete ti Tupana'gareheve'ğa jikoheteağwama ga rehe. A'ereki Tupana'ga hete ğa mbojikojikogukari ojihe jipi ğanduvi-havamo. Na ja a'ero, ei ga. Ha'ynha mohãihara'ga omohã ha'ynha yvyvo. ²⁷ He'yi ga kiri henhunhame ogwovo hepiaga. Igwete garemityma nhimomboakari. “Marã po nhiremityma renhunhamo onhimomboaka a'ero?” ei ga jupe ikwahave'yma, ei ga. ²⁸ A'ereki a'ea tehe henhui ohema yvy hugwi. Aerẽ nhimomboakari oharamo. Aerẽ itiniği, ei Jesus'ga. ²⁹ A'ero ga ğa mondoukari imondohondohogauka haimbeva'ea pyvõ foice pyvõ. A'ereki oho japiavo imondohokava, ei Jesus'ga ğa pe imombe'gwovo.

Mostarda ra'ynha

(Mateus 13.31-32, 35; Lucas 13.18-19)

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ğa pe no:

—Marãva'ea ti ji imombe'ui kiro pe me ojo'java'ea tapekwaha ti Tupana'gareheve'ğa nde'yjuhuağwama? ei ga. A'ereki jypy ğa ndahe'yi. Aerẽ reki ğa nde'yjuhuro – kiroki ğa e'i: “Tupana'ga ko nhanderuvihavamo”, ei Jesus'ga ğa pe. Na ja a'ero, ei ga. ³¹ Otỹ ga mostarda ra'ynha, ei ga. Xunhiete'i ko nanongara ra'ynha jara gwyre'i pa. ³² Itymirẽ reki onhimomboaka hete huvihavuhuro oji'java'ea hohe pa, ei ga. Huvihavuhu hakã oja'oja'oga. Nurã gwyrã'ia turi japovo gwaityga hakã rehe upa i'aği pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.

³³ Nanongara ga imombe'umbe'ui he'yjuhuve'ğa pe ojo'java'ea mombe'gwovo. Ğa ikwahavame koji'i ga imombe'ui ğa pe a'ero. ³⁴ Ojo'java'ea jate ga omombe'umbe'u he'yjuhuve'ğa pe ğa mbo'erame Tupana'ga nhi'iğa rehe. Emo ğandovakie'ỹ ga

imombe'ukatupavi ġwemimbo'ehara'ġa pe tokwaha tuhē ġa jawo.

Jesus'ga omombi vyruhua

(Mateus 8.23-27; Lucas 8.22-25)

³⁵ Ka'arugame Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Xaho ti aherovai.

³⁶ Igwete ġa hoi he'yjuhuve'ġa hugwi. Jesus'ga oapy oina yhara pype. Igwete ġa ga rerohoi ypihua aherovai. Ojipe'ġa oho oyhara pype ġa ndupi no. ³⁷ Ġa horame turi vyruhua. Yvyturanuhūa ombo'ambo'a typepemuhūa yhara pype. Kiro tynahē ġwerī yhara a'ero. ³⁸ Jesus'ga oki reki yhara revira rehe oakaġa noġa aheakaġa jikokava rehe. Igwete ġa ga moma'ēi jawo ga pe.

—Jesus, kiro nhande hoi ypy pe, ei ġa. Nane'aġataruhui nde nhandepapava rehe naerū? ei ġa ga pe.

³⁹ Igwete ga ma'ēi onhi'iġahyavo vyvtua pe. Igwete ga ei ypihua pe:

—Epi! ei ga. Tanetymyi ti.

A'ero ipigi vyvtua. Notymynha'javi. ⁴⁰ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Maraname pe kyhyjiuhui? ei ga. Ndapejikogi ve tuhē pe ji rehe naerū? ei ga ġa pe.

⁴¹ Igwete ġa nhimomby'ahetei a'ero jawo ojohupe:

—Marā te ga rekoi naerū? Yvyvtua vehevi re po ġwendu katu ganhi'iġa ypihua pavēi, ei ġa jawo ojohupe.

5

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahe hugwi

(Mateus 8.28-34; Lucas 8.26-39)

¹ Igwete Jesus'ġa vahemi ypihua aherovai Gerasapeve'ġa gwyri pe. ² Jesus'ġa ėrame ga ruri – kiroki ga anhaġa opojyka ga ojive. ³⁻⁴ Itaruvihavuhua kwaruhua pyteri pe ga u jipi aheryvya pyteri pe. Okwaokwa ġa ga

itanhuramuhūa pyvō novīa. Igwete ga imondohondohogi opoa hugwi opya hugwi ikaikavo. Nurā ġa ndokwara'javi ga a'ero itanhuramuhūa pyvō. Ndipopoakari ġa ga monhyromo. ⁵ Arimo pyytunimo na jitehe ga rahērahemamo jipi aheryvy pe vytyruhua rehe. Ojikytkyti ga ita pyvō herokwarokwavame ojihe. A'ereki anhaġa opojyka ga ojive. ⁶ Jesus'ga repiagame irupe kiro ga ruri onhana itaruvihavuhua kwaruhua pytera hugwi ga rovatiamo. Igwete ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri nderuvihavuhu nde javo. ⁷⁻⁸ Igwete Jesus'ga ei anhaġa pe:

—Ejipe'a ga hugwi.

Igwete ga hapukajahivi.

—Tajavykyi ti, Jesus, ei ga. Nde ko Tupana'ga ra'yramo huvihavuhu'ġahoheve'ga ra'yramo. Ere ti Tupana'ga renoina tahahyyme ti ji ve, ei ga ga pe.

⁹ —Gara nderera? ei Jesus'ga ga pe.

—He'yjuhu, ei ga. Poro ko jirera, ei ga.

A'ereki he'yjuhuva'ea anhaġa opojyka ga. ¹⁰ Igwete i'ehetei Jesus'ga pe:

—Toremondoukari ti irupe avo hugwi, e'i ga pe.

¹¹ Pevo tuvi ojipe'ġa nenybava porcos i'gwovo vytyruhua pyri. He'yjuhu hete onhimongyavo. ¹² Igwete anhaġa ei Jesus'ga pe:

—Ore mondouka ti porcos pyri toropojyka ti a'ea orojive, e'i anhaġa ga pe.

¹³ —Hepejigwovo a'ero, ei Jesus'ga jupe.

Igwete anhaġa jipe'ai ġwembipojykahara'ga hugwi ogwogwovo porcos ipojykavo. He'yjuhu ranuhū porcos dois mil. Igwete anhaġa opojykarame porcos inhainhani ogwovo ojyva vyty'ramuhūa rupi opoa ypiahua pype otyppyvyvyga.

¹⁴ Igwete porcos repiakatuhara'ġa nhani ogwovo timombe'u javo. Igwete ġa imombe'umbe'ui porcos typvy-gagwera cidadepeve'ġa pe cidadekotyive'ġa pe no. A'ero ġa nduġanduri torohepia katu javo. ¹⁵ Urame Jesus'ga pyri ġa akoja'ga repiagi anhaġa rembipojykaa gwera'ga. Ipikatu ga kiro oina. Gweaporoġita katu reki ga a'ero no. Ga repiagame ġa kyhyji Jesus'ga popoakara hugwi. ¹⁶ Kiroki ġa gwepia tuhê anhaġa mondoagwera – kiro ġa ei imombe'gwovo ġa pe:

—Jesus'ga ombojipe'a ga hugwi anhaġa mondovouka porcos pyri a'ea pojykauka, ei ġa. Igwete porcos inhainhambavi ogwovo y pe otypvyppyvya, ei ġa imombe'gwovo ġa pe.

¹⁷ Igwete ġa epavi Jesus'ga pe:

—Heregwovo oregwyrā hugwi! ei ġa javo ga pe.

¹⁸ Jesus'ga avame yhara pype kiro anhaġa rembipojykaa gwera'ga ehetei ga pe:

—Kiro ji hoi nde rupi nde rerekovo.

¹⁹ —Ndorogwerohoi ji ji rupi, ei Jesus'ga ga pe. Heregwovo enhonga pe. Ere ti eje'yja'ġa pe: “Tupana'ga pyry hete ji ve,” ere ti ġa pe. “Nahanahā ga imombyryvi ji ve ji porogwetyga,” ere ti imombe'gwovo ġa pe, ei Jesus'ga ga pe.

²⁰ Igwete ga hoi Dez Cidades pe imombe'gwombe'gwovo ġa pe.

—Jesus'ga pyry hete ji ve, ei ga ġa pe. Ombojipe'a ga anhaġa mondovouka ji hugwi. Nahā ga imombyryvi ji ve, ei ga ġa pe.

Igwete ġa nhimomby'apavi ganhi'iġa renduva.

Jairova'ea ra'yra'va'ea

(Mateus 9.18-19; Lucas 8.40-42)

²¹ Igwete Jesus'ġa hero'yahava'javi yhara herojivya. Ypiahua rembe'yi pe ga reko. Igwete he'yjuhuvē'ġa

jatykai ga pyri. ²² Igwete ga ruri Jairo'ga. Ga ko huvi-havamo oko judeus'ġa jatykahava pype. Jesus'ga repi-agame ga ruri ġwenypy'anduruga ga pyri jihoheva'ero ji poko javo ga pe.

²³ —Omano ġwerĩ jira'yrahẽa, ei ga Jesus'ga pe. Herejo ji rupi epokoga hẽa rehe tomanoyme ti hẽa, ei Jairo'ga ga pe.

²⁴ Igwete Jesus'ga hoi ga rupi. He'yjuhuve'ġa oho Jesus'ga rupi no ga mbotymbotyvahiva.

*Gwypova'ea opoko Jesus'ga pira rehe
(Mateus 9.20-22; Lucas 8.43-48)*

²⁵ Ga horame kiro ojipehẽa hoi Jesus'ga reviri opokoga gapira rehe topi ti nhitetirũa ji hugwi javo. A'ereki hẽa gwyporo. He'yjuhu doze kwara hẽatetirũa rehe. ²⁶ He'yjuhu hẽapohanohara'ġa novĩa. Igwete hẽa pohanoġame hahyhetero hẽa pe. Omondo pa hẽa oita-mbere'ia ġa pe novĩa. Emo ndopigi hẽa hugwi. Ig-waigwavete hẽa tetirũahetero. ²⁷⁻²⁸ Igwete ġa Jesus'ga momb'e'urame hẽa ei oyvyteri pe: “Po ti ji pokogi gapira rehe vehevi nehẽ, a'ero po ti ipigi ji hugwi nehẽ,” ei hẽa oyvyteri pe javo. Kiro hẽa hoi Jesus'ga reviri a'ero he'yjuhuve'ġa pytera rupi opokoga Jesus'ga pira rehe. ²⁹ Kotihĩ hẽa ndagwypora'javi. A'ea hẽa ikwahavi oyvyteri pe. ³⁰ Igwete Jesus'ga pyryrymi he'yjuhuve'ġa koty javo ġa pe. A'ereki ga okwahavipe opopoakara hoa ġa ndehe.

—Ma'ġa opoko jipira rehe ra'e? ei ga ġa pe.

³¹ Igwete garemimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Avi nde erehepia pa ġa enhimbotymbotyvahiva, ei ġa. Maraname nde euhui naerũ: “Ma'ġa opoko ji rehe ra'e?” ei ġa ga pe.

³² Emo Jesus'ga oharekoreko ġa ndehe tahepia tuhẽ javo. ³³ Hẽa okwaha Jesus'ga rembiapoa ojive. A'ero hẽa

ruri okyhyjiavo ohyhyipava. Ojovapyvo hēa rekoi Jesus'ga pyri onhimombe'upava ga pe. ³⁴ Igwete ga ei hēa pe:

—Kui'i, nde erejiko ji rehe. Nurā ipigi nde hugwi, ei ga. Enoġatu ti epy'a egwovo, ei ga. Momina tuhē nde hugwi netetirūa, ei ga hēa pe.

*Jesus'ga ombogwera Jairova'ea ra'yrava'ea
(Mateus 9.23-26; Lucas 8.49-56)*

³⁵ Jesus'ga nhi'iġame kiro ġa nduri Jairo'ga ron-gapypeve'ġa. Igwete ġa ei Jairo'ga pe:

—Omano jipe ndera'yrava'ea, ei ġa imombe'gwovo ga pe. Tererura'javi ahembo'ehara'ga a'ero, ei ġa Jairo'ga pe.

³⁶ Jesus'ga ombogwavete reki ġanhi'iġa. Igwete ga ei Jairo'ga pe:

—Teremomyi ti epy'a. Ejiko hete ji rehe, ei Jesus'ga ga pe.

³⁷ Igwete Jesus'ga ġa nderohoi ojupi Pedro'ga João'ga no Tiagova'ea no – kiroki ahe João'ga reki'yramo. Jara'ġa ga nomondoukari ojupi. ³⁸ Igwete ga Pedro'ġa nderohoi ġa nderovahema Jairo'ga ronga pe. A'ero Jesus'ga henduvi ġajehe'oranuhūa. A'ereki hahyahi ġajehe'oa hēamanoa rehe. ³⁹ Igwete ga hoi onga pe javo ġa pe.

—Maranuhūrame pe nanuhū pejehe'gwoe'gwovo peji-jupa? ei Jesus'ga ġa pe. Tayrihēa nomanoi. Hēa oki reki upa, ei ga ġa pe.

A'ereki ga okwaha hēambogweravaġwama. ⁴⁰ Igwete ġa ga jai omano tuhē ahe javo. A'ero ga ġa mo'emo'embavi onga hugwi. Igwete ga ġa nderohoi okipe tayrihēa ruva'ga hēayhēa no. Pedro'ġa ga gweroho hēanongava pype no.

⁴¹ Igwete ga hēa popyhygi javo hēa pe.

—Talitá cumi! ei ga. (A'ea ko: “Kui'i, epo'ā!”)

⁴² Kotihī hēa po'ami a'ero okovo. Doze kwara hēa rehe. Igwete ġa nhimomby'ahetei hēa repiaga. ⁴³ Igwete Jesus'ga ehetei ġa pe:

—Tapemombe'ui ti nhiremimbogweravahêa, ei ga. Pe-
mondo ti kiro mbatera hêa pe to'u hêa, ei ga ãa pe.

6

*Nazaré pe ahe ndojikogi Jesus'ga rehe
(Mateus 13.53-58; Lucas 4.16-30)*

¹ Aerê Jesus'ga hoi pea hugwi ãwemimbo'ehara'ãa pavêi. Igwete ãa hoi cidade de Nazaré pe – perope Jesus'ga onhimomboaka. ² Judeus'ãa poravykye'yima rupi sábadu rupi ga hoi ãajatykahava pype pevove'ãa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iãa rehe. Igwete ãa nhimomby'ai ganhi'iãa renduva onhimongyavo. A'ero ãa ei ojohupe:

—Marã akoja'ga ikwahavuhui nanongara naerũ? ei ãa. Ma'ãa ombo'e ga? A'ereki ahemonhimomby'ava'ea ga oapoapouhu, ei ãa ojohupe. ³ Ga ko onga apo-hara'ga rui naerũ Mariahêa ra'yra'ga? ei ãa. Tikwaha tuhê nhande gareki'yra'ãa Tiago'ga José'ga no Judas'ga Simão'ga. Garendyra'ãa ko oko avo nhande pyri no, ei ãa ojohupe.

Igwete ãa nhimonha'ngai okoe'yima ga rehe tihenduva'javyme ga javo. ⁴ Igwete Jesus'ga ei ãa pe:

—Ojipe'ãa gwyripeve'ãa omondo gweaporoãita imohina Tupana'ga nhi'iãa mombe'uhara'ga rehe, ei ga. Gagwyripeve'ãa jate nomondoi imohina ga rehe. Gare'yja'ãa nomondoi imohina ga rehe no. Garongapypeve'ãa nomondoi imohina ga rehe no, ei ga ãa pe.

⁵ Igwete Jesus'ga ndoapoi gwerevi ahemonhimomby'ava'ea pevo. A'ereki ãa ndojikogi ga rehe. Mokonheteve'ãa ndehe jate ga pokogi imombiga ãgatetirũa ãa hugwi. ⁶ Igwete ga nhimomby'ai ãa jikoge'yima ãwaramo ojihe.

*Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iğa
(Mateus 10.5-15; Lucas 9.1-6)*

Igwete Jesus'ğa imbojoapiapi ogwovo cidades pe pevove'ğa mbo'eavo. ⁷ Igwete ga ġwemimbo'ehara'ğa mbuhurukari ojipyri dozeve'ğa. Igwete ga ei ġa pe:

—Topomondomondo ti kiro ojipe'ğa cidades pe, ei ga. Mokomokōi ti pejogweroho imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iğa ġa pe. Ape'akwahavuka ti ji pe me anhağa ġa hugwi nehē, ei ga ġa pe. ⁸ Pepojate ti toho kiro pea rupi. Taperohoi ti pāo itambere'ia reheve, ei ga. Taperohoi ti sacola no. Pejijihokava jate ti peroho, ei ga ġa pe. ⁹ Pemongi ti sandálias. Taperohoi ti ojipea tapy'ynhapira, ei ga ġa pe.

¹⁰ Igwete ga ei no:

—Pe vahemame cidade pe po ti ojipe'ga ei pe me nehē: “Hepejijo pejipytao nhironga pe,” e po ti ga pe me nehē. Pejogweroho ti ga pyri pejiyupa a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. Tapejijyjijyi ti ojipe'ğa nonga pe, ei ga. Ga pyri jate ti peju. Aerē ti pea hugwi pe hoi cidade hugwi a'ero pejogwero gwovo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹¹ Po ti pevove'ğa napembuhurukari ojipyri hendupotare'yma penhi'iğa a'ero po ti pe hojipei pea hugwi nehē, ei ga. Pehorame ti pemonduru otimbuguhua pejiyua hugwi toropohi ti pe hugwi javo ġa pe. Pe'ji ti ġa pe: “Peko te'varuhu pe hendupotare'yma Tupana'ga nhi'iğa,” pe'ji ti ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² Nahā Jesus'ga dozeve'ğa mondomondoukari ojipe'ğa pyri. Igwete ġa hoi imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iğa ġa pe. Igwete ġa ei ġa pe:

—Perojijyi ti pejeaporoğita pejiyohia pejikote'varuhua hugwi, ei ġa ġa pe.

¹³ Igwete dozeve'ğa imbojipe'ape'ai anhağa Diabo'gapyriva'ea ojipe'ğa hugwi. Igwete ġa imongyi

ikava he'yjuhuve'ğa akağa rehe imombiga ğatetirüa ğa hugwi.

João Batistava'ea omano

(Mateus 14.1-12; Lucas 9.7-9)

¹⁴ Igwete pevove'ğa Jesus'ga mombe'umbe'ui. A'ero ga henduvi ğanhi'iğa Herodes'ga ğanduvihavuhu'ga. Ojipe'ğa e'i tehe Jesus'ga mombe'gwovo:

—Ga ko João Batista'ga reki, e'i tehe ga. Okwera po ga kiro oyvya hugwi. Nurã po ga japohetei ahemonhi-momby'ava'ea naerũ, e'i tehe ğa.

¹⁵ Ojipe'ğa e'i tehe:

—Jesus'ga po Elias'ga ura'java.

Ojipe'ğa:

—Ga po Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharamo oko ahe ja – kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iğa ojopy'rovo hako, e'i tehe ğa.

¹⁶ Igwete Herodes'ga henduvi ğanhi'iğa Jesus'ga rehe. Igwete ga etehei:

—Ga ko João Batista'ga tuhẽ. Akamomboruka ji ga ikwehe novĩa. Kiro ga kwerava'javi reki, e'i tehe ga.

¹⁷⁻¹⁹ Nahã Herodes'ga ahe akamomborukari raikwehe. Herodiashẽa rehe ga ahe pyhygukari ahe mongiuca cadeia pype. Hehã ko Filipe'ga rembirekohẽa na'ẽ Herodes'ga reki'yra'ga rembirekohẽa. Aerẽ Herodes'ga hẽa rerekoi reki.

Igwete João Batistava'ea ei Herodes'ga pe jipi: “Maranuhũrame nde eirũ'ga rembirekohẽa rerekoi? Na rüi ko ahe rekoii,” ei ahe ga pe jipi.

Nurã Herodiashẽa rehe Herodes'ga ahe pyhygukari ahe apytũuka ahe mongiuca cadeia pype. A'ereki hẽa onhim-boahi ahe ve tajukauka ti ga javo novĩa. ²⁰ Emo Herodes'ga ahe a'ngui na'ẽ. Ga ndojukaukapotari ahe. A'ereki ga okyhyji ikwahava Joãova'ea rekokatua. Okwaha ga Joãova'ea

pyryhetea ahe rekoro ġwaramo Tupana'ga rehe. Nurã Herodes'ga ahe a'ngui. Joãova'ea nhi'inhi'iġame ga pe oko tehe gapy'a novĩa. Emo ga ġwendu pota Joãova'ea nhi'iġa novĩa.

²¹ Aerē o'aragwera rehe Herodes'ga japoī toryva omoirũhara'ġa pe soldados'ġa nduvihavuhu'ġa pe no imbateheteve'ġa pe no – kiroki ġa u gagwryi pe Galilėia pe. A'ea rupi Herodiashėa jirokwari João Batistava'ea rehe ahe jukauka. ²² Hėara'yrahėa tehe oho Herodes'ġa pyri ojirokyavo ġapyteri pe. Igwete ġa nhimohėhetei kujahėa rehe Herodes'ga gapavėive'ġa pavėi. A'ero ga ei hėa pe:

—Gara nde erepota imondoa ejive? Tamondo ti nde ve, ei ga hėa pe. ²³ Tupana'ga henduvame nhirembi'ea ji ei nde ve: Tamondo pa tuhė ti nde ve neremibotari-mova'ea javoji. Nhimbatera ti tamondojija'ro vehevi nde ve javoji, ei ga hėa pe.

²⁴ A'ero hėa hoi imombe'gwovo oyhėa pe.

—Gara re po ji aru ga hugwi nehė? ei hėa hėa pe.

—João Batista'ga akaġa pe ere, ei hėayhėa hėa pe.

²⁵ Kotihĩ hėa jivyri nhandaīpe ogwovo javo Herodes'ga pe.

—Apota ji João Batista'ga akaġa, ei hėa, kiroġwe nhaem-beva pype, ei hėa ga pe.

²⁶ Henduvame hėanhi'iġa Herodes'ga rekoveveuhuhetei a'ero. A'ereki ga ndojukaukapotari Joãova'ea novĩa. Emo ga e'i jipe reki Tupana'ga ġwendu nhirembi'ea javo. Gapavėive'ġa ġwendu ganhi'iġa no ga erame hėa pe tamondo tuhė ti nde ve javo. Nurã ga nde'ia'uva'javi kiro hėa pe: “Namondoa'javi ji nde ve.”

²⁷ Nurã ga soldado'ga mondoukari cadeia pype togweru ti ga João'ga akaġa javo. ²⁸ Igwete soldado'ga hoi ahe akamomboa cadeia pype aheakaġa rerua nhaem-beva pype. Igwete ga imondoi kujahėa po pe hėa herohoi

oyhëa pe heroviaruka hëa pe Joãova'ea jukaagwera.
²⁹ Nahã Herodes'ga ahe akamomborukari raikwehe.
 Ikwahavame Joãova'ea remimbo'ehara'ãga hoi ahera'oa
 pyhyga herogwovo inoãga ityma raikwehe.

*Jesus'ga ombohe'yi mbatera cinco milva'ea pe
 (Mateus 14.13-21; Lucas 9.10-17; Joãõ 6.1-14)*

³⁰ Aerë dozeve'ãga jivyri Jesus'ga pyri a'ero –
 ãgahã Jesus'ga omondouka Tupana'ga nhi'iãga
 mombe'uuka. Ojivyrame ãga imombe'upavi Jesus'ga
 pe ãgwemimbo'eagwera. ãgatetirüa mombigagwera ãga
 omombe'u ga pe no.

—Orombojipe'a ore anhaãga ãga hugwi, ei ãga
 imombe'gwovo ga pe no.

³¹ A'ea rupi he'yjuhuve'ãga nhopondekwandekwavi ua
 Jesus'ga pyri onhimongyavo. Igwete ãga ndo'uukari Je-
 sus'ãga pe. Nurã Jesus'ga ei dozeve'ãga pe:

—Nhande tehe ti xaho ongae'yi me tapepytu'uahi'vi ti
 javoji, ei ga ãga pe.

³² Jesus'ãga tehe ãga avi yhara pype a'ero ogwovo on-
 gae'yi me. ³³ Emo pevove'ãga gwepia ãgahoa. Igwete ãga ei
 ojohupe onhimongyavo:

—Kiro ãga hoi Jesus'ãga. Pea rupi ti xaho ãga ndeviri a'ero,
 ei ãga ojohupe.

Igwete ãga hoi nhandaipe ypihua rembeyvyra rupi
 ogwovo cidades hugwi nhaporemo. Igwete ãga na'ë ãga
 vahemi pevo Jesus'ãga nenonde. ³⁴ Ohemame Jesus'ga
 he'yjuhuve'ãga ndepiagi. Igwete ãga poria'iro ga pe onhi-
 mongyavo. A'ereki ga pe ko ãga ovelhas ja ovelhas gwepi-
 akatuhara'ga rerekoe'ymame. Na jitehe ndipokokavi ãga.
 Igwete Jesus'ga ãga mbo'embo'ei.

³⁵ Kwara hoãweria rupi garemimbo'ehara'ãga nduri ga
 pyri javo.

—Kiro ihohetei kwara. Ndogwerekoi onga avo ġa pe, ei ġa. ³⁶ Ere ti ġa pe a'ero toho ti ġa kopeve'ġa pyri cidades'i pe ira'agweva'e pe. Pevo po ti ġa ipyhygi mbatera ojive i'uhavamo, ei ġa Jesus'ga pe.

³⁷ Igwete ga ei ġa pe:

—Pehe ti pemondo mbatera ġa pe to'u ti ġa javoji.

—Maranuhū naerū? ei ġa. He'yjuhuva'ea duzentos itambere'ia po ti ore herohoi imondovo pāo rehe ġa pe naerū? ei ġa ga pe.

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Maramomi pe herekoi pāes? Peho hepiaga.

Igwete ġa hoi hepiaga, ġa nduri imombe'gwovo ga pe.

—Cinco, ei ġa. Dois ġa gwereko pira no, ei ġa ga pe.

³⁹ Igwete Jesus'ga he'yjuhuve'ġa mbojatykapavi ġa mboapyga ġa noġa nhungwa'via rehe. ⁴⁰ Ojopyri ġa apyapygi upa a'ero. Pea hovai ġa cem. Ġa hovai cinquenta. Hovaive'ġa cem no. Nahā ġa apyapygi ojogwerojuva. ⁴¹ Igwete Jesus'ga ipyhygi pāes pira reheve. Igwete ga jovavuri onhi'iġa Tupana'ga pe.

—Ndepyry hete nde imbuhua mbatera ore ve, ei ga Tupana'ga pe.

Igwete Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pāes imondovo ġwemimbo'ehara'ġa pe pema'ema'ē ġa pe javo. Na jitehe ga ima'ema'ēukari pira imondovouka ġa pe nhaporemō.

⁴² Igwete ġa nhaporemō i'ui'ui onhimoytaromouka jupe. A'ereki Jesus'ga ombohe'yjuhu hete mbatera ġa pe.

⁴³⁻⁴⁴ He'yjuhu hete ko ġa cinco mil akwaimba'ero. Kunhangwera'ġa na jitehe he'yjuhu tayri'ġa pavēi. Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'ġa imono'ono'oġi pāes rembyruera pira'ia rembyruera reheve imondovo inoġa yrua pype. Dozeva'ea ġa imotynahenahembavi yrua.

Jesus'ga oho yjapea rehe
(Mateus 14.22-33; João 6.15-21)

⁴⁵⁻⁴⁶ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—He peji'ava yharuhua pype, ei ga. Pero'yaha ti aherovai ji renonde herogwovo cidade de Betsaida pe, ei ga ġa pe.

He'yjuhuve'ġa pe ga ei:

—Kiro ji hoi na'ē nhinhi'iġa Tupana'ga pe, ei ga. He pejiġwovo a'ero pejiyva penhonga pe kiro, ei ga ġa pe.

Igwete ga hoi vytyruhua rupi. ⁴⁷ Ypytunimo ga tehe ga rekoi vytyruhua arimo. Gareximimbo'ehara'ġa ki a'e te oko yhara pype ppyteri pe. ⁴⁸ Igwete ga hepiagi ġa ipyvupyvurahyrame. A'ereki vytyturanuhūa ġwovativatī ġa. Ko'eġatue'yma rupi ga hoi ġa pyri a'ero opyruġa yhya rehe ogwovo. Okwa ġwerī ga ġandova vyry novīa. ⁴⁹ Emo hepiagame gapyruġa yhya japea rehe ġa nahenahemamo upa.

—Anhaġa po, e ko ġa novīa.

⁵⁰ A'ereki ġa nhaporemō gwepia ga. Ġapy'a juahi a'ero. Emo kotihī ga nhi'iġi ġa pe.

—Penoġatu ti pejiy'a, ei ga. Jihi ko koro ako. Tapekyhyjia'javi ti, ei ga ġa pe.

⁵¹ Igwete ga avi yhara pype ġa pohe. Kiro ipigi vytyturanuhūa. Igwete ġa nhimomby'ahetei a'ero. ⁵² A'ereki ġa ndaheaporoġitakatui pāes mbohe'yjuhuagwera rehe. Noangari ġa ikwahave'yma Jesus'ga popoakara.

Jesus'ga omombi ahetetirūa Genesaré pe
(Mateus 14.34-36)

⁵³ Igwete Jesus'ġa hero'yahavi herovahema Genesarépeve'ġa gwryri pe nhapytiamō. ⁵⁴ Ġa ērame yhara hugwi pevove'ġa nhimombaragwahavipei Jesus'ga rehe.

⁵⁵ Igwete ġa hoġahoi ogwyrā rupi itetirūave'ġa nderunderu ġakupeupava rehe ġa noġa Jesus'ga pyri. Henduvame Jesus'ga hoa jipi, pevo ġa ġa nderuri ga pyri.

⁵⁶ Igwete ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe. Nhu me ga hogahoi no. Perope ga oho – pevo nhaporemo ġa itetirūave'ġa nderuri ġa noġa mytu'ē me – perope ġa ojatyka jipi. Igwete ġa eġa'ei Jesus'ga pe:

—Na ġa pokogi ndepira rembe'yva rehe vehevi.

Ġa pokogame hehe a'ero ipipavi ġatetirūa ġa hugwi.

7

Judeus'ġa namonhava'ea remimbo'eagwera

(Mateus 15.1-9)

¹ Igwete fariseus'ġa jatykai ua Jesus'ga pyri judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi. Uhu ġa ga pyri Jerusalēm hugwi. ² Igwete ġa hepiagi Jesus'ga remimbo'ehara'ġa jikwakuve'yma.

—Ndokoi ġa nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rupi, ei ġa. A'ereki ġa ndojikwakuvi ojipogweja rehe mbatera ua renonde, ei ġa ojohupe.

³ A'ereki judeus'ġa namonhava'ea koi na ojikwaku ymya vehevi. I'ua renonde ahe jipogwepogwei jipi. A'ereki ahe e'i tehe: “Nhandejipogwepogweje'ymame po ti nhande nianhimombyryvi Tupana'ga pe,” e'i tehe ahe. Nurā ko judeus'ġa – kiroki ġa fariseusramo – ġa ko koji'i e'i: “Xajikwaku hete nhandekovo nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rehe,” e ko ġa. Nurā ġa ojipogweje'ymame ndo'ui mbatera jipi. ⁴ Herurame mbatera ima'ēhava hugwi na jitehe ġa ndo'ui ojipogweje'ymame. I'uhava ġa ipyhepyhei imboapykava. Nahā ġa jikwakukwakuvi jipi ġwamonhava'ea remimbo'eagwera rehe okovo xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo novā.

⁵ Igwete fariseus'ġa jatykai Jesus'ga pyri judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavëi. A'ero ġa hepiagi Jesus'ga remimbo'ehara'ġa jikwakuve'yma. Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Neremimbo'ehara'ġa ndojipogwejuhu i'ua renonde, ei ġa. Maraname ġa ndokoi nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rupi ojikwakuve'yma? ei ġa.

⁶⁻⁸ Nahã Jesus'ga ei javo ġa pe a'ero:

—Pehe ko pekokatu'ãva'ero peko! ei ga. Penhi'ïpo'ru hete pe Isaíasva'ea kiro. Ymya Isaíasva'ea okwatija Tupana'ga nhi'iġa ahe mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga. Nahã Tupana'ga ei hako:

“Arove'ġa onhi'iġatu tehe
torombohete Tupana'ga javo,” ei ga.

“Emo ġa nanhiarõi
imondoe'yma gweaporoġita imohina ji rehe,” ei Tu-
pana'ga hako, ei ga.

“Ji mbohete tehe ġa.

A'ereki nhinhi'iġa rehe rüi ġa ombo'e,” ei ga.

“Yvyakotyve'ġa nemimbo'eteheha rehe ġa ġa mbo'ei
a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa javo tehe jupe,” ei Tu-
pana'ga hako.

Nahã Isaíasva'ea ikwatijari ahe mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ġa pe.

Igwete ga ei ġa pe a'ero:

—Ahemombe'ua ko pemombe'uaġwama reki. A'ereki ahe javijitehe ko pe peko pekokatu'aġuhüva'ero. Pemoandyandyi pe ojipe'ġa jipi orombohete Tupana'ga javo tehe, ei Jesus'ga ġa pe. Pepohi reki pe Tupana'ga nhi'iġa hugwi. Emo vyakotyve'ġa nemimbo'eagwera pe pehenduku, ei ga.

⁹ —Pyry hete reki pe me pe imbogwavame Tupana'ga nhi'iġa xako ti nhaneremimbo'eagwera rehe javo, ei ga

onhi'iğahyavo ģa pe. ¹⁰ Moisésva'ea okwatija Tupana'ga nhi'iğa imombe'ukatuavo hako, ei ga ģa pe. Igwete ahe ei: “Pemondo ti pejeaporoğita imohina pejuva'ga rehe penyhēa rehe no,” ei ahe.

Igwete ahe ei no ikwatijarame Tupana'ga nhi'iğa:

“Kiroki ga e'i te'varuhu uva'ga pe oyhēa pe no

– tojukauka ti ģa ga a'ero,” ei Moisésva'ea hako, ei Jesus'ga ģa pe.

¹¹ Pe ki a'e te ahe atyvi ģa mbo'ei, ei Jesus'ga. Pepyteripeve'ga po e'i uva'ga pe oyhēa pe no: “Opopoko pota ji imondovo mbatera pe me novīa. Emo ji amondo reki akoja Tupana'ga pe,” e po ga, ei ga. ¹² Ga erame a'ea ģa pe pe'ji tehe reki pe: “Pyry ga nomondoi mbatera uva'ģa pe a'ero,” pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga ģa pe. ¹³ Nahā ko pe ģa mbo'ei hendukatuuka ģa pe penamonhava'ea remimbo'eagwera hendukatuukare'yma ģa pe Tupana'ga nhi'iğagwera, ei ga. Nahanahā pe ndekouhui jipi, ei Jesus'ga ģa pe.

Ahereaporoğitate'varuhua ahembote'varuhuva'ea
(Mateus 15.10-20)

¹⁴ A'ero Jesus'ga he'yjuhuvē'ģa mbuhurukara'javi ojipyri imombe'gwovo ojo'java'ea ģa pe.

—Pe me nhaporemō ji ei: Pehendu ti ikwahava, ei ga. ¹⁵ Mytu'emahugwiva'ea – kiroki mbatera ahe o'u jipi – a'ea okirame ahe pype nahembote'varuhui. Aheyvyterahugwiva'ea ki a'e te ahe mbote'varuhu, ei ga.

¹⁶ Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei Jesus'ga ģa pe.

¹⁷ Igwete Jesus'ga hoi onga pe ģa hugwi. Igwete garemimbo'ehara'ģa hoi javo ga pe.

—Gara pe nde ei ojo'java'ea mombe'gwovo? ei ģa ga pe.

¹⁸⁻¹⁹ Igwete ga ei ģa pe:

—Jara'ğa ja pe ndapekwahavi naerū? ei ga. A'ereki mytu'emahugwiva'ea aherembi'ua nahembote'varuhui tuhẽ. A'ereki a'ea nombote'varuhui ahereaporoğita. Ndapekwahavi pe a'ea naerū? ei ga ğa pe. Aherembi'ua oho aherevegi pe. Kirẽ ko ahe imbo'apavi ojihugwi, ei ga. Aherembi'ua nahembote'varuhui tuhẽ a'ero, ei Jesus'ga ğa pe.

O'erame a'ea ga ei pe'u pa ti mbatera a'ero javo.

²⁰ Igwete Jesus'ga ei ğa pe no:

—Peyvyterahugwiva'ea reki ko pe mbote'varuhu.

²¹ A'ereki peyvyteri pe pendeaporoğita te'varuhu, ei ga. Pejeaporoğitate'varuhurame ko pe ojipe'ğa nderekoreko'ihu. Pemi pe ojipe'ğa mbatera. Peporojuka pe, ei ga. Ojipe'ğa nembireko'ğa pavẽi pe peko.

²² Pepotaruhu pe ojipe'ğa mbatera. Peko te'varuhu pe, ei ga ğa pe. Pemoandyandyi pe ojipe'ğa. Peakwahavihu pe. Penhimyrõ pe ojipe'ğa ndehe, ei ga. Pembotegwete pe ojipe'ğa. Penhimbohete pe. Pearuivehũ pe, ei ga.

²³ Nanongara nhaporemõ pendekote'varuhuva'ea ko peyvyterahugwiva'ea. A'ea reki pe mbote'varuhu, ei Jesus'ga ğa pe.

Judeurĩiva'ea ojiko Jesus'ga rehe

(Mateus 15.21-28)

²⁴ Igwete pea hugwi Jesus'ga hoi cidade de Tiro koty. Igwete ga ki onga pe tokwahavyme ti ğa jiruva avo javo novĩa. Emo ğa okwaha reki. ²⁵⁻²⁶ Igwete hẽa ruripei Jesus'ga pyri. A'ereki pevove'ğa omombe'u ga hẽa pe. Hẽara'yrahẽa anhağa opojyka ojive. Nurã hẽa ruri ğwenypy'anduruga Jesus'ga pyri jihoheva'ero ji poko javo. Hẽa ko judeu rõi reki. A'ereki hẽa sirofenĩciapeve'ğa gwyripevehẽa. Nanongara'ğa – ğa ko judeus'ğa rõi – judeus'ğa e'i nhağwatiğa ğa pe okoe'yma ğa ndehe. Igwete hẽa ruri javo Jesus'ga pe:

—Embojipe'a ti anhağa jira'yrahëa hugwi, ei hëa ga pe.

²⁷ Igwete Jesus'ga ei hëa pe:

—Ndapyryvi ji nde pokoga. A'ereki nde judeu rüi, ei ga. Ndapyryvi ahe ipyhygi tayri'ğa nembu'ua imomboha nhağwatiğa pe, ei ga. Tayri'ğa ypy o'u, ei ga hëa pe.

²⁸ —Na tuhë, ei hëa. Emo nhağwatiğa vehevi turi mesa gwyri i'gwovo hembyrue'ria tayri'ğa nembu'ua ndurugagwera, ei hëa. Nurã nhağwatiğa javijitehe ji ruri nde pyri ji poko javo.

²⁹ —Ji nhi'ikwepy katu nde, ei Jesus'ga hëa pe. Nurã heregwovo enhonga pe kiro a'ero, ei ga. A'ereki anhağa ojipe'a reki ndera'yrahëa hugwi, ei ga hëa pe.

³⁰ Igwete hëa jivyri onga pe tayrihëa repiaga. Anhağa ojipe'a tuhë hëa hugwi. A'ero hëa nhinoğatui upa opiro'yro jugwi.

Jesus'ga ġwendukatuuka ndiapyakwariva'ea pe

³¹ Igwete Jesus'ğa jivyri cidade de Tiro hugwi ogwovo. Igwete ġa hoi okwava cidade de Sidom rupi Dez Cidades mbytembytera rupi no. Igwete ġa hoi ypihua pyri Galiléiapeve'ğa gwyri pe. ³² Igwete pevove'ğa ga reruri Jesus'ga pyri ndiapyakwarive'ga. Nhi'indy'ndyguhu ga. Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Epoko ga rehe hendukatuuka ga pe ga monhi'iğatuavo.

³³ A'ero Jesus'ga ga rerohoi he'yjuhuve'ğa hugwi opüa mondovo gapyakwari pe. Igwete ga nyvuni opokoga gaküa rehe. ³⁴ Gwovavuramo Jesus'ga pytuhemamo. Igwete ga ei ga pe:

—Efatá! ei ga. (A'ea ko: “Pepe'a, gapyakwara!”)

³⁵ A'ero gapyakwara jipe'ai. Gaküa pyryva'javamo no. Igwete ga nhi'iğatui reki a'ero. ³⁶ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tapemombe'ui ti a'ea ojipe'ğa pe, ei ga ġa pe novã.

Emo ġa omombe'u reki. Igwaigwavete ga ei ġa pe tapemombe'ui ti javo novĩa. Emo igwaigwavete ġa oho imombe'gwombe'gwovo reki. ³⁷ Igwete ġa nhi-momby'ahetei.

—Okwaha pa hete ga ġa nderekokatuavo, ei ġa. Ndiapyakwarive'ġa pe ga ġwendukatuuka reki. Onhi'iġe'ÿve'ġa ga ġa monhi'iġatu no.

8

*Jesus'ga ombohe'yi mbatera quatro milva'ea pe
(Mateus 15.32-39)*

¹ Aerē he'yjuhuve'ġa jatykaa'javi Jesus'ga pyri. Mominame ġa hugwi mbatera i'uhavamo Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa mbuhurukari ojipyri. Igwete ga ei ġa pe:

² —Iporia'i ġa ji ve onhimongyavo, ei ga. A'ereki mokōi ġa kiri ji pyri. Kiro momina mbatera ġa hugwi a'ero, ei ga ġa pe. ³ Po ti ji ġa mondoukari ġanonga pe ġa mbatera ue'ymame, a'ero po ti ġa pytupavahivuhuro ogwovo pea rupi nehē. A'ereki jara'ġa nonga paivohu, ei ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁴ Igwete ġa ei ga pe:

—Maranuhū po ti nhande ipyhygi pães ġa pe avo on-gae'ÿi me nehē? ei ġa.

⁵ Igwete ga ei ġa pe:

—Maramomi pe herekoi pães? ei ga ġa pe.

—Sete ore herekoi, ei ġa.

⁶ Igwete Jesus'ga ġa mboapypavi ġa noġa yvyvo. Igwete ga ipyhygi pães seteva'ea. Igwete ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepiry hete nde imbuhua ore ve javo ga pe. Igwete Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi imondomondovo ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Pema'ema'ē kiro he'yjuhuve'ġa pe to'u ġa, ei ga ġa pe.

A'ero ġa ima'ema'ēi ġa pe. ⁷ Mokoi'ī te ġa herekoi pira'ia no. Igwete Jesus'ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepyry hete nde pira mbuhua ore ve javo. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Pema'ema'ē pira'ia ġa pe no.

⁸⁻⁹ Ġa ima'ērame ġa nhaporemo i'ui a'ero onhimoytaromouka jupe. A'ereki Jesus'ga ombohe'yjuhu mbatera ġa pe nhaporemo. He'yjuhu ko ġa – kiroki ġa o'u – quattro milve'ġa. Aerē garemimbo'ehara'ġa imono'ono'oġi haygwegwera rembyruera imondovo inoġa yrua pype. Seteva'ea ġa imotynahenahembavi a'ero.

Aerē Jesus'ga ġa mondoukari ġanonga pe. ¹⁰ Igwete ga ġwemimbo'ehara'ġa ndero'avi yhara pype ġa nderogwovo Dalmanutapeve'ġa gwyrī pe ġa nderovahema.

*Fariseusva'ea e'i ahemonhimomby'ava'ea pe
(Mateus 16.1-4)*

¹¹ Igwete fariseus'ġa nduri onhi'iġayva Jesus'ga pe.

—Timbopoyjayjaryme ti nhande ga ga ikwahave'ymame, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ore ve ahemonhimomby'ava'ea Tupana'ga popoakara repiuka ore ve, ei ġa ga pe. A'ero po ti ore nde reroviari nehē Tupana'ga ga mbuhuruka tuhē javo nehē, e'i tehe ġa ga pe.

¹² Igwete Jesus'ga pytuhemamo upa okoveveuhuro.

—Maranuhūrame aġwamove'ġa hepiapotaruhui ahemonhimomby'ava'ea? ei ga. Tamombe'u katu ji pe me: Ndahepiukari tuhē po ti ji nhimbuhurukara kwahavuka aġwamove'ġa pe! ei ga ġa pe.

¹³ A'ero Jesus'ga hoi fariseus'ġa hugwi.

*Penhimboko'i ti, ei Jesus'ga ġwemimbo'eaatyviva'ea rehe
(Mateus 16.5-12)*

Igwete ga ġwemimbo'ehara'ġa ndero'avi yhara pype ġa nderogwovo xaho aherovai javo. ¹⁴ Garemimbo'ehara'ġa ndogwerohoi pāo imoka'nhyma. Ojipeji jate ġa gwereko yhara pype. ¹⁵ Igwete yhara pype Jesus'ga imomranduvi ġa pe.

—Penhimboko'i ti pāo mbovuhava rehe fariseus'ġa apoa rehe Herodes'ġa apoa rehe no, ei ga ġa pe.

¹⁶ A'ero ġa nhi'iġi ojohupe.

—Maraname ga ei pāo mbovuhava pe? ei ġa. Ndirekoi nhande pāo nhandejupi. Nurā po ga ei poro, e'i tehe ġa ojohupe.

Ndokwahavi ġa Jesus'ga rembi'ea. A'ereki ġwemimbo'eaatyviva'ea pe ga ei fariseus'ġa nemimbo'ea pe. Herodes'ġa nemimbo'ea pe ga ei no a'ea ikwahy hete imbovuhava javijitehe javo.

¹⁷ Jesus'ga okwaha ġanhi'iġa ojohupe. A'ero ga ei ġa pe:

—Maranuhūrame pe nhi'iġi pāo rerekoe'yma rehe? ei ga. Ndapekwahavi ve pe jipopoakara naerū? Napeangari pe? ei ga ġa pe. ¹⁸ Pendeakwa pe novīa. Ndapehepiagi pe ikwahava naerū? ei ga. Peapyakwa pe novīa. Napehendukatui pe naerū? Pemoka'nhy pe a'ero nhirembi-apoagwera pāes mbohe'yjuhuagwera? ei ga. ¹⁹ Cincova'ea ji ahaygwe'rogwe'ro pāes ima'eamouka cinco milve'ġa pe ikwehe, ei ga. Aerē pe imono'ono'oġi haygwera yrua imotynahema. Maramomi pe imotynahemi yrua naerū? ei ga ġa pe.

—Dozeva'ea ore imotynahenahemi ikwehe, ei ġa ga pe.

²⁰ Igwete ga ei:

—Aerē seteva'ea ji haygwe'rogwe'rogi pāes ima'eamouka quatro milve'ġa pe oji'i, ei ga. Maramomi pe imotynahenahemi yrua haygwera imondovo ipype? ei ga ġa pe.

—Seteva'ea ore imotynahemi oji'i, ei ġa ga pe.

²¹ Igwete ga ei ģa pe:

—Pe ndapekwahavi ve naerū? ei ga ģa pe.

Jesus'ga omboheha katu ahe

²² Igwete Jesus'ģa heruri herovahema cidade de Bet-saida pe. Igwete pevove'ģa hehae'ÿve'ga reruri ga pyri.

—Epoko ti ga rehe ga mbohehakuavo, ei ģa ga pe.

²³ Igwete Jesus'ga hoi ga popyhyga ga rerogwovo cidade hugwi. A'ero Jesus'ga nyvuni gareakwari pe ga pokogi hehe. Igwete ga ei:

—Erehepia nde mo? ei ga ga pe.

²⁴ Igwete ga ma'ēi.

—Ahepia ji ģa novīa, ei ga. Yva ja ko ģa. Emo ģa ohooho ogwovo, ei ga Jesus'ga pe.

²⁵ A'ero Jesus'ga pokoga'javi gareakwara rehe. Igwete ga hepiahetei gwehakaturamo. ²⁶ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Eho enhonga pe kiro. Terehoi ti imombe'gwovo enhimbohehaagwera cidadepeve'ģa pe, ei ga.

*Nde Ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe
(Mateus 16.13-20; Lucas 9.18-21)*

²⁷ Igwete Jesus'ga hoi ģwemimbo'ehara'ģa pavēi imbo-joapiapiavo ogwovo cidades pe – kiroki cidades ira'agwe cidade de Cesaréia de Filipe hugwi. Pea rupi ģa horame ga ei ģa pe:

—Marāi ģa ji ve jipi? ei ga.

²⁸ —“Ga ko João Batista'ga,” ei ģa nde ve, ei ģa. Jara'ģa e'i: “Ga ko Elias'ga.” Jara'ģa e'i nde ve: “Ga ko Tupana'ga nhi'iģa mombe'uharava'ea ahepyteripeve'ga – kiroki ahe Tupana'ga nhi'iģa omombe'u ojopy'rovo hako. Okwera ga kiro omanoa hugwi,” ei ģa nde ve, ei ģa Jesus'ga pe.

²⁹ —Oro pe, ei ga ģa pe, marāi pe ji ve a'ero?

Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Nde ko Cristoramo ereko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga.

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Teremombe'ui ti a'ea ojipe'ġa pe, ei ga.

Jesus'ga omombe'u omanoaġwama

(Mateus 16.21-28; Lucas 9.22-27)

³¹ Igwete Jesus'ga ġa mbo'embo'ei.

—Tupana'ga ji mbuhuruka avo teremano ti javo ji ve, ei ga. Ndokoi po ti ġa ji rehe nehē xava'eve'ġa ahembo'ehara'ġa pavēi. Mbatara kwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa po ti ndokoi ji rehe nehē no, ei ga ġa pe. He'yjuhuva'ea po ti ġa imbuhurukari hahyva'ea ji ve nehē. Igwete po ti ġa ji jukaukari nehē. Mokōi pe kirirē po ti ji kwerava'javi nehē, ei ga ġa pe.

³² Jesus'ga omombe'u katu ġa pe okoaġwama. Igwete Pedro'ga ga rerohoi'i onhi'iġahyavo ga pe.

—Na rūi po ti nde reaporoġitaro hamo, ei ga Jesus'ga pe.

³³ Emo Jesus'ga opyryrỹ ġwemimbo'ehara'ġa ndepiaga onhi'iġahyavo Pedro'ga pe.

—Ejipe'a ti ji hugwi, ei ga. A'ereki Satanás'ga nde monhi'ī poro. Tupana'ga opota reki nhimanoa, ei ga. Nde nderekoi Tupana'ga reaporoġita rehe. Yvyakotyve'ġa ndeaporoġita rehe nde ereko, ei ga Pedro'ga pe.

³⁴ Igwete Jesus'ga ġa mbuhurukari ojipyri ġwemimbo'ehara'ġa he'yjuhuve'ġa pavēi. Igwete ga ei ġa pe:

—Pe ndekopotarame nhiremimbo'eharamo pepohi ti penhimimbotarimova'ea hugwi tako ti Jesus'ga remimbotarimova'ea rupi javo, ei ga. Po ti ġa imbohahyukari pe me pe jukavo vehevi nehē jireheva'ero pejikovo ġwaramo nehē, peko jitehe ti nhiremimbotarimova'ea rupi pejipohire'yama ji hugwi. Peko tuhē ti nhinhi'iġa rupi, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁵ Igwete ga ei no:

—Po ti ġa pe jukai jireheva'ero ġwaramo, a'ero po ti pe ndekoi Tupana'ga pyri avuirama nehē. Po ti ġa pe jukai ji mombe'uro ġwaramo, a'ero po ti pe ndekoi Tupana'ga pyri pejikovo nehē, ei ga ġa pe. Po ti pe ei: “Ndakoi po ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tajjukayme ti ġa”, a'ero po ti pe manoi pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei ga.

³⁶—Po pe ei: “Ndakoi po ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tapyhy pa ti mbatera jijive”, a'ero po ti pe herekotehei penhimbaterahetea aerē pejigwovo reki hahyva'ea ruvihava pype, ei ga. ³⁷ A'ereki ahe nomondo mbatera ohohava ikwepykavamo ohorame Tupana'ga pyri, ei ga ġa pe.

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Aġwamove'ġa opohi Tupana'ga hugwi okote'varuhuavo, ei ga. Po ġapyteripeve'ġa ei: “Ji Jesus'ga remimbo'eharamo rūi ako heroviare'yma ganhi'iġa.” Po ġa ei poro, a'ero jirura'javame po ti ji ei ġa pe nehē: “Ġa ko nhiremimbo'eharamo rūi oko”, ei ga. Ajivyra'ja po ti ji Tupana'gapyrive'ġa pavēi Tupana'ga popoakara rerekovo nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

9

¹ —Amombe'u katu ji pe me, ei Jesus'ga ġa pe. Omanoe'ymame po ti agwa'ġa pyteripeve'ġa hepiagi Tupana'ga popoakara nehē ji rekorame ġanduvihavuhetero nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

*Jesus'ga ra'oa ojirojijyi aherovaki
(Mateus 17.1-13; Lucas 9.28-36)*

² Seis okirirē Jesus'ga trêsvē'ġa nderohoi ojupi. Pedro'ga ga gweroho Tiagova'ea João'ga no. Ġa tehe ga gweroho vytyruhua rupi yvateuhuva'ea rupi ġa

nderojiupia. Igwete Jesus'ga ra'oa jirojijyi ġandovaki. ³ Gapira hendy'jandy'ja, tiġahivuhu hete. Nanongara tegwete nhande ve ipotukarame tapy'ynhapira imotiġahivuhuavo. ⁴ Igwete ahe jipiukari ġa pe Eliasva'ea Moisésva'ea pavēi – kiroki ahe ymyahū hete omano. Onhi'inhil'ī ahe Jesus'ga pe. ⁵⁻⁶ Igwete Pedro'ga ei oyvyteri pe: “Marā po ti ji ei a'ero?” ei ga. A'ereki ġapy'a juahi ġa nhimomby'arame ahe repiaga. Igwete Pedro'ga ei:

—Jesus, pyry nhande rekoi avo, ei ga. Na ore japoi na'ē tapyimbovyra pe me a'ero trêsva'ea. Ojipeji po ti ore japoi nde ve, ojipea po ti ore japoi Moisés'ga pe, ojipea po ti Elias'ga pe nehē nohō, ei ga Jesus'ga pe.

⁷ Nanime ijyvi yvaġatiġa ġa arimo ġa mongovo o'aġi pe. Igwete Tupana'ga nhi'iġi yvaġatiġa hugwi.

—Gaha ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga, ei ga Jesus'ga mombe'gwovo. Pehendu katu ti ganhi'iġa, ei Tupana'ga ġa pe.

⁸ Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'ġa harekoi novīa. Emo ġa ndohepiaga'javi ahe. Jesus'ga tehe ġa gwepia ojipyri. ⁹ Igwete ġa jyvi vytyruhua hugwi ojivya. Igwete Jesus'ga ei trêsvē'ġa pe:

—Tapemombe'ui na'ē ti ġa pe penhimbiepiaga, ei ga. Ji kweravirē gwe nhimanoa hugwi, a'ea rupi ti pemombe'u a'ero, ei ga ġa pe.

¹⁰ Ojapyaka ġa ganhi'iġa rehe. Igwete ġa ei ojohupe:

—Gara pe ga ei: “Akwera po ti ji nhimanoa hugwi”? ei ġa ojohupe.

¹¹ Aerē ġa ei Jesus'ga pe:

—Marā a'ero? ei ġa. Orembo'ehara'ġa e'i: “Elias'ga na'ē uhu, aerē Cristo'ga ruri a'ero,” ei ġa, ei ġa. Maraname ġa ei a'ea? ei ġa Jesus'ga pe.

¹² Igwete ga ei ġa pe:

—A'iti tuhẽ Eliasva'ea uhu na'ẽ ġandeaporoġita rero-jijyipava, ei Jesus'ga ġa pe. Pejapyaka ti kiro nhi-mombe'uagwera rehe no, ei ga. A'ereki ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve ji mombe'gwouvouka hako no. Nahã ahe ei: “He'yiva'ea po ti ġa imondoï hahyva'ea ga pe okote'varuhuavo nehẽ ndorokoi ore nde rehe javo nehẽ.” Poha ahe ei ji mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ġa pe. ¹³Kiro ji ekatui pe me a'ero, ei Jesus'ga. Eliasva'ea uhu reki ikwehe. A'ero ġa ndekote'varuhui ahe ve ġwemimbotari-mova'ea rehe okovo ġwaramo, ei ga. Na tuhẽ Tupana'ga rembikwatijarukara ahe mombe'u nhoġwenonde hako, ei Jesus'ga ahe ko João Batistava'ea javo ġa pe.

*Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahera'yrava'ea hugwi
(Mateus 17.14-21; Lucas 9.37-43a)*

¹⁴ Igwete Jesus'ga jivyra'javi trêsvê'ġa pavêi ġwemimbo'ehara'ġa pavêi. Igwete ġa nduri jara'ġa pyri noveve'ġa pyri. Urame ġa he'yjuhuve'ġa ndepiagi noveve'ġa pyri Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pyri. A'ereki judeus'ġa mbo'ehara'ġa ġa nhi'iġayva. ¹⁵ Nanime he'yjuhuve'ġa Jesus'ga repiagi onhimomby'avo ga mboha'uve'yma.

—Kiro ga ruri Jesus'ga, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa nhani ogwovo ga pyri. ¹⁶ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Manongara rehe pe nhonhi'iġayvayvaruhui?

¹⁷ Igwete ġapyteripeve'ga ei ga pe:

—Jesus, ei ga. Aru ji jira'yra'ga nde pyri ko novã. A'ereki anhaġa opojyka ga jipi, ei ga. Nomonhi'iġukari jira'yra'ga a'ero, ei ga ga pe. ¹⁸ Ga pojkarama ga mbo'ambo'ari ga noġa. Hendyjuiporuhu ga. Haingyryngyryi ga no. A'ero ga yvyrakwenamo, ei ga. Igwete ji ei neremimbo'ehara'ġa pe: “Pembojipe'a anhaġa ga hugwi,”

a'e ji ġa pe novĩa. Tegwete reki ġa pe ipe'ahava ga hugwi, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe ndapejikoguhui ji rehe jipi, ei ga. Manamehũ po ti pe jikogi ji rehe nehẽ naerũ? A'ereki ji jikwerajahivuhu pe ndehe, ei Jesus'ga ġa pe. Peru ga ji pyri a'ero, ei ga ġa pe.

²⁰ Igwete ġa tayri'ga reruri Jesus'ga pyri. Anhaġa Jesus'ga repiagame tayri'ga moheo'ari. Igwete ga ari vvyvo ojavajirejireva. Hendyjuipo hete ga. ²¹ Igwete Jesus'ga ei garuva'ga pe:

—Maramomi kwara ga pojyka rehe?

—Gavoja'iagwera jate ga pojykai, ei ga. ²² Igwete ga mombomombori tata pyteri pe jipi. Ypy pe ga mombomombori no tajuka ga javo novĩa, ei ga. Po nde ikwahavi ore pokoga, ore porogwety ti a'ero, ei ga Jesus'ga pe.

²³ —“Po nde ikwahavi,” ere nde ji ve naerũ? ei Jesus'ga ga pe. Tupana'ga okwaha pa ġa pokoga jipi – kiroki ġa ojiko ga rehe, ei ga.

²⁴ Igwete garuva'ga ei:

—Ajiko ji ga rehe novĩa. Ji poko ti a'ero ji mbojiko-heteavo Tupana'ga rehe nehẽ, ei ga.

²⁵ Igwete he'yjuhuve'ġa nhani ojatykavo ga pyri. Ġandura repiagame Jesus'ga nhi'iġahyi anhaġa pe – kiroki nomonhi'iġa'javi tayri'ga mboapyagweva no. Igwete ga ei jupe:

—Jihi a'e nde ve: Ejipe'a ga hugwi. Terepojykaa'javi ti ga, ei Jesus'ga jupe.

²⁶ Igwete anhaġa hapukai tayri'ga momanoahiva ojipe'avo ga hugwi. Omanova'ea ja ga rekoj upa. Nurã he'yive'ġa etehei ga pe:

—Omano ga upa.

²⁷ A'ero Jesus'ga ga popyhygi ga mbovyva. Igwete ga po'ami okovo. A'ereki ga pyry hete kiro.

²⁸ Aerē Jesus'ga hoi onga pype. Igwete garemimbo'ehara'ga hoi javo ga pe ojipe'ga ndovakie'y.

—Marā ore norombojipe'akwahavi anhağa ga hugwi? ei ga Jesus'ga pe.

²⁹ —Penhi'iğame jate Tupana'ga pe po ti pe imbojipe'aukari nanongara, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoagwama

(Mateus 17.22-23; Lucas 9.43b-45)

³⁰ Aerē Jesus'ga hoi pea hugwi ogwoogwovo Galilėi-apeve'ga gwyrā rupi. Jesus'ga ndopotari ohoa kwahava. ³¹ A'ereki ga ġwemimbo'ehara'ga mbo'e pota omanoagwama rehe.

—Ji mondouka po ti ga nħiarōe'yve'ga po pe nehē ji jukavouka nehē, ei ga. Mokōi ti pe kiri ji jukarē nehē. Kirē ti ji kwerava'javi nehē, ei ga ga pe novā.

³² Emo ga ndokwahavi garembe'ea ma gara pe ga ei javo ojohupe. Ga pe ga nde'ia'uvi reki.

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe

(Mateus 18.1-5; Lucas 9.46-48)

³³⁻³⁴ Pea rupi Jesus'ga hoi ogwovo. Oro Jesus'ga remimbo'ehara'ga, onhi'iğayva ga ojohupe.

—Manamo nhandejoheva'ero? Ji ko koji'i pe hohe, ei ga ojohupe.

Igwete ga nduri ovahema cidade de Cafarnaum me. Ohorame onga pe Jesus'ga ei ga pe:

—Manongara rehe pe nhonhi'iğayvayvari nhande rurame pea rupi? ei ga.

Igwete ga nonhi'iği opoyjayjare'ymamo. A'ereki ga onhonhi'iğayva onhimboheteavo pea rupi ogwovo ji ko pe hohe javo ojohupe.

³⁵ A'ero Jesus'ga apygi ga mbuhurukapava ojipyri. Igwete ga ei ga pe:

—Pejikopotarame ġahoheva'ero penhimongo na'ẽ ti okoteheva'ero ojipe'ġa pokopokoga jipi, ei ga ġa pe.

³⁶ A'ero ga tayri'ga mbuhurukari ga rerua ġapyteri pe ga anhuvana. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

³⁷ —Pehepia tayri'ga, ei ga. Kiroki ġa oko nanongara'ġa ndehe ġa ko Jesus'gareheva'ero jawo – ġa oko ji rehe no, ei ga. Kiroki ġa oko ji rehe nde ko Tupana'ga repykaramo jawo – ji rehe jate rūi ġa oko. Ġa oko nhimbuhurukara'ga rehe no, ei Jesus'ga ġa pe.

Ġahã nhande repy, ei Jesus'ga

(Lucas 9.49-50)

³⁸ Igwete João'ga ei Jesus'ga pe:

—Orohepia ore hajiheve'ga oji'i, ei ga. Ombojipe'a ga anhaġa ojipe'ġa hugwi. Ombojipe'a ga ndepopoakara pyvõ nde renoina, ei ga Jesus'ga pe. Nurã ore ei ga pe: “Terembojipe'ai anhaġa ġa hugwi Jesus'ga renoina,” oro'e ore ga pe. A'ereki ga nhandereheva'ea rūi, ei João'ga ga pe.

³⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tape'ei poa ga pe, ei ga. Japovame ahemon-himomby'ava'ea jipopoakara pyvõ po ti ġa nanhim-botegwetei kotihĩ nehẽ, ei ga. ⁴⁰ Kiroki ġa nianemovahĩ – ġahã nhande repy a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴¹ Amombe'u katu ji pe me, ei ga. Kiroki ġa pe poko ġa ko Cristo'gareheve'ġa jawo – ġa pe po ti Tupana'ga ikwepygi imondokatuavo nehẽ. Yhya vehevi ġa imbuhurame pe me pey'gwavamo, a'ero po ti ga ikwepyskatui tuhẽ ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Tiruahũ hete ġa pe, ei Jesus'ga

(Mateus 18.6-9; Lucas 17.1-2)

⁴² Igwete Jesus'ga ei no:

—Tapembo'e ti ji ojipe'ga rehe kiro. Po ġa nhapytí itaruvihavuhua gajura rehe ga momboa ypy pe, a'ero po tiruahū ga pe, ei ga. Koji'i hete po ti tiruahū ga pe ga jireheve'ġa mbote'varuhurame tayri'ġa huvihava'ġarūive'ġa, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴³⁻⁴⁴ Igwete ga ei no:

—Po pe ndekote'varuhui pejipoa pyvō, marā re po ti pe napemondohoguhui pejipoa imomboa a'ero torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ġa pe. Tiruahū po pe me pe ojipeji herekorame pejipoa novīa, ei ga. Po ti pe mokōi pejipoa rerohoi hahyva'ea ruvihava pype pejikote'varuhua pige'yma ġwaramo nehē, a'ero po ti koji'iete'i tiruahū pe me nehē. A'ereki pevova'ea tata ndogweva'javi nehē, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi pejipoe'yma vehevi yvagi pe Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁵⁻⁴⁶ —Po pe hoi pejikote'varuhuavo pejikovo, marā re po ti pe napemondohoguhui pejipyia imomboa a'ero torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ġa pe. Tiruahū po pe me pe herekorame ojipeji pejipyia novīa, ei ga. Po ti pe mokōi pejipyia rerohoi hahyva'ea ruvihava pype pejikote'varuhua pige'yma ġwaramo nehē, a'ero po ti koji'iete'i tiruahū pe me nehē, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi yvagi pe pejipyie'yma vehevi nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁷ —Po pe pejeakwara pyvō hepiagi ite'varuhuva'ea – kiroki onhimbohepia'ngi pe me, marā re po ti pe ndapehekyjuhui pejeakwara torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ġa pe. Tiruahū po pe me pe ojipeji herekorame pejeakwara novīa, ei ga. Po ti pe mokōi pejeakwara rerohoi hahyva'ea ruvihava pype nehē pejikote'varuhua pige'yma ġwaramo nehē, a'ero po ti koji'iete'i tiruahū pe me nehē, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi ojipeji vehevi

nhanderuvihava'ga pyri Tupana'ga pyri nehē, ei ga ġa pe.

⁴⁸ A'ereki

“hahyva'ea ruvihava pype ndopiga'javi ahe hugwi hahy-hetea.

Ndogweva'javi tata”, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁹ —Nhande nhikwava'eġame Tupana'ga pe po ti tata'java'ea hahyva'ea nhande rerekoi nehē, ei ga. Peko tuhē ti ji pavēi jireheva'ero. Tape pohiri ti ji hugwi, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁰ —Pyry ko jukyra, ei ga. A'ereki a'ea oko mbatera pavēi heheva'ero. Pyryve'ymame ndikwahya'javi. Nurā ji ei pe me: Peko pyry ti ji pavēi jireheva'ero. Pejikoty'a tuhē ti ji pavēi. Pejogwereko katu ti no, ei Jesus'ga ġa pe ogwovo pea hugwi.

10

Ahepohira hembirekoa hugwi

(Mateus 19.1-12; Lucas 16.18)

¹ Aerē Jesus'ġa hoi Judéiapeve'ġa gwyra rupi. Igwete ġa herohoi rio Jordão aherovai herogwovo. A'ero pevove'ġa jatykaa'javi Jesus'ga pyri onhimongyavo. Igwete ga ġa mbo'ei. A'ereki na tuhē ga ġa mbo'embo'ei jipi ġa nderekovo. ² Igwete fariseus'ġa nduri. “Tihendu ganhi'iġa nhande ve. A'ero po ti nhande ga mbotegwetei nehē,” ei ġa ojohupe. Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Marā naerū? ei ġa. Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi ġa ndekoi opohirame ġwembireko'ġa hugwi kunhangwera'ġa hugwi naerū? ei ġa ga pe.

³ Igwete Jesus'ga ei:

—Marā Moisésva'ea ikwatijari pe me ġwemimbo'eagwera noġa hako naerū? ei ga ġa pe.

⁴ Igwete ġa ei:

—Moisésva'ea e'i:

“Tokwatija na'ě ti ġa inoġa kunhangwera'ġa pe
apohi ji kiro nde hugwi jawo,” ei ahe.

“A'ero po ti ġa pohiri ġwembireko'ġa hugwi,” ei ahe
ikwatija hako, ei ġa Jesus'ga pe.

⁵ —Napeangarihu pe pejikoe'yoma Tupana'ga remimb-
otarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. Nurã Moisésva'ea
okwatija a'ea pe me ġwemimbo'eagwera noġa, ei ga.
⁶ Jypya ko na rüi reki hako. Jypya vvyakotyve'ġa aporame
“Tupana'ga ġa apoi akwaimbae'ga kunhahëa reheve”, ei
Jesus'ga.

Nahã e'i Tupana'ga rembikwatijarukara, ei ga.

⁷ “Nurã ko akwaimbae'ġa ja'ogi uva'ġa hugwi oy'ġa hugwi
ġwembirekokaturo.

⁸ Igwete ġa ojogwerekoro ġwaramo ojipejiva'ea ja ak-
waimbae'ga garembirekohëa pavëi,” ei ikwatijara,
ei ga.

A'ero ġa mokonha ja rüi. Ojipejiva'ea ja reki ġa ndekoi, ei
ga ġa pe. ⁹ Tupana'ga ko ġa mbojogwerekouka. Nurã po
ġa ndopohiri ojohugwi hamo, ei ga ġa pe.

¹⁰ Aerë onga pe Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ea'javi ga
pe:

—Marãi re ko nde imombe'gwovo ġa pe ko?

¹¹ Igwete ga ei ġa pe:

—Kiroki ga opohi ġwembirekohëa hugwi ojipehëa
rerekovo – oajuajuro ġwaramo ga rekote'varuhui ġwem-
birekoypyvehëa pe, ei ga. ¹² Na jitehe hëa opo-
hirame ġwembireko'ga hugwi ojipe'ga rerekovo hëa
rekote'varuhui ġwembirekoypyve'ga pe a'ero. A'ereki
hëa ajuajuri, ei Jesus'ga ġa pe.

*Jesus'ga omomyry tay'riva'ea pe
(Mateus 19.13-15; Lucas 18.15-17)*

¹³ Igwete pevove'ġa tayri'ġa nderunderuri Jesus'ga pyri
topoko ti ga ġa ndehe jawo.

—Ere ti Tupana'ga pe tomombyry ga ġa pe javo, ei ġa ga pe.

Emo Jesus'ga remimbo'ehara'ġa e'i ġa pe:

—Taperuruhui ġa ga pyri, ei ġa.

¹⁴ Hepiagame Jesus'ga nhimonha'ngahetei o'ama. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—“Taperuruhui ġa,” tape'euhui ġa pe, ei ga. Tuhu tuhē ti ji pyri tayri'ġa. A'ereki nanongara'ġa'jave'ġa pe Tupana'ga pyry hete okovo ġa jikogame ojihe, ei ga ġa pe.

¹⁵ Tamombe'u katu ti pe me: Tayri'ġa ojiko uva'ġa ndehe okovo ġanemimbotarimova'ea rehe, ei ga. Kiroki ġa oko tayri'ġa ja rūi – ġa ndojikogi Tupana'ga rehe okoe'yma garemimbotarimova'ea rehe. Ġa po ti nomongoi Tupana'ga gwuvihavuhuhetero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁶ Igwete ga tayri'ġa anhuvani opokoga ġa ndehe. Igwete ga ei Tupana'ga pe:

—Emombyry ġa pe, ei Jesus'ga javo ga pe.

Imbateheteva'ea nomondopapotari

(Mateus 19.16-30; Lucas 18.18-30)

¹⁷ Jesus'ġa horame pea rupi kiro ojipe'ga ruri onhana. Igwete ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri ta'e ti ġambo'ehara'ga pe javo.

—Jesus, ei ga. Marāva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji rekoi nehē jirekoaġwamamo Tupana'ga pyri avuirama nehē? ei ga ga pe.

¹⁸ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'iġa jate ko pyry, ei ga ga pe. ¹⁹ Nde erekwaha Tu-

pana'ga remimbo'eagwera Moisésva'ea pe hako, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga e'i:

“Terejukai ojipe'ġa.

Tererekoi ojipe'ġa nembireko'ġa.

Teremimi ojipe'ġa mbatera.

Tane'mbei ojipe'ğa mombe'gwovo.

Teremoandyi ojipe'ğa ġambatera rerogwovo.

Emondo ejeaporoġita imohina ejuva'ga rehe eyhĕa rehe no," ei Tupana'ga, ei ga ga pe.

²⁰ Igwete ga ei Jesus'ga pe:

—Jivoja'irame vehevi ji hendukatupavi garemimbo'eagwera jipi, ei ga.

²¹ Ga repiagame Jesus'ga ga arĕhetei. Igwete ga ei ga pe:

—Nahĕ na'ĕ po ti nde rekoi a'ero hamo. Eho na'ĕ ti embatera imondopava itambere'ia rehe imondovo itambere'ia imbatere'yve'ġa pe nehĕ, ei ga. A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi nde ve yvagi pe nehĕ, ei ga ga pe. Imondopavirĕ embatera ti ejo ji pyri ekovo nhiremimbo'eharamo. Ji rehe jate ejiko, ei Jesus'ga ga pe.

²² Jesus'ga nhi'iġa renduvame ga ndovy'ari ogwovo. A'ereki he'yjuhu gambatera. ²³ Igwete Jesus'ga jirovagi javo ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Kiroki ġa imbate hete – hahy ġa pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhhetero javo. A'ereki ġa okoheterame ombatera rehe ndokoi garembe'ea rupi, ei ga ġa pe.

²⁴ Henduvame ganhi'iġa garemimbo'ehara'ġa nhimomby'ai a'ero. Igwete Jesus'ga ea'javi ġa pe:

—Hahy imbateheteve'ġa pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhhetero javo, ei ga ġa pe. ²⁵ Tegwete yuranuhĕa'javuhuva'ea camelo ikihava agulha kwa'ria rupi. Tegwete hete reki imbateheteve'ġa hohava Tupana'ga rembi'ea rupi okoheterame ombatera rehe, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁶ Kiro ġa nhimomby'ahetei a'ero. Igwete ġa ei ojohupe:

—Ma'ġa po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehĕ naerĕ?

²⁷ Igwete Jesus'ga ġa ndepiagi javo ġa pe.

—Tegwete tuhē ḡanhimondohava ga pyri, ei ga. Tupana'ga jate ḡa mondoukari ojipyri. A'ereki Tupana'ga ikarakatu pa hete, ei ga ḡa pe.

²⁸ Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Jesus, ei ga. Oropohi katu ore orombatera hugwi orogwovo nde rupi neremimbo'eharamo, ei ga.

²⁹ Igwete Jesus'ga ei ḡa pe:

—Tamombe'u katu ti ji pe me: Okopotarame jireheva'ero ḡa pohiri tuhē tamombe'u ti Jesus'ga ojipe'ḡa pe javo, ei ga ḡa pe. Jara'ḡa opohi ḡwonga hugwi, ei ga. Jara'ḡa opohi oirū'ḡa hugwi. Jara'ḡa opohi okuvyra'ḡa hugwi. Jara'ḡa opohi ḡwendyra'ḡa hugwi, ei ga. Jara'ḡa opohi oy'ḡa hugwi uva'ḡa hugwi no tamombe'u Jesus'ga ojipe'ḡa pe javo, ei ga. Jara'ḡa opohi gwa'yra'ḡa hugwi. Jara'ḡa opohi ogwyrā hugwi tamombe'u Jesus'ga ḡa pe javo, ei ga. ³⁰ Kiroki ḡa jireheva'ero opohi ombatera hugwi, gwe'yja'ḡa hugwi – gwereko po ti ḡa he'yjuhuheteve'ea aḡwamo nehē ḡwonga oirū'ḡa no okuvyra'ḡa ḡwendyra'ḡa no oy'ḡa no gwa'yra'ḡa no ogwyrā nehē no, ei ga ḡa pe. Aerē po ti ḡa hohetei Tupana'ga pyri nehē no. Nane'ymi po ti ḡa ndekoi ga pyri a'ero nehē, ei ga. Emo nhiarōe'yve'ḡa po ti imbohahyukari na'ē ḡa pe aḡwamo nehē, ei ga ḡa pe. ³¹ Kiroki ḡa huvihava aḡwamo – he'yive'ḡa po ti ndokoa'javi huvihavamo onhimongyavo aerē nehē. Kiroki ḡa huvihava rūi aḡwamo – ḡahā po ti huvihavamo oko nehē, ei Jesus'ga ḡa pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaḡwama

(Mateus 20.17-19; Lucas 18.31-34)

³² Igwete Jesus'ḡa hoi pea rupi ogwovo Jerusalém me. Ga na'ē oho dozeve'ḡa nenonde. Igwete ḡa nhimomby'ai ga rehe ogwovo. Ojipe'ḡa oho ḡandeviri okyhyjiavo

ogwovo. Igwete Jesus'ga dozeve'ġa nderohoi'i ġa hugwi aerēva'ea mombe'gwovo ġa pe. Igwete ga ei ġa pe:

³³ —Pehendu ti nhinhi'ġa, ei ga. Kiro po ti nhande hoi Jerusalém me nehē, ei ga. Igwete po ti ġa ji mon-doukari ahembo'ehara'ġa po pe nehē ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa po pe nehē no, ei ga ġa pe. “Eremano po ti nde hamo,” e po ti ġa ji ve nehē, ei ga. Nurā po ti ġa ji mondoukari judeus'ġarūive'ġa pe a'ero nehē, ei ga ġa pe. ³⁴ Ġahā po ti ji rerekomemuahū nehē, ei ga. Onyvū po ti ġa ji rehe ji nupanupamo ipira apopyra pyvō nehē. Igwete po ti ġa ji jukai nehē, ei ga. Emo mokōi pe kirirē po ti ji kwerava'javi nhimanoa hugwi nehē, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ġa pe.

*Zebedeuva'ea ra'yra'ea oko pota memei huvihavamo
(Mateus 20.20-28)*

³⁵ Aerē Zebedeu'ga ra'yra'ġa nduri Jesus'ga pyri Tiagova'ea João'ga pavēi. Igwete ġa ei ga pe:

—Jesus, oropota ore nderekoaġwama oreremimbotari-mova'ea rehe, ei ġa ga pe.

³⁶ —Gara pe pepota naerū? ei ga ġa pe.

³⁷ —Toromoirū ti nde yvyakotyve'ġa nduvihavamo nde rekorame ġa mondomondovo nehē. Toroapy ti ore nde pyri nde mbojogwovaita a'ea rupi nehē, ei ġa Jesus'ga pe.

³⁸⁻³⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Ndapekwahavi pe nanongara pe'erame, ei ga ġa pe. Aerē po ti hahy hete ji ve nehē. Po pe ji moirūi, a'ero hahy hete pe me nehē no, ei ga. Marā a'ero? Peko pe nanongara rehe naerū? ei ga ġa pe.

—Toronhimboita ti ore jupe, ei ġa.

—Aerē po ti ġa ji jukai nehē no. A'ero po ti ġa pe jukapotari nehē no. Marā a'ero? ei ga ġa pe.

—Na ġa ore jukai nehē no, ei ġa.

—Ombuhu tuhẽ po ti ģa hahyva'ea ji ve ji jukavo nehẽ. Na tuhẽ po ti ģa pe nderekoi nehẽ no, ei Jesus'ga ģa pe. ⁴⁰ Emo ji rõi po ti amboapyguka ģa jijipyri nehẽ tombojogwovai ģa ji rehe javo, ei ga. A'ereki ymya Tupana'ga omboavujikwe ģandekohavaġwama ji pyri. Ģahã po ti ji moirũ ģa mondomondovo a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ģa pe.

⁴¹ Jara'ģa dezve'ģa henduvame João'ģa nhi'iģa Jesus'ga pe ģa nhimonha'ngai ģa ndehe. ⁴² Igwete Jesus'ga ģa mbuhurukapavi ojipyri ġwemimbo'ehara'ģa. Igwete ga ei ģa pe:

—Pejapyaka ti nhinhi'iģa rehe, ei ga. Pekwaha pe hajiheve'ģa ndeaporoģita – kiroki ģa e'i ore ko ģandu-vihava javo. Ģa omboporavykyuhu ogwyrive'ģa jipi ģa mbovavaguhuavo ģa nderekovo, ei ga ģa pe. ⁴³ Pe po na rõi pejogwereko hamo jireheva'ero ġwaramo, ei ga ģa pe. Po ti pe ndekopotari jara'ģa nduvihavamo, a'ero po ti pe ģa pokogi hamo. ⁴⁴ Po ti pe ndekopotari ġahohepava'ero, koji'i po ti pe ģa pokopahetei hamo, ei ga. ⁴⁵ A'ereki ji vehevi ajo tapoko pa ti ģa javo. Ji ndajori ji pokopoko javo ģa pe, ei ga. Tamano javo ji ruri ģa ndepyga yvya koty. Nahã po ti ji he'yjuhuve'ģa mbopiro'yi ģa ndekote'varuhua hugwi nehẽ, ei ga ģa pe.

Jesus'ga omboheha katu Bartimeuva'ea

(Mateus 20.29-34; Lucas 18.35-43)

⁴⁶ Aerẽ Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ģa nderohoi ģa nderovahema cidade de Jericó pe ģa nderokwava hupi. He'yjuhu ģa ogwovo ģa ndupi no. Ģa horame jugwi Bartimeu'ga onhi'iģa mbuhuri Jesus'ga pe. A'ereki Bartimeu'ga heakwagweva'ero oko Timeu'ga ra'yra'ga. A'ero ga apygi pea rovai itambere'ia rehe oporanduranduva upa. ⁴⁷ Igwete pevove'ģa ei:

—Kiro ki ga u Jesus'ga Nazarépeve'ga.

Henduvame Bartimeu'ga onhi'iġa mbuhuri Jesus'ga pe a'ero.

—Jesus, nde ko Daviva'ea rymyminoa Tupana'ga remimbuhurukara, ei ga ga pe. Ji porogwety ti, ei ga.

⁴⁸ Igwete ġa nhi'iġahyi ga pe onhimongyavo epi te javo. Igwaigwavete reki ga onhi'iġa mbuhuri ga pe.

—Nde ko Daviva'ea rymyminoa Tupana'ga remimbuhurukara. Ji porogwety ti, ei ga ga pe.

⁴⁹ Igwete Jesus'ga pytai.

—Pe'e ga pe tuhu ga ji pyri a'ero, ei ga ġa pe.

Igwete ġa ei heakwagweve'ga pe:

—Enoġatu ti epy'a, ei ġa ga pe. Epo'ã ejoa ga pyri. “Tuhu ga ji pyri,” ei ga nde ve, ei ġa ga pe.

⁵⁰ Igwete ga po'ami hekyita opira i'arimova'ea nhandaipe ua Jesus'ga pyri. ⁵¹ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Gara nde erepota?

—Jesus, tajireha katu ti, ei ga ga pe.

⁵² —Heregwovo a'ero, ei Jesus'ga ga pe. Nde erejiko ji rehe. Nurã nde reharo kiro, ei ga.

Igwete ga reakwakaturo a'ero. Jesus'ga rupi ga hoi a'ero pea rupi ogwovo.

11

Jesus'ga ovahë Jerusalém me Domingo dos ramos
(*Mateus 21.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-19*)

¹ Ohorame Jerusalém me vytyruhu pe na'ë Jesus'ġa vahemi oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Ira'agwe cidades ojopyjopyri tuvi Betfagé Betânia pavëi. Igwete Jesus'ga ei mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe:

² —Hepejigwovo cidade pe penhinondeva'e pe, ei ga. Pevahemame ti pe hepiagi jumentinho i'ama nehë, ei ga ġa pe. Ojugwa ġa imo'ama yva rehe. Ndohei ve ġa

i'arimo, ei ga. Pekwahara ti herua, ei ga. ³ Po ti ġa ei pe me: “Maraname pe ikwaharavi a'ea?”, pe'ji ti ġa pe: “Nhandepojy kaharete'ga ti togwereko'ã na'ẽ. Kotihĩ po ti ga imbuhura'javi avo nehẽ,” pe'ji ti ġa pe, ei ga ġa pe.

⁴ Igwete ġa hoi hepiaga jumentinho. A'ereki pevove'ġa ojugwa imo'ama pea rupi onga jurukwara pyri. Kiro ġa ikwaharavi a'ero. ⁵ Pevove'ġa ġa ndepiagame e'i ġa pe:

—Maranuhũrame pe ikwaharavuhui ta'yra?

⁶ Igwete ġa imombe'ui ġa pe Jesus'ga rembi'ea.

—Peroho ti ga pe a'ero, ei ġa ġa pe.

⁷ Igwete ġa heruri jumentinho Jesus'ga pe. Igwete ġa inoġi oapoa tapy'ynhapira ikupepytera rehe. A'ero Jesus'ga hoi i'arimo. ⁸ Igwete he'yive'ġa heroporopori opira i'arimova'ea pea rupi inoġa timbojigwa pehea ga pe javo. Ojipe'ġa omondohondoho pindova rohova nhu me herua. Igwete ġa imondomondi pea rupi imbokatuavo ga pe. Nahã ġa Jesus'ga mbojiroviari ga rerua nhanderuvi-havuhuhete'ga kiro u javo. ⁹ Kiro garenondeve'ġa hapukai garevirive'ġa pavẽi.

“Timbohete Tupana'ga!” ei ġa.

“Nhandepojy kaharete'ga ti tomomyry ga pe

– kiroki ga nhandepojy kaharete'ga ombuhuruka nhande pyri ga mongovouka nhanderuvi-havuhuhetero,” ei ġa.

¹⁰ “Tupana'ga tomomyry nhaneramonhava'ea'jave'ga pe Daviva'ea'jave'ga pe kiro ga rurame nhanderu-vihavuhuhetero,” ei ġa.

“Timbohete Tupana'ga yvagipeheteve'ga a'ero!” ei ġa.

¹¹ Igwete Jesus'ġa vahemi Jerusalém me ogwovo ġa-jatykahavuhua rokari pe o'ama. Oharekorẽ mbatera rehe nhaporemō Jesus'ga dozeve'ġa nderohoi Betânia pe ġa nderokia. A'ereki oho kwara.

*Jesus'ga e'i figueira pe
(Mateus 21.18-19)*

¹² Ko'emame Jesus'ğa jivyri Betânia hugwi. Igwete ga jukai ty'ara. ¹³ Irupe ga hepiagi figo'yva figueira ka'a rerekojiperame. Igwete ga hoi tahepia yva'ia javo novĩa. Ovahemame ga ka'atehea hepiagi. A'ereki a'ea rupi ndi'ai ve tuhẽ jipi yva'ia. ¹⁴ Igwete ga ei yva pe:

—Ndehe po ti nande'aa'javi nehẽ ġanembi'uhavamo nehẽ, ei ga jupe.

Garemimbo'ehara'ğa ġwendu ganhi'iğa a'ero.

*Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi
(Mateus 21.12-17; Lucas 19.45-48; João 2.13-22)*

¹⁵ Aerẽ Jesus'ğa vahemi ua Jerusalém me. Igwete ġa nduri ġajatykahavuhua rokari pe. Pevove'ğa oma'ema'ẽ mbatepyryva ojipe'ğa pe jipi inambu'ia no. A'ereki a'ea ġa omondo ikwava'ẽhara'ga pe tomondo ti ga Tupana'ga pe javo. Itambere'ia rehe ġa oma'ema'ẽ ġa pe ġa moandyandyjuhuavo jipi. Mesas pyri ojipe'ğa neni ha-jiheve'ğa itambere'ia pyhypyhyga judeus'ğa itambere'ia kwepykwepyga imondovo ġa pe. Igwete Jesus'ğa nduri okari pe ġa ndepiaga. Kiro ga nhimonha'ngai ġa ndehe a'ero ġa mo'emo'embava pea hugwi. Igwete ga imbojire-jirevi itambere'ia kwepykara'ğa mesas. Ga imbojirejirevi ġa'apykava ġa hugwi no – kiroki ġa oma'ema'ẽ inambu'ia oina. ¹⁶ Igwete ga ndogwerokwarokwarukari mbatera ġajatykahavuhua rokara pytera rupi. ¹⁷ A'ero ga ei ġa pe ġa mbo'eavo.

—Tupana'ga okwatjaruka onhi'iğa hako, ei ga. Nahã Tupana'ga ei a'ero hako:

“Yvyakotyve'ğa nhaporemō ti tonhi'ĩ ji ve nhironga pype,” ei Tupana'ga hako, ei ga.

Pe ki a'e te pe'e pejohupe: “Timoandyandyjuhu ti ġa ikwepykwepygame Tupana'ga ronga pype,” pe'e pe, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga ronga mongoukari iporomive'ġa nduhavamo, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁸ Aerē ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa ikwahavi Jesus'ga nhi'iġa ġa pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi. Igwete ġa ei:

—Marã re po ti nhande ga rerekoi ga jukavo nehē? ei ġa ojohupe. Tijukaukaryme ti ga he'yjuhuve'ġa ndovaki, ei ġa. A'ereki ġa onhimomby'a pa garemimbo'ea repiaga, ei ġa ojohupe.

Nurã ġa kyhyji ga pyhyge'yma.

¹⁹ Ka'aru hete Jesus'ġa hoa'javi cidade de Jerusalém hugwi ogwovo Betânia pe okia.

Pejiko ti Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga

(Mateus 21.20-22)

²⁰ Ko'emame ojivrame Jesus'ġa kwavi pea rupi. Igwete ġa hepiagi akoja figo'yva. Inhymba reki. Hapoa vehevi inhymba. ²¹ A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga nhi'iġa jupe. Igwete ga ei ga pe:

—Jesus, ehepia! ei ga. Erenhi'iġahy nde figo'yva pe kirame oji'i. Kiro inhymbavamo a'ero, ei ga ga pe.

²² Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pejiko ti Tupana'ga rehe, a'e ji pe me, ei ga.

²³ Tamombe'u katu ti pe me: Ġa jikogame Tupana'ga rehe oporanduva ga pe Tupana'ga po ti ġwendu katu nhinhi'iġa javo, na ja po ti hekoi ġa pe a'ero nehē, ei ga. Po ti ġa ei Tupana'ga pe tojipe'a ti vytyruhua onhimomboia ypiahua pype javo, a'ero po ti Tupana'ga imbojipe'ai ġa pe, ei ga. Po ti ġa ndogweroviarihihū mara'ngu po ti ojipe'avo javo, a'ero po ti Tupana'ga nombojipe'a ukari ġa pe nehē, ei ga. ²⁴ A'ero ji ei pe me: Peporanduvame Tupana'ga pe penhimimbotarimova'ea

rehe, perovia ti garemimbuhuraḡwama pe me. A'ero po ti ga imbuhuri pe me nehē, ei Jesus'ga ḡa pe. ²⁵ Po ojipe'ga oko te'varuhu pe me. A'ero po pepy'a heahe-muhūro ga rehe. Penhi'iḡame Tupana'ga pe penhi'ama tapekwahava'javi ti akoja'ga rekote'varuhua, ei ga. Pe ik-wahava'jave'ymame garekote'varuhua henonhe'yma po ti nhanderuvete'ga yvagipeve'ga ndokwahava'javi pendekote'varuhua imomboia pe hugwi nehē, ei ga. [²⁶ Pe ikwahava'javame akoja'ga rekote'varuhua po ti nhanderuvete'ga nomombori pendekote'varuhua nehē no.]

Ma'ḡa nde mbuhurukaruhi? ei ahe Jesus'ga pe

(Mateus 21.23-27; Lucas 20.1-8)

²⁷ Igwete Jesus'ḡa hoa'javi Jerusalém me. ḡajatykahavuhua rokara rupi Jesus'ga hoi okovo. A'ero ik-wava'ēhara'ḡa nduvihava'ḡa nduri ga pyri judeus'ḡa mbo'ehara'ḡa pavēi xava'eve'ḡa pavēi. ²⁸ Igwete ḡa euhui ga pe:

—Ma'ḡa nde mbuhurukaruhi raji'i? Ma'ḡa e'i nde ve: “Emo'emo'ē ti ḡa mondovo jugwi?” ei ḡa Jesus'ga pe. Here javo ore ve, ei ḡa.

²⁹ Igwete Jesus'ga ei ḡa pe:

—Pe na'ē ti pe'ji ji ve, ei ga. Pe ji nhi'īpondekwaaturame po ti ji nhimbuhurukara'ga mombe'ukatui pe me nehē no, ei ga ḡa pe. ³⁰ Pe'ji ti ji ve a'ero: Ma'ḡa João Batistava'ea mbuhuruka ḡa mobatizavouka raikwehe? ei ga. Tupana'ga yvagipeve'ga ombuhuruka ahe? Ma'ḡa e'i ahe ve teremobatiza ḡa javo? Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe naerū? ei ga. Pe'ji ti javo ji ve! ei Jesus'ga ḡa pe.

³¹ Igwete ḡa nhombo'embo'ei upa.

—Marāi po ti nhande a'ero nehē? ei ḡa. Po ti nhande ei ga pe: “Tupana'ga po ombuhuruka João Batistava'ea ḡa mobatizauka raikwehe”, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande

ve nehẽ: “Maraname pe ndaperoviarihu ahenhi'iġagwera naerũ?” e po ti ga nhande ve nehẽ, ei ġa ojohupe. ³² Po ti nhande ei ga pe: “Yvyakotyve'ga po ahe mbuhuruka raikwehe”, a'ero po ti avove'ġa nhimboahivuhupavi nhande ve nehẽ, ei ġa ojohupe.

Okyhyji ġa he'yjuhuve'ġa hugwi. A'ereki ġa e'i pa João Batistava'ea pe: “Tupana'ga tuhẽ ahe mbuhuruka onhi'iġa mombe'uharamo raikwehe,” ei ġa.

³³ Nurã ġa ei reki Jesus'ga pe:

—Ma'ġa po ombuhuruka ahe raikwehe? Ndorokwahavi ore, ei ġa ga pe.

—Napemombe'ujuhu pe ji ve João Batistava'ea mbuhurukara'ga, ei Jesus'ga ġa pe. Nurã po ti ji na jitehe namombe'ui ga pe me nehẽ no – kiroki ga e'i ji ve: “Emo'emo'ẽ ġa onga hugwi,” ei Jesus'ga ġa pe.

12

*Garemitymipyra repiakatuhara'ġa okote'varuhuve'ġa
(Mateus 21.33-46; Lucas 20.9-19)*

¹ Igwete Jesus'ga imombe'ui ġa pe ojo'java'ea. Igwete ga ei imombe'gwovo:

—Kohoa jara'ga otÿotÿ ko pe yhypoa'javuhuva'ea uva'yva videira. “Aerẽ ti ta'u yva'ia ryhya,” ei ga, ei Jesus'ga ġa pe. Igwete ga hokairuġi ġwemityma. Aerẽ ga japoi uva mu'umu'ũhava tyhya rupiaramo. Tapyjo'ara ga japoi ita pyvõ imondovo imohina ko pe hepiakatuhavamo. Igwete ga ei ojipe'ġa pe: “Kiro po ti ji hoi paivohu mbaigwe jitua nehẽ,” ei ga. “Pehepia katu ti nhiremityma ji ve,” ei ga ġa pe. “A'ero po ti pe imboja'ogi yva'ia pejive nehẽ. Jara ti pemombyta ji ve nehẽ,” ei ga ġa pe, ei ga. “Kwa,” ei ġa. Igwete ijara'ga hoi ġa ndeja, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe. ² Aerẽ yva'ia jykyhava rupi ga ojipyrive'ga mondoukari hepiakatuhara'ġa pyri togweru

ti ga yva'ia ji ve javo novia. ³ Emo hepiakatuhara'ğa ga pyhy ga nupanupamo ga momboa. Gapojate ojivy a'ero, ei ga. ⁴ Aerē ijara'ga ojipe'ga mondoi yva'ia reruruka novia. Igwete ġa ga akanupanupai ojigwaraita ga rehe, ei ga. ⁵ Aerē ga ojipe'ga mondoukari ġa pyri. Igwete ġa ga jukai, ei ga. Koji'ive'ğa ga ġa mondomondo ġa pyri. Igwete jara'ğa ġa ġa nupanupai. Jara'ğa ġa ġa jukahetei, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁶ —Mbapavamo ijara'ga gwa'yra'ga mondoi ġa pyri. A'ereki ga jate oko ga pyri gara'yra'ga garemia'nguhete'ga. “Omondo po ti ġa imohina jira'yra'ga rehe,” ei ga oyvyteri pe novia, ei Jesus'ga.

⁷ —Igwete ijara'ga gwa'yra'ga mondoi ġa pyri mbapavamo. Ga repiagame hepiakatuhara'ğa ei ojohupe: “Kiro ga ruri ijara'ga ra'yra'ga,” ei ġa. “Avova'ea po ti gagwyrāgwama nehē,” ei ġa. “Tijuka ti ga a'ero. Aerē po ti nhande ipojykai yvya nhandejive nehē,” ei ġa ojohupe, ei ga. ⁸ Igwete ġa ga pyhygi ga jukavo ga momboa garuva'ga remityma hugwi.

A'ea Jesus'ga e'i ġa pe ojo'java'ea mombe'gwovo.

⁹ Igwete Jesus'ga ei no:

—Marā po ti ijara'ga rekoi a'ero nehē? ei ga. Uhu po ti ga ġa jukavo nehē gwa'yrava'ea repyga nehē, ei ga. Igwete ojipe'ğa po ti ga ġa mongoi ġwemityma repiakatuharamo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁰ Nonhi'iġi pe me Tupana'ga rembikwatijarukara naerū? ei ga. Nahā i'e i'a'ero: “Onga apohara'ğa japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.

A'ea ġa imombori ipo'rue'yma tiruahū javo jupe,” e'i.

“Aerē akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe opyryhetero onga pyhykatuavo,” e'i, ei ga.

¹¹ “Nhandepojykaharete'ga reki omongo huvihavamo. Hepiagame nhande nhimomby'ai

nanongara ko pyry hete javo,” e'i ikwatijara, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹² A'ea Jesus'ga omombe'u judeus'ġa nduvihava'ġa pe ojo'java'ea. Igwete ġa ga pyhypotari novĩa. A'ereki ġa okwaha reki onhimombe'ua. A'ereki ġa yva'ia repi-akatuhara'ġa ja. Onga apohara'ġa ja ko ġa no. A'ereki ġa Jesus'ga mombo pota. Kiro ġa Jesus'ga pyhypotari a'ero novĩa. Emo ġa okyhyji he'yjuhuve'ġa hugwi – kiroki ġa e'i: “Jesus'ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo oko.” Nurã judeus'ġa nduvihava'ġa ga rejari ogwovo.

César'ga rembiapoa itambere'ia

(Mateus 22.15-22; Lucas 20.20-26)

¹³ Aerẽ judeus'ġa nduvihava'ġa fariseus'ġa mondoukari Jesus'ga pyri. Herodes'gareheve'ġa ġa ġa mondoi ga pyri no. “Pemonhi'ĩ te'varuhu ti Jesus'ga tombotegwete ti ga nhandervihavuhu'ga,” ei ġa ġa pe ġa mondorame.

¹⁴ Igwete ġa nduri javo Jesus'ga pe.

—Orokwaha ore neremimbo'ekatua. A'ereki a'itituhēva'ea rupi katu nde eremombe'u, ei ġa ga pe. Nde eremohemba ġa pe nhaporemo. A'ereki nde nderepojihuvi ġa javo ġa pe. Nde nderekoi huvihava'ġa ndehe jate. A'ereki ahe ojo'jajo'ja nde ve, ei ġa. Erembo'e katu nde Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Marã ndereaporoġita a'ero? ei ġa ga pe. César'gareheve'ġa e'i: “Pemondomondo ti itambere'ia César'ga pe nhandervihavuhu'ga pe ga imono'oġukarame,” ei ġa, ei ġa. Marã naerũ? Timondo po nhande ga pe hamo ġa poranduvame nhande ve? Mara'ngu po nde javo timondoyme po ga pe hamo? ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁵ Jesus'ga okwahavipe reki ġandeaporoġitate'varuhua.

—Maranuhũrame pe nhinhi'iġa mbote'varuhupotari? ei ga ġa pe. Peru itambere'ia moeda, ei ga.

¹⁶ Igwete ġa heruri a'ero.

—Pemombe'u kiro ji ve a'ero, ei ga ġa pe. Ma'ġa ra'angava agwa? Ma'ġa ndera ġa okwatija inoġa hehe? ei ga.

A'ero ġa ei ga pe:

—César'ga ra'angava, ei ġa. Garera ġa okwatija inoġa hehe no, ei ġa ga pe.

¹⁷ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei ga ġa pe.

Yvyakotyve'ġa pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ġa onhikwava'eġa ga pe javo.

Igwete ġa nhimomby'ai ga rehe onhi'iġatu reki ga javo.

Ombogweravirē omanove'ġa nahembirekoa'javi

(Mateu 22.23-33; Lucas 20.27-40)

¹⁸ Aerē saduceus'ġa nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ġa ndogweroviari omanove'ġa mbogwerahava novía. Igwete ġa nduri Jesus'ga pyri a'ero tihepia ti ganhi'iġatua nhande ve javo. Igwete ġa ei ga pe:

¹⁹ —Jesus, Moisésva'ea okwatija inoġa nhande ve hako. Nahã ahe ei hako:

“Po ga manoi gwa'yre'ymame ġwembirekohëa momby-tavo gairũ'ga po hëa rerekoi a'ero hamo,” ei ahe.

“Gaha po ta'y hëa pe nhiirũva'ea togwereko gwakykwepo-hara'ġa javo,” ei Moisésva'ea hako, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁰ Oro marã a'ero? ei ġa. Sete ahe onhoirũramo, ei ġa. Igwete ojihuvypyva'ea rembirekoro. Igwete omanorame ahe ndata'yri, ei ġa. ²¹ Igwete aheakoindava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavëi oirũva'ea py'rovo. Igwete ahe manoi gwa'yre'ymame. Igwete ahe mbyteramo ahe javijitehe kunhangwerava'ea rerekoi, ndata'yri ve

omanomo. ²² Jarava'ea na jitehe no, ei ġa ga pe. Seteva'ea gwereko pa ahe ojopy'ropy'rovo novia omanombava gwa'yre'ymamo. Aerē kunhangwerava'ea manoi no, ei ġa. ²³ Marā a'ero? ei ġa Jesus'ga pe. Ma'ġa nembirekoa po ti kunhangwerava'ea rekoi nehē ahe kwerava'javame nehē? A'ereki seteva'ea gwereko pa kunhangwerava'ea, ei ġa ga pe.

²⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tupana'ga nhi'iġa atyvihu ko penhi'iġa, ei ga saduceus'ġa pe. A'ereki pe ndapekwahavihu Tupana'ga rembikwatijarukara. Ndapekwahavi pe Tupana'ga popoakara no, ei ga. ²⁵ Okwerava'japavame po ti ġa nahembirekoa'javi nehē. Tupana'gapyrive'ġa ja yvagipeve'ġa ja ġa ndekoi ġwembirekoe'ymamo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁶ Ġakwerava pe pe ei, ei ga. Napenhi'iġi pe Moisésva'ea rembikwatijara pe naerū? A'ereki Tupana'ga i'yva hugwi ikaja pytera hugwi onhi'iġa mondo Moisésva'ea pe hako, ei ga. A'ero Moisésva'ea ikwatijari Tupana'ga nhi'iġa ojive inoġa. Tupana'ga e'i ahe ve:

“Jihi ko Tupanamo ako.

Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete,” ei Tupana'ga ahe ve, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

²⁷ Abraão'va'ea manorē reki Tupana'ga ei Moisésva'ea pe: “Abraão'ġa ji mbohete,” ei ga. Ga nde'i: “Ahe ji mbohete.” A'ereki ġa okoji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iġa atyvi ko penhi'iġa a'ero pe erame omanove'ġa ndokwerava'javi nehē, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe.

*Manamo Tupana'ga remimbo'eagwera joheva'ero?
(Mateus 22.34-40; Lucas 10.25-28)*

²⁸ Igwete judeus'ġa mbo'ehara'ga ruri. Ġwendu ga ġa Jesus'ga monhi'inhi'iġame. “Jesus'ga onhi'ikwepy katu reki ġa,” ei ga oyvyteri pe. Igwete ga ruri javo Jesus'ga pe:

—Jesus, ei ga, manamo Tupana'ga remimbo'eagwera huvihavuhu joheva'ero?

²⁹⁻³⁰ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Moisésva'ea omombe'u ikwatija hako, ei ga. Jara hoheva'ea ko nahã:

“Israelitas, pehendu katu ti!

Nhandepojoykaharete'ga ko Tupana'ga.

Gaha jate ko nhandepojoykaharetero,” ei ahe, ei ga.

“Pearõ hete tuhẽ ti pejipojoykaharete'ga Tupana'ga.

Pearõ hete tuhẽ ti ga pejipy'a pe.

Pearõ hete tuhẽ ti ga imondovo pejeaporoġita imohina ga rehe.

Pearõ hete tuhẽ ti ga tako ti ji garemimbotarimova'ea rupi javo.

Pearõ hete tuhẽ ti pejirokwa pejikovo ga nhi'ĩpo'ruavo,” ei Moisésva'ea, ei Jesus'ga ga pe.

³¹ Moisésva'ea omombe'u hehohyva'ea no, ei ga.

“Penhiarõ pe.

Na jitehe ti pearõ hete pejikotyve'ġa no,” ei ahe, ei ga.

A'ea memei Tupana'ga remimbo'eagwera jara hoheva'ero, ei Jesus'ga ga pe.

³² Igwete judeus'ġa mbo'ehara'ga ei ga pe:

—Na tuhẽ. A'itituhẽva'ea nde ei ji ve, ei ga. A'ereki gaha jate oko Tupanamo tuhẽ. Ahã ojipe'ġa Tupanamo, ei ga Jesus'ga pe. ³³ Nhande mbatera kwava'eġame ga pe pyry ga pe novã, ei ga. Emo pyryheteva'ea ga pe ko na: Tiarõ hete tuhẽ nhande Tupana'ga nhandepy'a pe hamo, ei ga ga pe. Tiarõ hete tuhẽ nhande ga nhandekovo garemimbotarimova'ea rupi hamo, ei ga.

Tiarō hete nhande ojipe'ğa nhanenhiarōhetea javijitehe hamo. A'ereki nhaneremiarōa koji'iete'i pyry Tupana'ga pe nhanerembikwava'eğa hohe, ei ga Jesus'ga pe.

³⁴ Jesus'ga ġwendu onhi'iġatua upa. Igwete ga ei ga pe: —Erenhimongo ġwerĩ nde Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi kiro, ei Jesus'ga ga pe.

Kirē ojipe'ğa ndopojihuva'javi javo Jesus'ga pe a'ero.

Daviva'ea rymymino'ga ko ahepojykaharetero

(Mateus 22.41-46; Lucas 20.41-44)

³⁵ Igwete Jesus'ga ġajatykahavuhupeve'ğa mbo'embo'ei okari pe ġa mbojapyakavo. Igwete ga ei:

—Pe'ji ji ve a'ero. Marã ahembo'ehara'ğa ei Cristo'ga pe Tupana'ga remimbuhurukara'ga pe ga ko Daviva'ea rymymino'ga javo? ei Jesus'ga ġa pe. ³⁶ A'ereki Daviva'ea tuhē omombe'u nhoġwenonde hako. Nahã ahe ei hako: “Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:

‘Eapy ji pyri ekovo huvihavamo,’ ei ga,” ei ahe.

“ ‘Tamongo ti nearōe'ÿve'ğa neremimbotarimova'ea rehe.’

A'ea Tupana'ga ei jipojykaharete'ga pe,” ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.

A'ereki Tupana'ga ra'uva Daviva'ea mbo'euka a'ea rehe ikwatijaruka hako, ei ga ġa pe. ³⁷ Daviva'ea e'i Cristo'ga pe jipojykaharete'ga a'ero, ei ga. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rūi naerū, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ġa pe ġa mbojapyakavo.

Oarō hete ġa ganhi'iġa a'ero onhimongyheteavo.

Judeus'ğa mbo'eharava'ea onhimbohete tehe

(Mateus 23.1-36; Lucas 20.45-47)

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa mbo'eavo:

—Ahembo'ehara'ğa ja rūi ti peko, ei ga. A'ereki ġa onhimbohete hete. Oko hete ġa opipukuhua rehe tajirepia

ḡa javo, ei ga. Opota hete ḡa ojipe'ḡa nhi'iḡaturame ojive ima'ehai pe pe ko orembo'ehara javo ḡa pe. ³⁹ ḡajatykahava pype ḡa apypotari huvihava'ḡa apykava rehe. Toryva jara'ḡa pyri ḡa o'u pota toryvi pe oina, ei Jesus'ga ḡa pe. ⁴⁰ Opojyka ḡa aherembirekokwera'ḡa mbatera. Igwete ḡa nhi'imbukuhui Tupana'ga pe novia ojipe'ḡa ti te'i pyry ore ve javo. Hahyva'ea po ti kaitu Tupana'ga imondoi ḡa pe a'ero nehē, ei Jesus'ga ḡa pe.

Aherembirekokwerava'ea remimondoa
(Lucas 21.1-4)

⁴¹ Igwete Jesus'ga apygi upa ḡajatykahavuhua pype itambere'ia ryru'ia pyri. He'yjuhuve'ḡa ga gwepia ḡa inoḡame itambere'ia Tupana'ga pe hyru'ia pype. Imbat-eheteve'ḡa he'yi inoḡi ipype novia. ⁴² Nanime imbatere'yvehēa ruri aherembirekokwerahēa. Igwete mokoi'ī hēa inoḡi itambere'ia moedas ipype. ⁴³ Igwete Jesus'ga ei ḡwemimbo'ehara'ḡa pe:

—Hepejijo aherembirekokwerahēa repiaga imbatere'yvehēa, ei ga ḡa pe. Tamombe'u katu ti pe me: Hēaremimondoa koji'i pyry Tupana'ga pe ojipe'ḡa nemimondoa hohe. ⁴⁴ A'ereki he'yiva'ea ḡa omombyta ojive itambere'ia imondorame, ei ga. Hēa ki a'e te mokoi'ī jate gwereko itambere'ia novia. Emo hēa omondo pa ipype, ei Jesus'ga ḡa pe.

13

Judeusva'ea jatykahavuhua mondurupavaḡwama, ei Jesus'ga

(Mateus 24.1-2; Lucas 21.5-6)

¹ Jesus'ga horame ḡajatykahavuhua hugwi garemimbo'ehara'ga ei ga pe:

—Jesus, ehepia! Ikatu hete nhandejatykahavuhua, ei ga. Itaruvihavuhua pyvõ ãa japojapoi po raka'e, ei ga Jesus'ga pe.

² Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Erehepia nde nhandejatykahavuhua novĩa? ei ga. Aerẽ po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe itaruvihavuhua nehẽ. Omonduru pa po ti ãa ojohugwiugwi inoãa nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

Hahyheteaãwama Jesus'gareheve'ãa pe

(Mateus 24.3-14; Lucas 21.7-19)

³ Aerẽ Jesus'ãa hoi vvytyruhu pe – perope oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Pevo ga apygi oina ãajatykahavuhua rovai pyteri pe. Igwete ãa nduvi ga pyri Pedro'ga Tiagova'ea no João'ga André'ga. Jara'ãa ndovakie'yã ãa ei Jesus'ga pe:

⁴ —Emombe'u ti ore ve, ei ãa. Maname po ti ãa nhandejatykahavuhua mondurundurupavi inoãa nehẽ? Marãva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ẽ ahemonhi-momby'ava'ea nehẽ ira'agwe hekopavame nehẽ? ei ãa ga pe.

⁵ Igwete Jesus'ga ei ãa pe:

—Penhimboko'i ti pejikovo penhimoandyandyja hugwi. ⁶ Aerẽ po ti ãa nduãanduri onhimongyavo javo tehe nehẽ. Nhira'ãra'ãteheavo po ti ãa ei: “Jihi ko Cristoramo ako Tupana'ga remimbuhurukaramo,” e'i tehe po ti ãa nehẽ, ei ga. A'ea rehe po ti ãa he'yjuhuve'ãa moandyandyi nehẽ, ei ga. ⁷ Nahã po ti nehẽ no. Aerẽ po ti ãa imombe'ui nehẽ: “Ira'agwe ãa otavuka ãa pe kiro. Paivohu ojipe'ãa tavukari ãa pe no,” e'i po ti ãa pe me nehẽ, ei ga. Tapembojui ti pejipy'a a'ea rehe, ei Jesus'ga ãa pe. Na tuhẽ ti hekoi nehẽ. Emo po ti a'ea rupi mbapavakotyva'ea rõi nehẽ, ei ga ãa pe. ⁸ Ojipe'ãa gwyriveve'ãa po ti otavukavuka ojipe'ãa gwyriveve'ãa pe

nehẽ, ei ga. Omyomyi po ti yvya avo nehẽ. Pevo po ti yvya imyimyí nehẽ no. Momina po ti mbatera i'uhavamo nehẽ, ei ga. Nahã po ti hahy rambugwe yvyakotyve'ã ga pe nehẽ, ei ga. Kunhangwera'ã ga gwa'yra'ã ga mbo'aãwerĩrame hahy rambugwe ã ga pe. Na jitehe po ti hahy rambugwe yvyakotyve'ã ga pe nehẽ mbapava koty nehẽ no, ei Jesus' ga imombe'gwovo ã ga pe.

⁹ —Penhimboko'i ti, ei ga ã ga pe. Pe jireheva'ea ãwaramo po ti nharõ'e'ỹve'ã ga pe pyhygi pe nderogwovo imohiãatuhara'ã ga pyri nehẽ. Ojatykahava pype po ti ã ga pe nupanupãi nehẽ, ei ga. ã ga po ti pe nderohoi gwuvihavuhu'ã ga pyri gobernadores'ã ga pyri nehẽ no ã ga ko Jesus'gareheva'ero javo nehẽ. Pevo po ti pe ami a'ero penhimbombe'ukatuavo ã ga pe nehẽ, ei ga. ¹⁰Jireheve'ã ga po ti imombe'umbe'ui na'ẽ pyryva'ea ojipe'ã ga gwyriveve'ã ga pe nhaporemo ji mombe'gwovo ã ga pe nehẽ. Aerẽ po ti ihoi mbapavakotyva'ea apiavo nehẽ, ei Jesus'ga ã ga pe. ¹¹ã ga po ti pe pyhy pe nderogwovo imohiãatuhara'ã ga pyri nehẽ. Pe nderohorame tapemomyi ti pejipy'a penhi'iãgaãwama rehe nehẽ marãi po ti ji ã ga pe javo nehẽ, ei ga ã ga pe. Ihorame penhi'iãga apiavo po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari pe me pe mbo'eavo nehẽ, ei ga. A'ero po ti pehe jate rüi pe nhi'iãgi nehẽ. Tupana'ga ra'uva pe monhi'ĩ nehẽ, ei Jesus'ga ã ga pe.

¹² —Gwe'yja'ã ga vehevi po ti ã ga ã ga mondoukari ãga po pe nehẽ tojuka ti ã ga ã ga javo nehẽ. Jara'ã ga po ti oirũ'ã ga mondoukari ãga po pe nehẽ, ei ga. Jara'ã ga po ti gwa'yra'ã ga mondoukari tojuka ã ga javo. Jara'ã ga po ti ã ga nhimonha'ngai uva'ã ga ndehe ã ga jukavouka nehẽ, ei Jesus'ga ã ga pe. ¹³Okouhu pa po ti ã ga pe ndehe nehẽ pe jireheva'ero ãwaramo nehẽ. Po ti pe nhimboitai avuirama pejipohire'yma ji hugwi nehẽ, a'ero po ti Tupana'ga pe mongoi ojipyri nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ã ga pe.

*Jesus'ga omombe'u aerēva'ea hahyheteva'ea
(Mateus 24.15-28; Lucas 21.20-24)*

¹⁴ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe no:

—Aerē po ti pe hepiagi ite'varuhuheteheteva'ea i'ama nehē – pevo po no'amuhūi ramo, ei ga. Tupana'ga noaronhuhū a'ea opohia judeus'ġa jatykahavuhua hugwi a'ea rehe nehē, ei ga. (Kiroki ga onhi'ī kiro ikwatijara pe – tokwaha ti ga a'ea.) Aerē po ti pe a'ea repiagi pevo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. Pe hepiagame Judéiapeve'ġa ti toka'nhyka'nhy onhana yvytyruhu pe xamanoyme ti jawo nehē, ei ga. ¹⁵ Kiroki ġa oko ongapereuhuva'ea arimo a'ea rupi – tojyvipe ti ġa ogwovo okie'yma onga pype ombatera rerogwovo nehē. Toka'nhympipe ti ġa onhana, ei ga. ¹⁶ Kiroki ġa oporavyky ko pe a'ea rupi – tojvyryme ti ġa onga pe tapy'ynhapira rerogwovo nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁷ —Iporia'i po ti ipuru'ave'ġa a'ea rupi oka'nhygotarame nehē. Iporia'i po ti omoka'mbuve'ġa no gwa'yra'ġa nenonhambotarame nehē, ei ga. ¹⁸ Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero turyme ti akoja hahyva'ea yapohua rupi. A'ereki ahe nonhani gwerevi oka'nhyuma a'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁹ Ite'varuhuheteheteva'ea urame po ti hahy hete ġa pe nehē. Nanongara ndogwerecoa'javi Tupana'ga rembiapoagwera jate hako. Aerē po ti ndogwerecoa'javi nanongara nehē no, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁰ Hahyheteva'ea po ti tiruahū ranuhū ġa pe nehē, ei ga. Hahyheteva'eaġwama rehe ojapyakarame Tupana'ga ei hako: “Po ti okombegwe hahyheteva'ea ġa pe nehē, a'ero po ti ġa papavi nehē,” ei ga hako, ei Jesus'ga ġa pe. Tupana'ga nhaġataruhu a'ero ġa ndehe okovo – kiroki ġa ga omo'emo'ē ojive. Nurā ga ei: “Namombegweukari ti ji hahyva'ea ġa pe a'ero nehē,” ei Tupana'ga hako, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

²¹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Po ti ojipe'ġa etehei pe me nehē: “Pehepia. Agwa ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga.” Taperoviari ti ġa a'ero nehē, ei ga ġa pe. Po ti ojipe'ġa etehei pe me nehē: “Pehepia. Cristo'ga ko pevo u.” Taperoviari ti ġa na jitehe no, ei Jesus'ga ġa pe. ²² Aerē po ti ojipe'ġa nduġanduri nehē jihi ko ako Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo jawo tehe nehē. Ojipe'ġa po ti ġa nduġanduri nehē no jihi Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo jawo tehe nehē, ei ga. Ahemonhimomby'ava'ea po ti ġa japoġapoi hepiuka nehē timoandyandyi ti ġa jawo nehē. Tupana'ga remimo'ēhara'ġa vehevi po ti ġa ġa moandyandyipotari nehē novīa, ei ga ġa pe. ²³ Penhimboko'i ti a'ero pejikovo. A'ereki ji amombe'u jipe pe me pe momoranduva tapemoandyandyjukaryme ti ġa jawo, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Jesus'ga rura'javaġwama

(Mateus 24.29-31; Lucas 21.25-28)

²⁴ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe no:

—Hahypavirē

“po ti igwevi kwara nehē.

Jahya po ti nombokojahua'javi nehē no”, ei ga.

²⁵ “Jaytata'ia po ti indurundurugi yvaga hugwi nehē.

Yvagipeva'ea po ti iġwyġwymi nehē ipopoakava'ea”, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁶ A'ero po ti yvyakotyve'ġa jirura'java repiagi nehē. Yvaġatiġa pype po ti ji ruri nehē jipopoakahetea pyvō. Nhirendy'ja hete po ti ji jitua nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁷ A'ero po ti ji ei jipyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe nehē: “Peho ti kiro nhiremimo'ēhara'ġa nderua nehē,” a'e po ti ji jawo ġa pe nehē, ei ga. A'ero po ti ġa hoi ġa mono'oġa ġa nderupava ġagwyġagwyrā hugwi

nhaporemo nehẽ. Gweru po ti ġa ġa kwara pora hugwi kwara hoa hugwi no tyapyra hugwi nhimbya hugwi no, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Figo'yva figueira ahe mbo'e

(Mateus 24.32-35; Lucas 21.29-33)

²⁸ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe no:

—“Maname po ti ihoi japiavo nehẽ?” pe'ji ko pe ji ve ko. Penhimbo'e ti a'itituhẽva'ea rehe figo'yva repiaga a'ero, ei ga ġa pe. Pe hepiagame figo'yva huangy'ria, a'ero pe ei jipi: “Kwaria ġwerĩ kiro.” ²⁹ Na jitehe hepiagame hahyheteva'ea po ti pe ei nehẽ: “Kiro mbapava koty,” ei Jesus'ga ġa pe. ³⁰ Amombe'u katu ji pe me, ei ga. Aġwamove'ġa ndekojirame po ti akoja ihopavi japiavo nehẽ, ei ga. ³¹ Aerẽ po ti ahana'ja kwara. Yvya po ti ahana'ja nehẽ no. Nhirembi'ea ki a'e te okoe'ymi a'itituhẽva'ero opopoakaramo avuirama nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Maname po ti Jesus'ga rura'javi nehẽ?

(Mateus 24.36-44)

³² Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Ahe ndokwahavi kwara jirura'javame nehẽ marananime po ti nehẽ javo, ei ga. Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa ndokwahavi. Ji vehevi Tupana'ga ra'yramo ndakwahavi no, ei ga. Jiruva'ga jate okwaha jirura'jahava, ei ga ġa pe. ³³ Penhimboko'i ti. Pejirokwa ti nhinhi'iġa rendukatua rehe ji mboha'uva. A'ereki pe ndapekwahavi jirura'jahava, ei ga ġa pe.

³⁴⁻³⁶ Igwete ga ei ġa pe no:

—Tamombe'u ti pe me jirura'java javijiteheva'ea a'ero, ei ga. A'ereki ji ko onga jara'ga ja – kiroki ga oho ojipe'ġa gwyri pe. Ohorame ga ei ojipyrive'ġa pe: “Pereko katu ti nhimbatera ji ve jirakykweri,” ei ga ġa pe, ei

ga. Ĝa mbojogwetavamo ga ĝa mboporavykyi a'ero ĝa mbojogwerekovo. Ojipe'ga pe ga ei: “Mytu'ě me e'ā hepiakatuavo nhironga,” ei ga, ei ga. Ĝa ndokwahavi reki ijara'ga ruraĝwama, ei Jesus'ga ĝa pe. Po ti hepiakaturaha'ga ndohepiakatui garonga okia ga rura'javame nehē, a'ero po ti ijara'ga hepiagi ga kirame nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ĝa pe.

—Na jitehe ji ei pe me a'ero: Pejirokwa ti nhinhi'iĝa rendukatua rehe, ei Jesus'ga ĝa pe. A'ereki pe ndapekwahavi jirura'jahava nehē. Mara'ngu po ti ypytunimo jitua nehē ypyhaji katu nehē? ei ga. Mara'ngu po ti ko'eĝatue'yma rupi jitua nehē? ei ga ĝa pe. Pe nhimboha'uve'ymame po ti ji rura'javi nehē, ei ga. Po ti pe ndapejirokwari nhinhi'iĝa rendukatua rehe ji rura'javame nehē, a'ero po ti ji hepiagi pejirokware'yma nehē! ei ga. ³⁷ Pejirokwa ti hehe a'ero, a'e ji pe me, ei ga. Poro jitehe ji ei jireheve'ĝa pe nhapremo no. Pejirokwa tuhē ti hehe, ei Jesus'ga ĝa pe.

14

Ojuka pota ahe Jesus'ga

(Mateus 26.1-5; Lucas 22.1-2; Joāo 11.45-53)

¹ Aerē judeus'ĝa japoĝwerĩrame toryva ikwava'ēhara'ĝa nduvihava'ĝa nhomonhi'iĝi ojogwerekovo judeus'ĝa mbo'ehara'ĝa pavēi. Yapoa rupie'y mi judeus'ĝa mokōi japoi toryva. A'ea rupi memei ĝa japyakai ĝwamonhava'ea ruragwera rehe Egitopeve'ĝa gwyrā hugwi. Ojipejiva'ea pe ĝa ei Páscoa. Ojipea rupi toryva rupi ko ĝa i'ui pāo ndovuriva'ea jipi. Kiro judeus'ĝa toryva japoĝwerĩrame ikwava'ēhara'ĝa nduvihava'ĝa nhomonhi'iĝi judeus'ĝa mbo'ehara'ĝa pavēi ojogwerekovo.

—Marã re po ti nhande Jesus'ga pyhynhimimukari ga jukavouka nehê? ei ãa ojohupe. Mokõi nhande kirame po ti nhande japoukari toryva nehê, ei ãa. ² A'ea rupi rui po ti nhande ga pyhygukari he'yjuhuve'ãa ti tojogwayvay-varyme ga rehe, ei ãa ojohupe.

*Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga akaãa rehe
(Mateus 26.6-13; João 12.1-8)*

³ Igwete Jesus'ga rekoi cidade de Betânia pe. Igwete ga i'ui mbatera ijaijauhugwera'ga ronga pe Simão'ga ronga pe. Nanime hêa heruri perfume nhandya hyru'ia pype. He'yjuhu hêa omondo itambere'ia nhandya rehe imom-baravipyre'ÿva'ea rehe. Igwete hêa heruri ika'mbiga hovapytymbava heka'voga Jesus'ga akaãa rehe. ⁴ A'ero jara'ãa nhimonha'ngai hêa rehe.

—Maranuhũrame hêa jigwaraitheuhui nhandya rehe? ei ãa ojohupe. ⁵ He'yjuhuva'ea itambere'ia trezentos po ãa ikwepyi hêa pe nhandya rehe ramo. A'ero po hêa imondoi itambere'ia imbatere'ÿve'ãa pe ramo, ei ãa. Emo hêa gweka'vopavipe reki Jesus'ga akaãa rehe, ei ãa ojohupe.

Igwete ãa nhimboahivi onhi'iãahyavo hêa pe. ⁶ Emo Jesus'ga e'i ãa pe:

—Na hêa rekoi jate. Maranuhũrame pe hêa mbote'varuhu pota? ei ga ãa pe. A'ereki hêa oko katu katu imbuhua ji ve, ei ga. ⁷ Nane'ymi po ãa ndekoi pe pavêi imbatere'ÿve'ãa jipi. Pe ãa pokopotarame po pe ãa pokogi jipi. Ji po ti a'ea nakombegwei pe pyri nehê, ei Jesus'ga ãa pe. ⁸ Nanongara jate hêa gwereko, nanongara hêa ombuhu ji ve. Ji manoa renonde hêa imongyi nhandya jira'oa rehe nhitÿhava rupiaramo, ei ga. ⁹ Tamombe'u katu ti pe me: Yvyakotyve'ãa pe nhaporemo ti ãa imombe'ui pyryva'ea ji mombe'gwovo

nehē. A'ea rupi ti ġa hēa mombe'ui nehē no tokwaha pa ti ġa hēaremimbuhuragwera, ei Jesus'ga ġa pe.

Tapyhyguka ti Jesus'ga pe me, ei Judasva'ea
(Mateus 26.14-16; Lucas 22.3-6)

¹⁰ Aerē Judas Iscariotesva'ea – ahe ko dozeve'ġa py-teripeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea novīa – kiro ahe hoi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pyri. Igwete ahe ei ġa pe:

—Tapyhyguka ti Jesus'ga pe me, ei Judas Iscariotesva'ea ġa pe.

¹¹ Igwete ġa ndoryndoryvamo ahe renduvame.

—Toromondo ti itambere'ia nde ve gapyhygukara ikwepykavamo a'ero, ei ġa ahe ve.

Aerē ahe jirokwapotari hehe a'ero, marā po ti ji ga pyhygukari ġa pe javo.

Jesus'ga o'u ġwemimbo'eharava'ea pavēi Páscoa rupi
(Mateus 26.17-25; Lucas 22.7-14, 21-23; João 13.21-30)

¹² Kiro Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri. A'ereki judeus'ġa oapouka kiro toryva – kiroki a'ea rupi ġa o'u pāo ndovuriva'ea. A'ea rupi jitehe judeus'ġa ojuka cordeiros Páscoa rupiaramo ti'u javo. Cordeiros jukahava rupi garemimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri. Igwete ġa ei ga pe:

—Mome po ti ore hoi Páscoa rupiara imboavujikwea nde i'ui nehē? ei ġa ga pe.

¹³ Igwete ga ei mokonha'ġa pe:

—Hepejigwovo cidade pe. A'ero po ti pevove'ga pe novatī yhya rerua hyrua pype nehē, ei ga. Peho ti ga reviri. ¹⁴ Ga horame onga pype ti pe'ji onga jara'ga pe, ei ga. Pe'ji ti ga pe: “Nhanembo'ehara'ga e'i nde ve: ‘Mome i'ukava ruvi? Ta'u ti mbatera pevo nhiremimbo'ehara'ġa pavēi,’ ei ga nde ve.” Peho ti javo ga pe a'ero, ei

Jesus'ga ģa pe. ¹⁵ A'ero ti ga hepiukari pe me i'ukavuhua onga jo'aripeva'ea. Pevo gwereko jipe mesa aheapykava. Pevo ti pemboavujikwe mbatera nhande ve a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ģa pe.

¹⁶ Nahã ga mokonha'ģa mondoukari cidade pe. Igwete ģa hepiapavi garemimombe'ua. Igwete ģa imboavujikw-eri mbatera inoģa Páscoa rupiara.

¹⁷ Ypytunimo Jesus'ga dozeve'ģa nderohoi pevo ģa nderokiavo. ¹⁸ Igwete ģa i'ui ojopyri upa. Igwete Jesus'ga ei ģa pe:

—Amombe'u katu ji kiro pe me: Pepyteripeve'ga po ti ji pyhyguka ji mondovouka ģapo pe nehẽ, ei ga. O'u ga kiro ji pavẽi, ei ga ģa pe.

¹⁹ A'ero ģa ndovy'ari okovo. Onhinanhinani ģa ei ga pe:

—Ji rui re po? ei ģa ga pe.

²⁰ —Ga ko opymi pão tyhya pype ji pavẽi i'gwovo pepyteripeve'ga, ei Jesus'ga dozeve'ģa pe. ²¹ Kiro po ti ji manoi nehẽ. A'ereki kiro oho japiavo nhimombe'upyra – kiroki a'ea ahe okwatija ji mombe'gwovo hako, ei ga. Emo tiruahũ hete ti ga pe – kiroki ga ji mondouka ģapo pe. Po ga ndojihuvi hamo, a'ero po koji'i pyry ga pe hamo. Tupana'ga po ti ombohahy hete ga pe nehẽ, ei ga.

Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve

(Mateus 26.26-30; Lucas 22.15-20; 1 Coríntios 11.23-25)

²² Ģa i'urame Jesus'ga ipyhygi pão. Igwete ga nhi'iģi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. A'ero ga haygwe'rogi ima'ema'eamo ģwemimbo'ehara'ģa pe. Igwete ga ei ģa pe:

—Pepyhy i'gwovo. A'ea ko jira'oa, a'e ji jupe, ei ga.

²³ Aerẽ ga ipyhygi copo – kiroki gwereko vinho. Igwete ga nhi'iģi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua javo. A'ero ga imondoi ģa pe. Igwete ģa nhaporemõ i'ui jugwi a'ero upa. ²⁴ Igwete Jesus'ga ei ģa pe:

—A'ea ko jirekoa, a'e ji jupe, ei ga. Aheka'voguka po ti ji jirekoa ģa pe jijjukauka nehē, ei ga. Nahā po ti ji manoi yvyakotyve'ģa ndepyga. A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea mombe'gwovo: “Garekoa reka'vogame po ti ji imombori ģandekote'varuhua ģa hugwi,” ei ga. Nurā jirekoa reka'voga ģwaramo a'iti hete tuhē po ti Tupana'ga imombori he'yjuhuve'ģa ndekote'varuhua ģa hugwi nehē ģwembi'ea rupi nehē, ei Jesus'ga ģa pe. ²⁵ Amombe'u katu ji pe me: Kiro ti ji nda'apoa'javukari nanongara toryva vinho gwovo pe nderekovo nehē. Aerē po ti nhanderu-vihavuhuhetero Tupana'ga japoukari ji ve toryva ģwonga pe yvagi pe nehē. A'ea rupi po ti ji japo toryva nhande ve a'ero nehē hajiheva'ea ipyahuva'ea, ei Jesus'ga ģa pe.

²⁶ Igwete ģa nhimby'yi Tupana'ga mboheteavo aerē ogwovo monte das Oliveiras pe.

*Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahā ti ne'mbe javo
(Mateus 26.31-35; Lucas 22.31-34; João 13.36-38)*

²⁷ Igwete Jesus'ga ei ģa pe:

—Pepohi pa ti pe ji hugwi nehē, ei ga. A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u nhoģwenonde a'ea, ei ga. Ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iģa hako.

“Tupana'ga e'i:

‘Tajukauka ti ovelhas repiakatuhara'ga nehē,’ ei ga.

‘Ga jukarame po ti ovelhas nhiģwaheģwahemi nehē,’ ei Tupana'ga hako,” ei ga.

Igwete Jesus'ga ei no:

—Pe po ti na jitehe a'ero nehē no. Ģa ji jukarame po ti pe nhiģwahembavi nehē no, ei ga. ²⁸ Emo nhimbogweravirē nhimanoa hugwi po ti ji hoi Galiléiapeve'ģa gwyri pe jitekovo pe nenonde nehē, ei ga ģa pe.

²⁹ Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Jara'ğa po ti opohipavipe nde hugwi. Jihi po ti ndapohirağwami nde hugwi, ei ga Jesus'ga pe novĩa.

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—A'itituhēva'ea ti ji ei nde ve: Kiroğwe ypytunimo inamutiğa nhi'iğa renonde po ti nde ei ji ve nehē: “Ji ndakwahavi Jesus'ga.” Três po ti nde ea'jaa'javi ji ve nehē. Kirē po ti mokõi inhi'iğa'javi inamutiğa nehē, ei Jesus'ga ga pe.

³¹ Igwete Pedro'ga nhi'iğahyi ga pe:

—Po ti ğa ji jukai nde reheve, a'ero po ti ji nda'ei tuhē te a'ea nde ve nehē, ei ga.

A'ea jitehe jara'ğa ei Jesus'ga pe no.

Jesus'ga oko matetȳhava pype Getsêmani pe

(Mateus 26.36-46; Lucas 22.39-46)

³² Igwete Jesus'ğa hoi Getsêmani pe. Igwete ga ei ğwemimbo'ehara'ğa pe:

—Avo pejuvete pejiapyapyga, ei ga. Taho na'ē ti nhinhi'iğa Tupana'ga pe, ei ga ğa pe.

³³ Igwete ga ğa nderohoi Pedro'ga Tiagova'ea. João'ga ga gweroho no. Kiro omboju hete Jesus'ga opy'a. Ndovy'arihu hete ga. ³⁴ Igwete ga ei ğa pe:

—Jivy'are'yma ji juka ğwerĩ, ei ga. Avo ti pepyta pejikire'yma, ei Jesus'ga ğa pe.

³⁵ Hehemo'i ga hoi a'ero. Igwete ga nhinoği ojovapyvo onhi'iğa Tupana'ga pe.

—Nde ipotarame terembuhurukari hahyva'ea ji api-avouka, ei Jesus'ga ga pe. ³⁶ Apĩ, ei ga, nde erekwaha imongopava neremimbotarimova'ea rehe. Nurã ji ei nde ve: Terembuhurukari hahyva'ea ji ve a'ero, ei ga. Emo nhiremimbotarimova'ea rupi rũi ti eko. Enhimimbotarimova'ea rupi ti eko, ei Jesus'ga ga pe.

³⁷ Kirē ga jivyra'javi ua trêsve'ğa ndepiaga. Oki pa reki ğa upa. Igwete ga ei Pedro'ga pe:

—Simão Pedro, ei ga. Ereki nde ejupa? Nerenhimomiranami'i'ĩ nde ejopehyja pe naerũ? ei ga ga pe. ³⁸ Tapekiri ti, a'e ko ji pe me ko, ei ga. Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: “Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti ore,” pe'ji ti Tupana'ga pe, ei ga. Peko pota pe Tupana'ga nhi'iḡa rupi novĩa. Emo Tupana'ga pe pokoge'ymame pe napenhimomiranami pete'varuhuro ḡwaramo, ei Jesus'ga ḡa pe.

³⁹ Igwete Jesus'ga hoa'javi onhi'iḡa Tupana'ga pe.

—Nde ipotarame terembuhurukari hahyva'ea ji ve, e'ia'ja ga Tupana'ga pe.

⁴⁰ Aerẽ ga rura'javi trẽsve'ḡa pyri. Okipava'ja ḡa upa. A'ereki ura'ja ḡa pe ḡa ndopehyihetea. Nonhi'iḡa'uvi ḡa ga pe a'ero.

⁴¹ Igwete ga hoa'javi onhi'iḡa Tupana'ga pe. Aerẽ ga jivyra'javi trẽsve'ḡa pyri.

—Pekirijuhu pe pejjupa? ei Jesus'ga ḡa pe. Kirupi pekiratete, ei ga. Kiro ihoi japiavo ji pyhygukahava. Kiro po ti ḡa ji kwava'eḡi okote'varuhuve'ḡa po pe nehẽ, ei Jesus'ga ḡa pe. ⁴² Pevy kiroḡwe. Pehepia. Kiro ki ga u jipyhygukahara'ga. Xaho ga rovatiamo a'ero, ei ga ḡa pe.

Opyhyguka ahe Jesus'ga

(Mateus 26.47-56; Lucas 22.47-53; João 18.3-12)

⁴³ Jesus'ga nhi'iḡame ḡwemimbo'ehara'ḡa pe kiro Judasva'ea ruri pea rupi – kiroki ahe dozeve'ḡa pyteripeva'ea garemimbo'eharava'ea novĩa. He'yjuhuve'ḡa ahe gweru ojupi. A'ereki xava'eve'ḡa ikwava'ẽhara'ḡa nduvihava'ḡa no judeus'ḡa mbo'ehara'ḡa no – judeus'ḡa moḡitahara'ḡa nhaporemo ombuhuruka he'yjuhuve'ḡa Judasva'ea rupi topyhy ti ḡa Jesus'ga javo. ḡa gweru itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve a'ero. ⁴⁴ Judasva'ea e'i jipe ḡa pe:

—Tabeiĵa na'ĕ ti Jesus'ga repiuka pe me. A'ero ti pepyhygahy ga rerogwovo, ei ahe ĝa pe.

⁴⁵ Kiro Judasva'ea ruri a'ero ogwovo Jesus'ga rehei katu.

—Kiro ĵi ruri nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

Igwete ahe Jesus'ga beĵjai. ⁴⁶ Kiro ĝa Jesus'ga pyhygi a'ero. ⁴⁷ Pevo Jesus'gareheve'ga rekoi o'ama Jesus'ĝa pavĕi. Igwete ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea takyti ĝa javo novĕa. A'ea ga imondoi ikwava'ĕhara'ĝa nduvi-havuhu'gapyrive'ga rehe ga nambi'oga novĕa. ⁴⁸ Igwete Jesus'ga ei pevove'ĝa pe:

—Amovahĭ po ĵi governo naerŭ? ei ga. Nurĕ pe heruruhui itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve ĵi pyhyga naerŭ? ei ga ĝa pe. ⁴⁹ Nane'yimi ĵi rekoi pe pavĕi nhandejatykahavuhua rokari pe ĝa mbo'eavo ĵipi, ei ga. A'ea rupi pe ndajipyhyguhui oĵi'i. Emo pe ĵi pyhyguka kiro aherembikwatijaragwera rupi ahenhi'ĭpo'ruavo, ei Jesus'ga ĝa pe.

⁵⁰ Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'ĝa pohipavi ga hugwi onhana oka'nhyrna. A'ero Jesus'ga pyhyhara'ĝa ga rerohoi ga rerekovo.

⁵¹ Igwete ipyahuve'ga ruri Jesus'ga reviri. Oĵipeĵi opira ga omongi herua i'arimova'ea jate. Igwete Jesus'ga pyhyhara'ĝa ga pyhypotari novĕa. Emo gapiratehea ĝa opyhy. ⁵² Igwete ga hemi ĵugwi taka'nhy ti ĝa hugwi javo. Igwete ga henonhani opire'yra rerogwovo a'ero.

*Jesus'ga oko judeusva'ea moĝitaharava'ea rovai pyteri pe
(Mateus 26.57-68; Lucas 22.54-55, 63-71; Joĕo 18.13-14, 19-24)*

⁵³⁻⁵⁶ Igwete ĝa Jesus'ga rerohoi ikwava'ĕhara'ĝa nduvihavuhu'ga rongga pe Caifĕs'ga rongga pe. Oro Pedro'ga, irupe ga ruri Jesus'ga reviri okari pe ovahema. Pevo ga apygi guardas'ĝa pavĕi oĵipe'eavo tata ypyvo.

Igwete ġa Jesus'ga rerohei onga pe. A'ero judeus'ġa moġitahara'ġa jatykatykapavi ikwava'ēhara'ġa nduvi-hava'ġa jara'ġa pavēi. Ġahā tuhē ojatyka jipi henduva judeus'ġa nhi'iġa ġa imbojarame mbatera ojipe'ġa ndehe. Igwete judeus'ġa moġitahara'ġa nhaporemo ojipe'ġa ndekari kiro tombojamboja ti ġa ite'varuhuva'ea Jesus'ga rehe javo. A'ereki ġa ojukauka pota ga. He'yi reki ġa novīa – kiroki ġa u o'mbeo'mbero nahā Jesus'ga rekote'varuhui javo tehe. Emo ndojo'jajo'javi reki ġanhi'iġa. Nurā ġamoġitahara'ġa nde'i: “A'iti gamombe'ua. Nurā tijuka ga,” nde'i ġa.

⁵⁷⁻⁵⁸ Aerē ojipe'ġa po'ami o'mbero ġa pe. Igwete ġa etehei:

—Orohendu ore Jesus'ga nhi'iġa ikwehe, ei ġa. “Tamon-durunduru ti aġa Tupana'ga ruhava,” e ko ga ikwehe, e'i tehe ġa. “Akwaimbae'ġa oapo agwa,” ei ga. “Emo mokōi ti ji herokiri japopava irūa nehē – kiroki yvyakotyve'ġa ndoapokwahavi,” ei ga, ei ġa imombe'uteheavo ġa pe novīa.

⁵⁹ Emo ġanhi'iġa vehevi ndojo'javi.

⁶⁰ Igwete Caifás'ga po'ami ua ġandovai pyteri pe. Igwete ga ei Jesus'ga pe:

—Marāi nde a'ero ejihe ġa imbojambojarame naerū? ei ga. Nerenhimombe'uuhui nde ekovo naerū? ei ga Jesus'ga pe.

⁶¹ Jesus'ga nonhi'iġi reki upa onhi'ipotare'yma ġwaramo. Igwete ga ea'javi Jesus'ga pe:

—Ndehe re koi Cristoramo ereko naerū Tupana'ga remimbuhurukaramo? Nde ereko nhaneremimbohete-hara'ga ra'yramo Tupana'ga ra'yramo? ei ga. Enhimombe'u katu ti ore ve a'ero, ei ga ga pe.

⁶² —A'ea ko ji. Tupana'ga ji mbuhuruka avo yvya koty, ei Jesus'ga ga pe. Igwete po ti pe ji repiagi nehē ji

apygame ipopoakaheteve'ga pyri Tupana'ga pyri jitekovo huvihavamo nehẽ, ei ga. Pehepia po ti pe ji rura'javame yvaḡatiḡa pype ua yvya koty nehẽ no, ei Jesus'ga ga pe.

⁶³ Igwete Caifás'ga nhimboahihetei Jesus'ga nhi'iḡa henduvame. Nurã ga imbotararagi opira onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero javo. Igwete ga ei jara'ḡa pe:

—Kirupi tuhẽ ojipe'ḡa nemimombe'ua nhande ve. A'ereki ga tuhẽ e'ihu ojive, ei ga. ⁶⁴ Pehendu ko pe ganhi'iḡa ko. Onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero, ei ga. Marã po ti nhande ga rerekoi naerũ? Marãi pe ga pe? ei ga jara'ḡa pe.

Igwete ḡa epavi ga pe:

—Oko te'varuhu tuhẽ ga. Tomano po ga hamo! ei ḡa.

⁶⁵ Kiro ḡa nyvuni ga rehe. Igwete ḡa hovapiari gareakwara tapy'ynhapira pyvõ. Igwete ḡa kwaḡakwari ga rehe.

—Ma'ḡa okwa nde rehe? Ekwaha ti, ei ḡa ga pe ga rerekomemuamo.

Igwete guardas'ḡa ga rovapetepetegi no.

Ndakwahavi ji Jesus'ga, e'ia'jaa'ja Pedrova'ea

(Mateus 26.69-75; Lucas 22.56-62; João 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ A'ea ja okari pe Pedro'ga apygi guardas'ḡa pavẽi ojipe'eavo. Igwete Caifás'gapyrivehẽa ruri. ⁶⁷ Pedro'ga repiagame hẽa ga repiahetei.

—Nde ko Nazarépeve'gapavẽiva'ea Jesus'gapavẽiva'ea, ei hẽa ga pe.

⁶⁸ —A'ea rũi ji! ei Pedro'ga o'mbero. Gara pe nde ei? ei ga hẽa pe.

A'ero ga hoi ahehohava rupi. Nanime inamutiḡa nhi'iḡi. ⁶⁹ Igwete hẽa ga repiagi pevo. Hẽa ea'javi pevove'ḡa pe:

—Agwa'ga ko Jesus'gapavẽive'ga.

⁷⁰ Igwete Pedro'ga ea'javi o'mbero:

—A'ea rũi ko ji!

Aere'ĩ pevove'ġa ea'javi Pedro'ga pe:

—A'iti nde gapavēiva'ea. A'ereki nde Galilēiapeva'ea no, ei ġa ga pe.

⁷¹ Igwete Pedro'ga nhi'iġahyi ġa pe:

—A'itituhēva'ea ji a'e pe me. Ji ndakwahavi tuhē akoja'ga, ei ga ġa pe. Ji mberame pe me po ti Tupana'ga imbohahyi ji ve hamo, ei Pedro'ga ġa pe novia.

⁷² Nanime inamutiġa nhi'iġa'javi. A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga nhi'iġagwera ojive. A'ereki opyhyga renonde Jesus'ga omombe'u jipe ga pe javo. “Inamutiġa nhi'iġa'java rupi po ti trêš nde ea'jaa'javi ji ve: ‘Ji ndakwahavi Jesus'ga,’” e'i jipe Jesus'ga Pedro'ga mbeaġwama mombe'gwovo ga pe.

Kiro Pedro'ga ikwahava'javi ganhi'iġagwera. Omboju Pedro'ga py'a. A'ero ga jehe'ohetei o'ama.

15

Pilatosva'ea eagwera Jesus'ga pe

(Mateus 27.1-2, 11-14; Lucas 23.1-5; João 18.28-38)

¹ Ypyhajive judeus'ġa moġitahara'ġa jatykatykaa'javi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavēi judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi. Igwete ġa nhaporemō ġa jatykai nahanahã ti tireko Jesus'ga a'ero javo. Igwete ġa Jesus'ga kwarukari ga rerogwovouka governador'ga pyri Pilatos'ga pyri. ² Igwete Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Nde ko judeus'ġa nduvihavuhuhetero ereko naerũ?

Igwete Jesus'ga ei:

—Ndehe ko ere poħa.

³ Igwete ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa imbojambojatehei Jesus'ga rehe. Emo Jesus'ga nonhi'ĩkwepygi ġa onhi'ĩpotare'yma ġwaramo ġa pe. ⁴ Igwete Pilatos'ga ea'javi ga pe:

—Nerenhi'igihũ nde ģa pe naerũ? ei ga. Erehendu nde ģanemimbojaruhua ejihe, ei ga Jesus'ga pe novĩa.

⁵ Emo Jesus'ga nonhi'ikwepygi ga no. Nurã Pilatos'ga nhimomby'ai ga rehe.

Pilatosva'ea ojukauka Jesus'ga

(Mateus 27.15-26; Lucas 23.13-25; João 18.39-19.16)

⁶⁻¹¹ Kiro he'yjuhuve'ģa nduri javo Pilatos'ga pe.

—Páscoa japoa nanani nde cadeiapypeve'ga mbopiro'yi ga mohema cadeia hugwi oreremimbotarimo. Emohe-muka ga kiro a'ero, ei ģa Pilatos'ga pe.

Igwete Pilatos'ga ei ģa pe:

—Tamohemuka ti ga a'ero – kiroki ga pe ģa ei judeus'ģa nduvihavuhete'ga, ei ga. Ga mohema pe pepota a'ero? ei ga ģa pe.

A'ea Pilatos'ga ei he'yjuhuve'ģa pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa onhimyrõ reki Jesus'ga rehe,” ei ga. “Nurã ģa ga pyhygukari ga reruruka ji pyri,” ei Pilatos'ga. Nurã ga ei he'yjuhuve'ģa pe: “Gamohema pe pepota?” Emo ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa omomymomyi he'yjuhuve'ģa Barrabás'ga pe pe'ji javo. A'ea ja Barrabás'ga oko cadeia pype ojipe'ģa pavēi. A'ereki ģa otavuka gwuvihava'ga pe. Igwete Barrabás'ga gwuvihava'gareheva'ea jukai. Emo ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa omomyi he'yjuhuve'ģa Barrabás'ga pe pe'ji javo Pilatos'ga pe. Nurã ģa eģa'ei ga pe:

—Barrabás'ga koi emohemuka ore ve, ei ģa ga pe.

¹² Igwete Pilatos'ga ea'javi ģa pe:

—Oro ga – kiroki ga pe pe ei oreruvihavuhete'ga – marã po ti ji ga rerekoi nehē naerũ?

¹³ —Ekutuguka ga yva rehe ga mbovyruka tomano ga, ei ģa onhi'igã mbuhua ga pe.

¹⁴ —Maranuhūrame ti ji ga kutugukari naerū? Marã tuhẽ garekote'varuhua naerū? ei Pilatos'ga ģa pe.

Igwaigwavete reki ģa onhi'iġa mbuhuri ga pe a'ero.

—Embovyruka tuhẽ ga.

¹⁵ Nurã Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari tonhimohẽ ti ģa ji rehe javo. Igwete ga Jesus'ga nupanupāukari ipira apopyra pyvõ ga mondovo soldados'ģa po pe tokutu ģa ga yva rehe a'ero javo.

Soldadosva'ea gwerekomemua Jesus'ga

(Mateus 27.27-31; João 19.2-3)

¹⁶ Igwete soldados'ģa Jesus'ga rerohoi okihavuhua pype governador'ga rongaruvihava pype. Igwete ģa jara'ģa mbuhurukapavi tirekomemua ga javo. ¹⁷ A'ero ģa imongiukari ga pe tapy'ynhapiġwaġahiva'ea nanongara huvihava'ģa omongi javo ga pe. Igwete ģa ipovāpovani yhypoa hatiuhūva'ea onhatimaġatuva'ea apovo inoġa Jesus'ga akaġa rehe aġa huvihava'ģa akanitara javo tehe jupe. ¹⁸ Igwete ģa eġa'ei ga pe:

—Ejoryjory ti judeus'ģa nduvihavuhuhetero, ei ģa ga pe ga rerekomemuamo.

¹⁹ Ojopy'rupy'ru ģa ga akanupanupamo yvyra pyvõ. Onyvunyvũ ģa ga rehe. Igwete ģa nenypy'andurundurugi ga pyri timbohete ga javo tehe. ²⁰ Nahã ģa ga rerekomemui. Aerẽ ģa hekyi iġwaġahiva'ea ga hugwi gapiretea mongirukara'java ga pe. Igwete ģa ga rerohoi tikutu ga yva rehe kiro javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mboyya

(Mateus 27.32-44; Lucas 23.26-43; João 19.17-27)

²¹ Kiro ģa Jesus'ga rerohoi cidade hugwi. Nanime Simão'ga ruri cidade pe. Ga ko cidade de Cirenepeva'ero. Alexandre'ga ko gara'yra'ga Rufo'ga pavẽi. Kiro Simão'ga ruri nhuhã hugwi. A'ero soldados'ģa herohoukarahai

Simão'ga pe yva Jesus'ga jukahava rupiara. ²² Igwete ġa Jesus'ga rerohoi ga rerogwovo yvytyruhua arimo Gólgota arimo. Gólgota pe nhande ei Aheapindava. ²³ Igwete ġa imondoï ga pe vinho mohaġa pavëi mirra pavëi tahahyyme ti ga pe javo novia. Emo ga ndo'ui. ²⁴ Igwete ġa ga noġi yva rehe ga kutukutuga hehe. A'ero ġa ga mbovyri ga mo'ama. Kiro soldados'ġa ipyhygi Jesus'ga pira tima'ë ti javo. A'ero ġa imombori ita'java'ea dados'java'ea ji koha javo jupe. Nahã ġa ima'ëi tapy'ynhapira ojohupeupe.

²⁵ Nove horas rupi ġa ga kutugi yva rehe. ²⁶ Igwete ġa ikwatijari ġanemimbojaragwera Jesus'ga rehe. “Agwa'ga ko judeus'ġa nduvihavuhete'ga,” e'i ikwatijara. Nahã ġa ikwatijari imbojaragwera yva raygwera rehe ikutuga ga arimo yva rehe inoġa.

²⁷ Igwete soldados'ġa mokonhava'ea jukai ojipea rehe yva rehe ahe monguva no. A'ereki ahe ko governo movahihüva'ea. Igwete ġa ahe mbojogwovai Jesus'ga rehe ahe mo'ama.

[²⁸ Na tuhë Tupana'ga rembikwatijarukara ga mombe'unhoġwenondei hako. A'ereki omombe'u ġanhi'iġa ga pe. “Okó te'varuhu ko ga,” ei ġa ga pe, e'i ikwatijara hako. Na tuhë reki ġa ei Jesus'ga pe a'ero.]

²⁹ Igwete ġa – kiroki ġa okwa ga pyvõ – ġa nhakam-
bovavagi ga rerekomemuamo ga mbotegweteavo ga rerekovo. Igwete ġa ei ga pe:

—Eh! Ere tuhë nde raikwehe: “Tamondurundururu ti nhandejatykahavuhua moköi herokia japopava irüa,” ere nde raikwehe novia, ei ġa. ³⁰ Epopoakaro ġwaramo ejy ti yva hugwi a'ero teremanoyme ti, ei ġa Jesus'ga pe ga rerekomemuamo.

³¹ Na jitehe ikwava'ëhara'ġa nduvihava'ġa ga rerekomemui onhi'iġa ojohupe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavëi. Igwete ġa ei:

—Ojipe'ġa ga nomomanoukari. Emo re ki ga omano kiro a'ero! ei ġa ojohupe. ³² E'i tehe ga ojive: “Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty. Ji ko ġanduvihavuhetero israelitas'ġa nduvihavuhetero ako,” e'i tehe ga ojive, ei ġa. Na ga jyvi kiro yva hugwi a'ero, ei ġa. Ga jyvame po ti nhande ga repiagi ga rerovia nehê! ei ġa ojohupe.

Igwete ahe Jesus'ga mbotegwetei no – kiroki ahe o'ã yva rehe omanomo Jesus'ga pyri.

Jesus'ga omano

(Mateus 27.45-56; Lucas 23.44-49; João 19.28-30)

³³ Ahaji katu igwehetei kwara ipyryrymame. Ypytunahimba hete ġagwyri pe nhaporemongo imonga'aruga. Trêshoras rupi kwara imbokojahua'javi. ³⁴ Trêshoras rupi jitehe Jesus'ga onhi'iġa mondoahyahi Tupana'ga pe.

—Eloí, Eloí, leamá sabactani? ei ga.

A'ea ko: “Tupana, Tupana, ajiko hete ji nde rehe. Maraname nde pohiri ji hugwi?”

A'ea Jesus'ga ei ga pe. ³⁵ Jararamo pevove'ġa ġwendu ganhi'iġahyahiva novia. Emo ġa e'i tehe:

—Pehendu. E'i po ga Eliasva'ea pe tuhu ti ga ji pyri ji pokoga javo, e'i tehe ġa ojohupe.

³⁶ Igwete ojipe'ga nhani ipyhyga jyruhu'iva'ea imondeva vinho pype tajahiva'ea pype herua. Igwete ga ipimombygi yvyra rehe imbovya imondovo Jesus'ga juru pe topyte ga javo. Igwete ga ei jara'ġa pe:

—Tihepia na'ê ti Eliasva'ea rura ga mbojyva naerũ, ei ga.

³⁷ Igwete Jesus'ga hapukajahivi omanomo.

³⁸ Nanime ġajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiakava itararagi mbytera rupi yvatea hugwi ogyva uavyvo. ³⁹ Jesus'ga rovai pyteri pe soldados'ġa nduvihava'ga ami. Igwete ga hepiagi gamanoa.

—Tupana'ga ra'yra tuhê po ahe, ei ga javo.

⁴⁰⁻⁴¹ Irupe kunhangwera'ġa hepiagi gamanoa no – kiroki ġa ohooho Jesus'ga rupi. Galiléiapeve'ġa gwyra rupi ga horame ġa hoi ga rupi imondomondovo mbatera ga pe jipi. Ġa ko Maria Madalenahĕa Saloméhĕa no Mariahĕa no. Hĕara'yra'ġa ko José'ga Tiago'ga no ipyahuve'ga. Ojipe'ġa pevo u gamanoa repiaga onhi-mongyavo no kunhangwera'ġa – kiroki ġa uhu Jerusalém me Jesus'ga rupi.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype

(Mateus 27.57-61; Lucas 23.50-56; João 19.38-42)

⁴² Kiro ka'aru hete. A'ero judeus'ġa imboavujikweri mbatera. A'ereki ġa e'i: “Ko'emame ko sábadu. A'ea rupi po ti nhande ndiaporavykyi mbatera apovo,” ei ġa. ⁴³ Igwete José'ga cidade de Arimatéiapeve'ga ndopojihuvi ogwovo Pilatos'ga pyri oporanduva Jesus'ga ra'oa rehe. José'ga ko judeus'ġa moġitahara'ġa pyteripeve'ga. Ojipe'ġa e'i ga pe pyry hete ga javo. Ymya ga Cristo'ga rura pota toko ti ga nhanderuvihavuhetero javo. Igwete ga ndopojihuvi oporanduva Jesus'ga ra'oa rehe.

—Tarohe ti Jesusva'ea ra'oa yva hugwi? ei ga Pilatos'ga pe.

⁴⁴ Igwete Pilatos'ga ei ovyteri pe: “A'iti re po ahe manojipei?” Igwete ga ga mbuhurukari ojipyri soldados'ġa nduvihava'ga javo ga pe.

—Omano Jesusva'ea a'ero?

⁴⁵ —Omano tuhĕ ko ahe, ei ga imombe'gwovo ga pe.

Henduvame ganhi'iġa Pilatos'ga ei José'ga pe:

—Eroho ti ahera'oa a'ero.

⁴⁶ Igwete José'ga hoi ipyhyga tapy'ynhapipyryva herogwovo Jesus'ga ra'oa pyri. A'ero José'ġa gara'oa mbojyvi yva hugwi imamana tapy'ynhapira pyvõ. Igwete ġa gara'oa rerohoi herokia itaruvihavuhua kwaruhua pype imbogwaipyra pype inoġa heja. Igwete

ḡa hovapytymi ikwaruhua itauhua moanhana imohina jurukwari pe. ⁴⁷ Maria Madalena'ḡa gwepia gara'oa nongava. Mariahēa gwepia no – kiroki hēa Tiago'ḡa yhēa.

16

Jesus'ga okwera omanoa hugwi

(Mateus 28.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10)

¹ Ihopavame kwara sábadu rupi ḡaporavykye'yma rupi, a'ero kunhangwera'ḡa hoi ipyhyga nhandya'java'ea perfume timongy ti ahera'oa rehe javo. Maria Madalena hēa hoi Salomé hēa no Maria hēa no – kiroki hēa Tiago'ḡa yhēa. ² Ko'emame domingo rupi ḡa herohoi a'ero itaru-vihavuhua kwaruhu pe gara'oa nongai pe. Ypyhajive ḡa herohoi kwara po'ria rupi. ³ Herohorame ḡa ei ojohupe:

—Ma'ḡa po ti ope'a itauhua nhande ve nehē imoanhana jurukwara imongovo nehē? ei ḡa. A'ereki ipohyi hete nhande ve, ei ḡa ojohupe novia.

⁴ Hepiakaturame ḡa nhimombaragwahavi reki imoanhanipyra rehe itauhua rehe.

—Ope'a jipe ḡa jugwi ra'e, ja'gwy, ei ḡa.

⁵ Igwete ḡa ki ikwaruhua pype. A'ero ḡa ipyahuve'ga repiagi. Kokoty ga reni ipype. Ipukuhu gapira. Tiḡahivuhu hete. Onhimomby'a hete ḡa ga repiagame okyhyjiavo. ⁶ Igwete ga ei ḡa pe:

—Tapenhimomby'aa'javi, ei ga. Peheka pe Jesus'ga Nazarépeve'ga – gaha ḡa ojuka yva rehe oji'i novia, ei ga ḡa pe. Ga okwerava'ja. Avo rui ga rekoi kiro. Pehepia ganongavagwera, ei ga kunhangwera'ḡa pe. ⁷ Hepejigwovo kiro gakwerava mombe'gwovo garemimbo'ehara'ḡa pe Pedro'ḡa pe, ei ga ḡa pe. Pe'ji ti ḡa pe: “Oho ti Jesus'ga Galiléia pe ḡa nenonde. Pevo ti ḡa ga repiagi nehē. E'i jipe ga a'ea ḡa pe ikwehe!” A'ea ti pe'ji Jesus'ga remimbo'ehara'ḡa pe, ei ga kunhangwera'ḡa pe.

⁸ A'ero ġa ĩi ikwaruhua hugwi onhana ohyhyipava. A'ereki ġa omboju opy'a. Nomombe'ui ve ġa Jesus'ga kwerava ojipe'ġa pe okyhyjihetero ġwaramo.

Jesus'ga ojipiuka Maria Madalenava'ea pe
(Mateus 28.9-10; Joăo 20.11-18)

[⁹ Domingo rupi ko'eġatue'yima rupi Jesus'ga kwerava'javi omanoa hugwi. Okweravirĕ ga jipiukari Maria Madalenahĕa pe ypy – hehă hugwi Jesus'ga ombojipe'ape'a anhaġa seteva'ea. Igwete Jesus'ga jipiukari hĕa pe. ¹⁰⁻¹¹ A'ero hĕa hoi Jesus'gapavĕive'ġa pyri tamombe'u ġa pe javo. Ojehe'o hete ġa upa okoveveuhuro omano Jesusva'ea javo tehe. Igwete hĕa ei ġa pe:

—Okwerava'ja ga kiro, ei hĕa. Ahepia ji ga ko, ei hĕa ġa pe novĕa.

Emo ġa ndogweroviarihu reki hĕanhi'iġa.

Jesus'ga gwupiti mokonhava'ea ogwovo Emaús pe
(Lucas 24.13-35)

¹² Aerĕ mokonha'ġa horame nhu me Jesus'ga jipiukari ġa pe ojirojijyita. ¹³ Igwete ġa jivyri a'ero imombe'gwovo Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe.

—Jesus'ga okwerava'ja kiro, ei ġa. Orohepia ore ga ko, ei ġa ġa pe novĕa.

Emo ġa ndogweroviari jitehe ġa.

Jesus'ga ojipiuka onzeva'ea pe
(Mateus 28.16-20; Lucas 24.36-49; Joăo 20.19-23; Atos 1.6-8)

¹⁴ Aerĕ mbatera ua rupi Jesus'ga jipiukari onzeve'ġa pe no ġwemimbo'ehara'ġa pe. Igwete ga nhi'iġahyi ġa pe.

—Napeangarihu pe heroviare'yima, ei ga. A'ereki pe ndaperoviarihu ġa – kiroki ġa ji repia ji kweravirĕ, ei ga ġa pe.

¹⁵ Igwete ga ei ġa pe no:

—Peho ti ojipe'ġa gwyri pe nhaporemō, ei ga. Pemombe'u hete ti pyryva'ea ji mombe'gwovo vyvakyve'ġa pe nhaporemō, ei ga ġa pe. ¹⁶ Po ti ġa jikogi ji rehe onhimobatzavouka nehē, a'ero po ti ġa hoi Tupana'ga pyri okovo avuirama nehē, ei ga. Po ti ġa ndojikogi ji rehe, a'ero po ti Tupana'ga ei peko te'varuhu pe javo ġa pe nehē. A'ero po ti ġa hoi hahyva'ea ruvihava pype avuirama nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁷ Kiroki ġa ojiko ji rehe – ġa pe po ti Tupana'ga japoukari ahemonhimomby'ava'ea nehē. Ombojipe'a po ti ġa anhaġa Diabo'gapyriva'ea ojipe'ġa hugwi jipopoakarimo nehē. Tupana'ga po ti omongo ġanhi'iġa hajiheva'ero nehē aherembikwahavipyre'ymamo nehē, ei ga ġa pe. ¹⁸ Po ti ġa ipyhygi mboja nehē, a'ea po ti nombote'varuhui ġa momanoukare'yma nehē. Po ti ġa i'ui ahejukava'ea nehē, ndikwahyi po ti ġa pe nehē, ei ga. Po ti ġa pokogi itetirūave'ġa ndehe nehē, a'ero po ti ġa nhimohiġatui nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Jesus'ga reroġohava yvaga pype

(Lucas 24.50-53; Atos 1.9-11)

¹⁹ Igwete Jesus'ga ġapojykaharete'ga nhi'imbavi ġwemimbo'ehara'ġa pe. A'ero Tupana'ga ga rupirukari yvagi pe ga mbuhuruka. Pevo ga apygi oina Tupana'ga pyri ga moiruamo.

²⁰ Aerē Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi Jesus'ga mombe'gwovo ojipe'ġape'ġa gwyri pe. Igwete Jesus'ga ġapojykaharete'ga ġa pokopokogi japovouka ahemonhimomby'ava'ea ġa pe. Nahā ga heroviarukari ġanemimombe'ua ojipe'ġa pe a'itituhēva'ea javo jupe.]

Tupana'ga nhi'i'ğa

New Testament in Tenharim (BR:pah:Tenharim)

copyright © 1996 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tenharim

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Tenharim [pah], Brazil

Copyright Information

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tenharim

© 1996, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

Updates
eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Jul 2018 from source files dated 3 Jul 2018

3eb8a851-f633-5209-8712-862a9511e134